

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ KÜLTÜR YAYINI

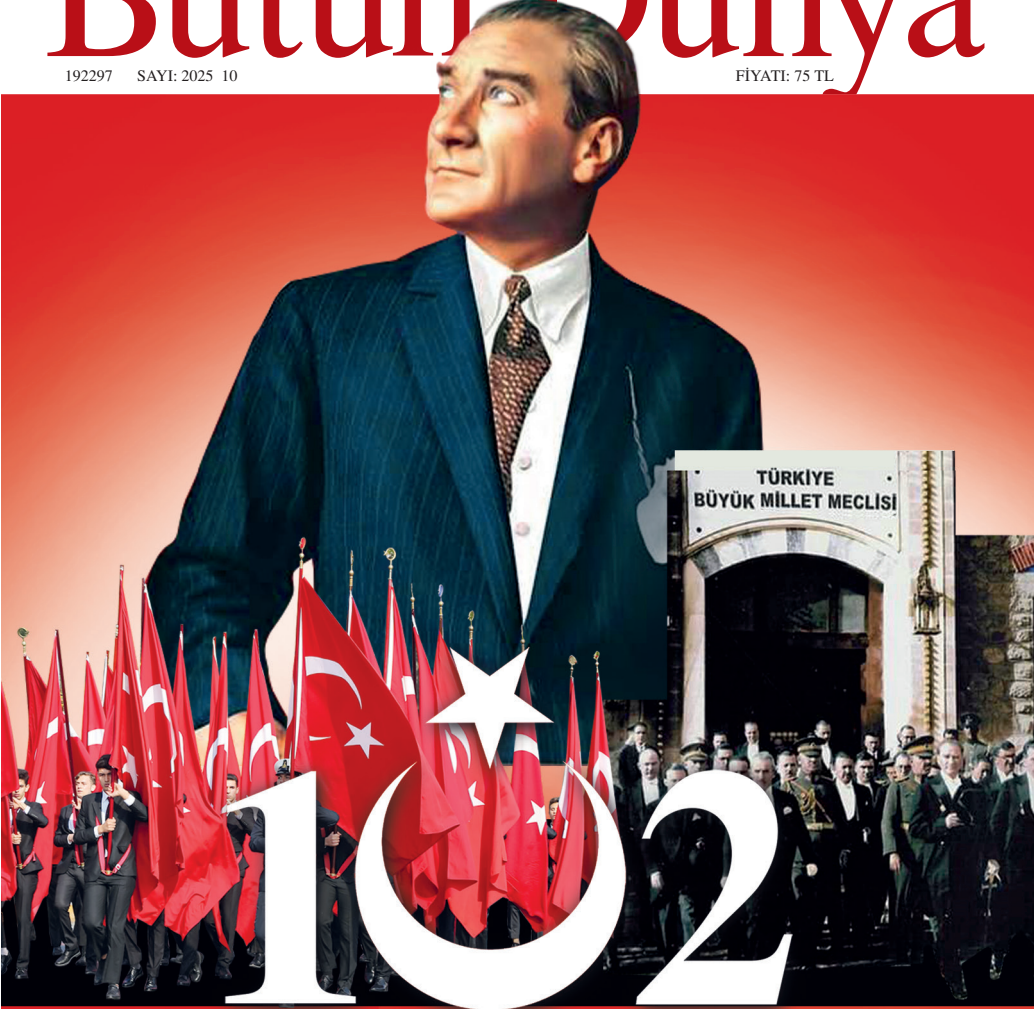

1 EKİM 2025

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2025 10

FİYATI: 75 TL

**CUMHURİYETİMİZİN
102. YILI**

Kutlu Olsun

*Nice
100
Yillara*

Abone Olun

Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya'dan tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat. Bütün Dünya dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşıyor. Bir telefonunuzla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

**Bütün Dünya
Abone Servisi**

**Tel-WhatsApp:
0541 725 74 11**

Bütün Dünya

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Neşe Çölyaran

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Sabriye Aşır, Nuray Bartoschek,
Vahap Candan, Ali Tekin Çam, Dr. Cihangir Dumanlı,
Barbaros Eneç, Gürbüz Evren, Dr. Murat Molu,
Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,
Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir,
Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı, İzlen Şen Toker,
Cemal Türkmen, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız,
Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.
İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 28 / 09 / 2025

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

- 3 Bazı İşler Oldukları Gibi Kalmalı** *Dr. Ufuk Akyol*

5 Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Yüksek Türk Kültürüdür

Yahya Aksoy

- 11 "İleri! İleri! Daima İleri!"**
Yaşar Öztürk

- 18 Milli Bayramlarımız**
Prof. Dr. Cengiz Kuday

- 21 Milli Mücadele ve Arnold J. Toynbee**
Cengiz Özakıncı

- 29 Sivas Kongresi'nden Sonra Yeni Bir Devlet Kuruluyor**
Dr. Cihangir Dumanlı

- 35 Düzenli Ordu Kurmak Zaman İster**
Cengiz Önal

- 39 Hakimiyeti Milliye Yazıları**

- 41 29 Ekim 1923 Cumhuriyetin İlanı Tarihin Hazır Bir Saadeti Değildir!**
Demir Aytaç

- 49 Cumhuriyet**
Nuray Bartoschek

- 51 İzmit'te Bir Köylü**
Mete Akyol

- 53 Rüşvet Sanat Siyaset**
Dr. Tekin Özerterem

- 59 Kimsin Sen?**
Tülin Kahvecioğlu

- 62 İnönü Mağarası'nda 5 Bin Yıllık Tedavi İzleri**
Sabriye Aşır

- 65 Yeterli Mükemmellik**
M. Can İnce

- 69 Alaska'daki Trump-Putin Zirvesinin Bilinmeyenleri**
Gülbüz Evren

İÇİNDEKİLER

- 73 Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Ekonomik Boyutu**
Dr. Murat Molu

- 77 Acı Eşiği**
Odaya Yılmaz Güller

- 79 Sezer Tansuğ**
Songül Saydam

- 85 Deliormanlılar**
Ali Tekin Çam

- 93 Sin**
Vahap Candan

- 99 Herkes Gol Bekliyor**
Tayfun Yılmaz

- 101 Binnaz Anne**
Cemal Türkmen

- 104 Schenna**
İzlen Şen Toker

- 111 Cahit Külebi**
Ada Öztürk

- 117 Parmak Arası Terlikler ve Küreselleşmenin Karanlık Yüzü**
Sabriye Aşır

- 121 Yenilenebilir Kaynaklardan Elektrik Üretim Maliyetlerinin Düşüşü Devam Ediyor**
Necdet Pamir

- 129 Yanlış Yoldasın!**
Berk Yüksel

- 133 Ateşin Kalbinden Sofralarımıza Gelen Kültürel Miras**
Reha Tartıcı

- 137 Gençliğin Pozitif Enerjisi**
Mehmet Ünver

- 141 Halil İnalçık**

- 142 Ahmed Arif**
Sabri Kemal

- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Dr. Sezin San Sungunay

4 Beni Hatırlayınız

50 İlk Dersimiz Türkçe

98 Bilginizi Denetleyin

140 Sudoku

151 Çözümler

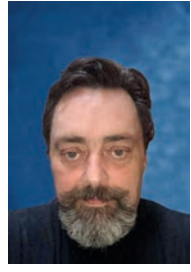
152 Yarının Büyükleri

154 Bulmaca

156 Satranç

158 Bize Gönderilen Kitaplardan

160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Bazı işler oldukları gibi kalmalı

Bir işletmeyi ticari olarak daha kârlı hale getirmeye çalışmak mantıklı bir uğraştır. Bir ilerleme, bir gelişimdir. Bakkal dükkânınızı süpermarkete çevirmek, bahçenizi tarlaya dönüştürmek, kamyonunuzdan nakliyat firmasına evrilmek buna örnekler.

Ancak bazı işler var ki, oldukları gibi kalmalı, daha fazla maddi kazanç için gelişime uğratılmamalıdır. Tiyatroyu kastediyorum. Oyunları daha büyük kitlelere ulaştırmak için dev perdelere yansıtılan film zaten bir tiyatro gelişimi asla olmadı, kendi başına “sinema” sanatı olup çıktı.

Ülkemiz tiyatrosunu zaten oyun seçimleri nedeniyle eleştiriyorduk. Artık “Lüküs Hayat” oynama lüksümüz yok. “Cadı kazanı”, “Arturo Ui’nin önlenebilir yükselişi”, “Gergedan” oynanmalı diyorduk.

Kıpırdanmalar başladı ama... İşin bir de teknik yönü var: Tiyatro 5000 - 7000 kişiye oynanmaz, oynanamaz. Oyuncunun rolünü göremezsiniz dahi. Hatta mikrofonla da oynanamaz. Oyuncunun sesindeki anlamı, ruhu duyamaz, duyguyu hissedemezsiniz. Bütün olarak oyuna odaklanamazsınız bile.

Son zamanlarda bu uygulamalar sanki tiyatronun rutin, normal işleyişiymişçesine uygulanıyor. Dev oyunlar, dev oyuncular, daha da kötüsü tiyatronun kendisi bu teknik hançerin kurbanı oluyorlar.

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- “Benim naçiz vücudum nasıl olsa bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ebediyen yaşayacaktır.”
- “Cumhuriyet ahlâki fazilete dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir.”
- “Türk milletinin karakter ve adetlerine en uygun olan idare, cumhuriyet idaresidir.”
- “Biz doğrudan doğruya millet severiz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur.”
- “Ey yükselen yeni kuşak, gelecek sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak olan sizsiniz.”
- “Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz Cumhuriyeti kurduk, o on yaşını doldururken demokrasinin bütün icaplarını sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır.”
- “Cumhuriyet fikir serbestliği taraftarıdır. Samimi ve meşru olmak şartıyla her fikre saygı duyarız.”
- Gelecek nesillerin Türkiye’de Cumhuriyetin ilanı günü, ona en merhametsizce hücum edenlerin başında, cumhuriyetçiyim iddiasında bulunanların yer aldığını görerek şaşıracaklarını asla farz etmeyiniz! Bilâkis, Türkiye’nin münevver ve cumhuriyetçi çocukları, böyle cumhuriyetçi geçinmiş olanların hakikî zihniyetlerini tahlil ve tespitle hiç de tereddüde düşmeyeceklerdir.”
- “Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır.”

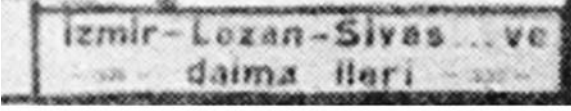
K Atatürk

Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Yüksek Türk Kültürüdür

“...Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. **Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.** Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârâne yürümesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mâmur ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Ne mutlu Türk'üm diyene.” **M. Kemal Atatürk** ⁽¹⁾

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş-kuruluş aşamalarını ve temel hedefini, kuruluşunda öncülüğü ve özel önemi bulunan Sivas'ın DDDY binası girişine asılan panoda özetlenmektedir:

“İzmir- Lozan-Sivas ve daima ileri...”
(31 Ağustos 1930)

Andrew Mango:

“Çok önemli iki gereksinim vardı: Birincisi askeri açıdan olabildiğince geniş ölçüde toprakları denetim altında tutmak ve ikincisi siyasi açıdan etkin ve yasal bir yetki merkezi oluşturmak. Mustafa Kemal her ikisinin de üstesinden gelmiştir. Mustafa Kemal'in diplomatik taktiği, her zamanki gibi itilaf devletlerini bölmektir.”⁽²⁾

General Mc Arthur: “Atatürk, Türklere, bir milletin büyüklüğünün temel taşını teşkil eden, kendine güvenme ve dayanma duygusunu

General
Mc Arthur

vermiştir.”

Uygurlık Çırpınışı

“Size anlatacağım bu gerçek öykü yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir devrime ışık tutan ve yol açan bir öyküdür. Bu öyküyü bizzat yaşamış rahmetli müzikolog

Cevat Memduh Altar'dan defalarca dinledim ve onun ağzından anlatmak istiyorum:

Yıl 1924, aylardan Haziran, Cumhuriyetimiz kurulalı 8 ay olmuş. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal (henüz Soyadı Kanunu çıkmamış) ve bir avuç arkadaşı, birbiri ardına yapacakları devrimlerin ön hazırlığını yapmakla uğraşıyorlar. Köşkten başyaver Salih Bozok Bey beni arıyor ve Gazi'nin beni derhal

görmek istediğini söylüyor. Acele ile Çankaya'ya köşke gidiyorum ve çalışma odasında masası başında oturan Gazi'nin karşısına geçiyorum. ‘Otur çocuk’ diyor ve bana bir evrak uzatıyor. ‘Sesli oku çocuk!’ diyor. Evrak bir mektup. Sol üst köşesinde Fransızca yazılmış, Sovyet ve Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Genel Sekreterliği amblemi var.

Mektup tercüme:
 ‘Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine. Bizler dost ve kardeş S.S. C.B., siz sayın cumhuriyetinize kuruluşunuzun 1’inci yıl dönümünde bir armağan vermek istiyoruz. Moskova Devlet Senfoni Orkestrası ve Korosu’nu Beethoven’ın 9. Senfonisini

Cevat Memduh Altar

seslendirmek üzere, günü tarafınızca belirlenen bir tarihte, Ankara’ya yollamak istiyoruz. Bu armağanımızı kabul ederseniz kıvanç duyacağız. Hürmetlerimle, Vladimir Ilyich Lenin Genel Sekreter’

Bu mektubu okuyunca çok heyecanlandım ve düşünmeden ‘Paşam, bu fırsatı kaçırmayalım’ dedim.

Mustafa Kemal Paşa bir an düşündü ve ‘Oğlum, bu konseri nerede vereceğiz. Parkta olmaz, kapalı konser salonumuz yok’ dedi. Ben de ‘Paşam, müsaade ederseniz, Cebeci’deki Halkevi’ nin iç mekanını bu konsere uygun düzenleyelim ve konseri orada verelim’ dedim. Paşa ‘Tüm sorumluluğu üstüne alıyor musun?’ diye sordu. Ben de ‘Evet’ deyince, Salih Bey’e döndü, ‘Maarif Vekilini ara, Cevat Memduh’u ona gönderelim, gerekli hazırlıklar yapılınsın; (30 Ekim 1924) akşamı bu konseri Ankara’da dinlemek isteğimizi, resmi bir yazı ile Lenin’e bildirelim.’ dedi.

Ben eteklerim zil çalarak, ama

biraz da endişeli, köşkten ayrıldım. Halkevi-nin taş duvarları keten örtüler ile kaplandı, orkestra ve koronun yer alacağı ahşap platf edildi. Bir de, girişin hemen üstüne ahşaptan merdivenle çıkılan bir cumhurbaşkanlığı locası inşa edildi. Büyük bir heyecanla, konser gününü beklemeye başladık. 100

küsur kişiden oluşan bu orkestra ve koro elemanları gruplara ayrılarak Ankaralıların evlerinde misafir edildi. (Çünkü kalacak otel yoktu.)

Biz konser gününü beklerken, Salih Bey tekrar beni aradı ve Gazi’ nin yanında konseri izleyeceğimi bana bildirdi. Konsere, tüm yabancı elçilik mensupları, tüm bakanlar ve milletvekilleri, orkestra üyelerini misafir eden Ankaralı aileler ve bir miktar basın mensubu davetli idiler:

“Büyük bir heyecanla, konser gününü beklemeye başladık. 100 küsur kişiden oluşan bu orkestra ve koro elemanları, gruplara ayrılarak Ankaralıların evlerinde misafir edildi.”

Ben Gazi Paşa ile Cumhurbaşkanlığı locasına geçerken, tüm orkestra ve korosu ayağa kalktı ve bizim İstiklal Marşımızı 4 sesle söylediler. Ben Paşa'nın irkildiğini ve gözlerinin dolduğunu fark ettim. Neyse herkes tekrar yerine oturdu ve çok başarılı bir konser dinledik.

Konserden sonra verilen resepsiyonda, Salih Bey bana uzaktan işaret etti ve ben tekrar Gazi Paşa'nın yanına gittim.

'Çocuk, derhal pasaportunu hazırla! Fransa'ya gidiyorsun.' dedi. Ben 'Paşam niçin gidiyorum?' deyince, 'Bak oğlum, taşıma su ile değirmen dönmez. Sen şimdi Fransa'da gerekli müzik eğitimlerini ikna edeceksin ve onları Ankara'ya davet edeceksin. Biz burada konservatuvarı kuracağız ve eğitilmiş müzisyenler yetiştireceğiz.' dedi."

Bu öykünün sonrasını hepimiz biliyorsunuz. Musiki Muallim Mektebi'nin konservatuvara dönüştürülmesi, Riyaseti Cumhur Orkestrası'nın kurulması, Opera Binası'nın açılması, orkestranın çeşitli il ve ilçelerde klasik müzik konserleri vermesi ve halkımızın yavaş yavaş kulağının bu tip müziğe uyum göstermesi. Tabii bu ilerleme "Sivas, Sivas olalı böyle zulüm görmedi" hikayesine rağmen muvaffak oldu. İşte bir müzik devriminin temeli böyle atılmış oldu.

Ruslar, yemediler, içmediler, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin 10 yıllık ilerlemesini, dokümanter bir filme aldılar. Bu filmi 1934 yılında (Atatürk sağ iken) bize armağan ettiler. Bu film TRT ve Genelkurmay arşivlerinde olmalı.

Bu film neden önemli?

Filmde bahsedilen konserden bir

Atatürk'ün, "Ulusal kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız." söyleminde kültür ile uygarlık arasındaki ilişkiye vurgu yapılmakta ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin hedefi çizilmektedir.

bölüm de var. Umarım TRT, (artık Rusya ile dost olduğumuza göre) bu filmi bir komünist propagandası olarak görmeyip, tarafsız bir gözle Cumhuriyet'in devrimleri nasıl gerçekleştirdiğini, ne zorluklar ve özveriler ile gerçekleştirdiğini milletimize seyrettirir. Biz de Atatürk'ün çeşitli dil, din ve ırklara mensup ama hepsi Anadolu insanı ve evladı olan karışık toplumdan nasıl tek bir millet, tek bir ulus yarattığını yeniden idrak ederiz.”⁽³⁾

Atatürk'ün, “Ulusal kültürümüzü zü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkaracağız.” söyleminde kültür ile uygarlık arasındaki ilişkiye vurgu yapılmakta ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin hedefi çizilmektedir. Ulus, bütün kurum ve kuruluşları ve şiiri, musikisi, romanı, tiyatrosu, resmi, yontusu, operası ve balesi ile bir sanatsal varlıktır. Devlet, varlığına anlam ve derinlik kazandıran değerler bütününe oluşturan bu sanatsal varlığı korumalı ve geliştirmelidir.

“Bir ulus oluştuktan sonra, bireylerinin devlet yaşamında ve düşüncesinde ortaklaşa çalışmasıyla ortaya çıkan ulusal kültürde, kuşkusuz ulusun her bireyinin çalışma payı, katkısı ve hakkı vardır.” diyen Atatürk, ulusal egemenlik ve eşit yurttaşlık ilkeleri ile yerel farklılıkların üzerine çıkmayı, böylece çağdaş bilim, sanat ve teknolojinin düzeyine ulaşmayı ve ulusal kimlik için çağdaş kültürü amaçlayan bir ulus anlayışını öngörmüştür.”⁽⁴⁾

Atatürk'ün Kıyafetleri

“Asrın lideri Atatürk'ün tören kıyafetinden bahsetmek istiyorum. Atatürk 29 Ekim 1929 günü *frak, smokin pantolonu, rügan ayakkabı, Londra mahreçli tavşan derisinden silindir şapka, beyaz gömlek, sedef kol düğmesi, beyaz papyon, beyaz eldivenlerinden sol elindeki giyer diğer eldivenini sol elinde tutar ki sağ eli boş kalsın ve tebrikleri kabul etsin. Sol yakasında istiklal maddesi var. Bastonunda bir mermi atatacak düzenek var. Bu tüfek ve aynı silindir şapka anıtka bir müzesinde var. Sol yakasına beyaz mendil takar. Ayrıca altıpatlar tabir edilen tabanca da taşır. Bu tabancadaki 6 adet merminin ucu gümüş alaşımlıdır. Gümüş alaşımlı mermi hedefi vurduğu zaman o yara iyileşmez.*

Çok şükür Atatürk'ümüzün cumhurbaşkanlığı boyunca bu tabancayı kullanmasına gerek kalmamıştır. Atatürk 1911 yılında Trablusgarp Savaşı'na gazeteci Mustafa Şerif adıyla katılmıştır ve 16-17 Ocak 1912'te Demre Savaşı'nda bir şarapnel parçasının sol gözüne isabet etmesi sonucu sol gözü kalıcı bir hasar görmüştür. Atatürk gözünden dolayı bir ay tedavi görmüştür. Bu yüzden Atatürk'ün gözü flaştan rahatsız olduğu için gece fotoğraf çekmez. 29 Ekim 1929 günü TBMM'den çıkarken çekilen o tarihi fotoğrafı fotoğrafçısı Ali Rıza Tuncay çekememiştir. Karşı tarafta takriben yüz kadar çoğu yabancı gazeteci var. Atatürk bütün dünyada heyecan uyandırmış ve artık

bir dünya lideridir. O kalabalıkta Ali Rıza Tunca'yı yere düşmüş ve o fotoğrafı çekememiştir.

Atatürk, Ali Rıza Tunca'yı ağlamaklı halini görünce 'Çocuk ne oldu?' der. O da fotoğrafını çekemediğini söyler. Atatürk 'Efendiler lütfen bir daha meclisten çıkalım' diyerek o tarihi fotoğrafı çekirmiştir. İşte bu kıyafetin aynısını -istiklâl madalyası, mermi atan baston ve tabanca hariç- giyerek Anıtkabir'deki törenlere katılıyorum.

Ayrıca Atatürk, soğuk günlerde siyah pelerin giyer. Ben de aynısını yaptım. Atatürk posteri ve şanlı Türk bayrağımızın olmadığı hiçbir sahnede konser yapmam..."⁽⁵⁾

Toplumdaki kültürel birikim, insan davranışlarını geniş ölçüde belirlemede, kültür ve sanat, insan ve toplum için özel ve özgün bir anlam içermekte. Türkiye Cumhuriyeti'nin

kuruluş felsefesinde, siyasal düzen anlayışı demokratik devlet esasına dayanır. Sanat ve kültürle taçlandırılmış bir demokrasi her yerde saygı ile karşılanır, selamlanır.

“Egemenlik, hiçbir anlamda, hiçbir biçimde, hiçbir renk ve belirtide ortaklık kabul etmez.” diyerek 102. yılını kutladığımız Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü rahmet ve minnetle anarak, ulusumuza armağan ettiği kutsal emaneti bilim ve teknoloji ışığında, bilgi ve bilinçle korumak ve yüceltmek ertelenemez görevimizdir. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1. Atatürk-10. Yıl Nutku
2. Andrew Mango, Atatürk-Modem Türkiye'nin Kurucusu, sayfa 326, RK. 2004
3. Coşkun Gözendor
4. Özer Ozankaya, Cumhuriyet Çınarı, KBY. s.322
5. Şakir İlyasoğulları, Ohrili ünlü müzik adamı tenor sanatçısı ve kültür sevdaşısı

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

“İleri! İleri! Daima ileri!”

Çağdaşlaşma devrimini Kastamonu’da başlatan Gazi, Ankara’ya döndükten sonra yeniden yurt gezisine çıktı. Çöküş, işgal, savaş ve kurtuluş günlerinde yaşananları anımsıyor, anımsatıyor ve **“İleri! İleri! Daima ileri!”** diyordu.

İlk durak Bursa’ydı. Halkın çağdaş uygarlık yolunda ilerlemeye

istekli olduğunu görmekten mutlu olan Gazi, sermayesini halkı ve ülkeyi borç çıkmazına sokmak yerine sanayileşmeye, tüketici değil üreticiliğe yönelten özel bir bankaya da öncülüğünden dolayı özel olarak teşekkür etti. 1919’dan beri gitmediği İstanbul’a davet etmeye gelenler arasında bulanan lokantacılar seslendi Gazi;

Atatürk'ü şapkalılarıyla selamlayan Bursalılar. (28 Eylül 1925 / Hünkar Köşkü Müzesi arşivi)

“Bizzat Anadolu içerlerinde yaptığım seyahatlerimde gördüm ki, biz Türkler misafirlerimizi ağırlamak için verdiğimiz ziyafetlerde çok adette yemek yapıyoruz. Bu, iktisada aykırı olduğu gibi, takdir buyurursunuz ki, sıhhatte de zararlıdır. Milletimizin misafirperverlikteki bu yüksek hasletimizi makul bir hadde çevirmeyi hepimiz vazife saymalıyız.”

Balıkesir'e geçerek halkla görüşen Gazi: “Türk milletini şimdiye kadar taşıdığı püsküllü yadigarın gösterdiği şey gibi kabul edenler elbette çok aldanmışlardır. Gerçi milleti kirlilik ve cehaletin nişanesi gibi kabul edilebilecek şekil ve kıyafette bırakarak, cihanın alay ve dışlamasına maruz bırakmakta mana yoktu. Bu gaflette bulunanların ve bütün milleti kendi gafletlerine tabi kılmak için hatıra gelen ve gelmeyen manasız safsatalara dayananların

hataları büyüktür; affedilemez. Fakat Türk milletini, cahil ve cehaletini gizlemek için muhitin karanlığını teminden başka çaresi olmayanlara kıyas ederek anlamaya çalışanların da hatası daha az değildir.

Türk milleti her gün yeniden yeniye ve çok dikkatle incelenmeye değer olan bir cevherdir. Bugün başları yüksekte, alınları hürriyet ve medeniyet güneşiyle parlayan Türk milletinin, onun kıymet ve ehemmiyetini görmek istemeyenlere yakın bir gelecekte hakikati ret ve inkâr edilemez bir tarzda itiraf ettireceğine asla şüphe edilmesin.

Ve bütün cihan bilmelidir ki, Türk milleti artık mazinin bin türlü fenalıkları eseri olarak beyinde yer tutan pası tamamen silmiştir. Gözleri önünde her gün biraz daha fazla toplanmak istenen bulutları katiyen dağıtmıştır. Artık bütün manasıyla ve bütün çıplaklığıyla hakikati görüyor ve anlıyor.

Atatürk'ün Balıkesir ziyareti (10.10. 1925) rağmen halkın iktisadi kudretinin iyi bir derecede olduğunu görüyorum.” diye teşekkür eden Gazi, Akhisar’daydı:

“İnkılabın temellerini her gün derinleştirmek, takviye etmek lazımdır. Birbirimizi aldatmayalım. Medeni cihan çok ileridedir. Buna yetişmek, o medeniyet dairesine dahil olmak mecburiyetindeyiz. Bütün safsataları, boş sözleri bertaraf etmek lazımdır. Şapka giyelim mi giymeyelim mi gibi sözler manasızdır.

Bu milleti bütün mevcudiyetiyle temas ettiği hakikatten, hakikate yürümekten men etmek imkan ve ihtimali kalmamıştır. Türk milletini kendi nefsinin bile anlamaktan men eden seller, setler imha edilmiştir, yıkılmıştır. Ve devamlı imha edilecektir, yıkılacaktır.

Her halde millet tuttuğu yolda süratle, şiddetle yürüyecek ve mutlaka layık olduğu saadet ve selamete kavuşacaktır. Adımlarını, attığımız medeniyet ve yenilik adımlarına uydurmak istemeyenler ne bedbahttırlar.

Bu gibiler hâlâ milleti aldatacaklarını ümit ediyorlarsa, bu ümitlerinin kendilerinin hüsrانlarından başka bir netice vermeyeceğine şimdiden emin olabilirler.”

İki gün sonra karşılaştığı üreticilere “Çağdaş makineleşmeyi dikkate değer buldum. Arazinin darlığına

“Adımlarını, attığımız medeniyet ve yenilik adımlarına uydurmak istemeyenler ne bedbahttırlar. Bu gibiler hâlâ milleti aldatacaklarını ümit ediyorlarsa, bu ümitlerinin kendilerinin hüsrانlarından başka bir netice vermeyeceğine şimdiden emin olabilirler.

Şapka da giyeceğiz, Batı'nın her türlü medeni eserlerini de alacağız.

Efendiler, medeni olmayan insanlar medeni olanların ayakları altında kalmaya maruzdurlar. Gösterilen yol benim gösterdiğim yol değildir, gidilmesi zaruri yoldur. Hedefler, ulaşılamayacak hedeflerdir. Dolayısıyla herhangi bir hedefe ulaşmakla kanaat etmeyeceğiz. Daima daha ilerisine varmak için mesai sarf edeceğiz. (...) Bir millet, bir toplum, bir ferdin gayreti ve mesaisiyle bir adım bile atamaz. Başkanlığını taşımakla iftihar ettiğim Cumhuriyet Halk Fırkası, diğer memleketlerde olduğu gibi alelaide sokak politikası yapan bir fırka değildir. Hürmetle tekrar edeceğim ki, Halk Fırkası, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gibi, o zamanki gibi bütün milleti aydınlatmak ve bütün millete yol göstermek vazifesiyle mükelleftir. Fırkamıza adi politikacılık atfedener nankör insanlardır.

Memleket dayanışma ve birliğe muhtaçtır. Alelaide politikacılıkla milleti parçalamak cinayettir. Fırkamız temiz yürüyüşleriyle nezih maksadını her gün yeni vasıtalarla dünyaya tanıtacaktır. Halk Fırkası'nın kadrosu bütün millet efradıdır. Bu hakikati düşünemeyenler, henüz beyinlerini düşündürmeye alıştıramayan bedbahtlardır.”

Önce Manisa'ya, oradan da İzmir'e geçen Gazi, belediyede kendisini özlemlerle bekleyen halka seslendi:

“Bugün o devirde bulunuyoruz

ki, birbirimize daima hakikati söyleyeceğiz. İsterse bu hakikat iyi veya fena olsun, felaket veya saadet getirsin fakat illa hakikati söyleyeceğiz. Hakikat kolaylıkla anlaşılır bir şeydir. Fakat hakikati bulandıranlar vardır. Hakikat diye bahsedener vardır. Çok nazarı dikkatinizi çekirim, bu gibi aldaticılara inanmayınız. Bana ve mesai arkadaşlarımıza gösterdiğiniz itimadın icaplarını yapmak için size söz veriyorum. Bütün mevcudiyetimi buna hasr ve tahsis ediyorum.

Siz hem çok bedbaht oldunuz fakat aynı zamanda çok bahtiyarsınız. Bedbaht oldunuz çünkü çok işkenceler, acı zulümler ve baskılar gördünüz. Fakat bahtiyarsınız çünkü bütün bir memleket sizi kurtarmayı hedef saydığı için kurtuldu. Ahmak düşman buraya gelmeseydi, belki bütün memleket gaflete dalmış kalırdı. Siz bütün memleket ve millet ve bugün ve gelecek namuna sıkıntı çektiniz. Fakat bugün bu sıkıntının mükâfatlarına mazharsınız.

Bütün cihan işitsin ki, efendiler, artık İzmir hiçbir kirliliğin üzerine basamayacağı çok mukaddes bir topraktır. Sizin gibi bir milletin aciz bir ferdi olduğumdan dolayı ne kadar mesut olduğumu düşünemezsiniz. Kendimi tebrik ediyorum çünkü size mensubum.”

12 Ekim 1925 günü ordu manevralarını izleyen Gazi topluma seslendi:

“Benim, ordularımızı sevk ettiğim ve yönelttiğim hedefler, esasen ordularımızın her neferinin, tekmil

Atatürk Şapka İnkılabı'ndan sonra İzmirde.
(11.10.1925)

subaylarının ve kumandanlarının gözlerinin, vicdanlarının, azimlerinin mefkûrelerinin yönelmiş bulunduğu hedefler idi. Bugün gözüümün önünde cereyan eden hareket mü-nasebetiyle bir defa daha kani ve müsterih oldum ki Cumhuriyet orduları tarihe yazdığı büyük zaferlerin neşesinden ancak daha yüksek vazifelerin yerine getirilmesinde lazım askeri vasıflarını ve meziyetlerini her gün artırmak için istifade etmektedir.

Bütün millete tereddütsüz ve gönül rahatlığıyla arz edebilirim ki, Cumhuriyet orduları Cumhuriyeti ve mukaddes Türk topraklarını emniyetle muhafaza ve müdafaya

kadirdir ve hazırdır! Milletimiz büyük bir azimle toplumsal ve fikri gelişmesine çalışırken, onu yolundan alıkoymak dahili ve harici engellerin karşısında kuvvetli, kudretli, yüksek vazifesini idrak etmiş kahraman ordumuzun hazır bulunduğu düşünerek müsterih olabilir.”

13 Ekim günü Türk Ocağı'nda Musiki Yurdu gençlerinin verdiği konseri izleyen Gazi, onlara “inkılaplar üzerinde musikin çok büyük tesiri olacağı”

vurguladı. Gençleri kutladı:

“Sizler bugünlerden daha mesut günler yaşayacaksınız. Siz bizim göremeyeceğimiz yüksek saadete nail olacaksınız.”

İzmir Belediyesi'nin verdiği ziyafette üst seviyedeki memurlara, Halk Fırkası heyetlerine, esnaf, ticaret ve diğer derneklerin temsilcilerine seslendi Gazi:

“Milletimizin ilerlemeye, yeniliğe, gelişmeye ne kadar arzulu olduğunu her gün görmektesiniz. Sizler milletin bu özlemini, bu arzusunu tatmin etmeyi resmi ve günlük vazifeniz haricinde, onun üzerinde yüce ve milli bir vazife olarak görmelisiniz. Mazinin en büyük felaketlerini hazırlayan, mazide ama çok derin mazilerde dahi Türk milletini

benliğinden çıkaran bir teşkilat vardı ki, ona devlet ve hükümet teşkilatı derlerdi. Millet, hükümet teşkilatını görünüşte esiri idi. Bu onun görünürdeki manzarası idi. Halbuki Türk, esaret kabul etmeyen bir millettir; Türk milleti esir olmamıştır. Yalnız hükümet başka bir vaziyette kalmış, millet de hükümete yabancı ve ondan ayrı bir vaziyette kalmıştır. İşte onun için çok felaketler oldu. Fakat bunların maddi tecellileri devlet ve hükümet teşkilatı üzerinde oldu. Mahvolan devletler idi; o devlet ölmüştür. Fakat Türk milleti, görüyorsunuz ki, daha taze, daha kuvvetli, daha şerefli olarak yaşamaya devam etmektedir.

“Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümettir ki, onun ismi cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır.

Bugünkü hükümetimiz, devlet teşkilatımız doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilatı ve hükümettir ki, onun ismi cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır.

Hükümet millettir ve millet hükümettir. Artık hükümet ve hükümet mensupları kendilerinin millettен gayri olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır. Hepimizin efendisi olan milletin ilerlemesini, yükselmesini ve ona hizmet eden devlet memurları için muvaffakiyet temenni ediyorum.”

Ankara'ya dönerken yol boyunca milletin kıymetini, faziletini takdir etmek istemeyenleri kastederek bu gibilerin ne kadar aciz ve kör olduğunu vurguladı. Milletın layık olduğu medeniyet mertebesine ulaşabilmesinin edebiyat, musiki ve dil sahasında gelişmesiyle mümkün olabileceğine işaret eden Gazi, “Bir millet medeni hissiyatını hakikaten ifade edebilecek bir derecede edebiyatını, musikisini ıslah edemezse, o milletin medeniyet sahasına dahil olduğu kabul edilemez.” dedi.

Gazi'nin önünü Dumlupınar-Turak İstasyonu'nda köylüler kesti. Eskiden toprak ürünlerinden onda bir oranında alınan aşarın TBMM kararı ile 17 Şubat 1925'te kaldırılmasından sonra ilk mahsulü alan köylüler, zorba mültezimlerin ve adamlarının artık hakikaten köylülerine gelmediğini görünce çok sevinip birçok meşaleler yakarak, davullar zurnalarla köy havaları çalarak Gazi'yi karşıladılar.

Muallimler Birliği'ne gelen

“Şimdiye kadar olduğu gibi, birbirimize dayanarak ve hep beraber milletin iradesine dayanarak yürümekte devam edeceğiz.”

Yürümekte olduğumuz yenilik, gelişme ve medeniyet yolunda sizlerden meydana gelen bir nur ordusuna dayandıkça mutlaka muvaffak olacağımıza inancım kesin-

dir. Şimdiye kadar olduğu gibi, birbirimize dayanarak ve hep beraber milletin iradesine dayanarak yürümekte devam edeceğiz. Milletimizin kat etmeye mecbur olduğu aşamalar büyüktür. Ulaşılmaması zaruri olan hedefler çoktur. Mutlaka bu aşamalar kat olunacak, en nurlu hedeflere varılacaktır. Onun için birbirimize vereceğimiz işaret, ileri! İleri! Daima ileridir!”

Gazi, kendisini davet eden Kız Muallim Mektebi Müdürü Saadet Hanım’a, göğsüne öğretmen rozeti takan kadın öğretmene ve karşılama konuşması yapan Sabriye öğretmene teşekkür etti:

“Memleket ve millet hizmetlerinde öncü olmak isteyenlerin ilham kaynağı, milletin hakiki hissiyat ve emelleridir. Bizim anılmaya değer bir hareketimiz varsa, o da milletin hissiyat ve eğilimlerine, varlığına temas etmeye çalışmaktan ibarettir. Her türlü muvaffakiyet sırrının, her nevi kuvvetin, kudretin hakiki kaynağının milletin kendisi olduğuna kanaatimiz tamdır. Şimdiye kadar bu hareket tarzında asla aldanmadık. Bundan sonra da aynı surette harekete devam edeceğimize şüphe yoktur.

Şapka devrimi ardından Cumhuriyet Bayramı ile sembolleşen ilk cumhuriyet balosu verildi. Baloda Gazi, üç yıl sonra gerçekleştireceği Yazı Devrimi’nin ilk işaretini verdi. Gazeteci Hakkı Tarık Us’a “Bunu da halledeceğiz” diyerek imzaladığı fotoğraf bunun belgesiydi. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

Bir Cerrahin Not Defteri

Prof. Dr.
Cengiz Kuday

Milli Bayramlarımız

Milli bayramlar, bir ülkenin tarihinde önemli olayları hatırlatma, milli birlik ve beraberlik ruhunu pekiştirme adına büyük önem taşır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde milli bayramlar, halkın cumhuriyet değerleri etrafında birleştiği tarihi zaferleri ve bağımsızlık mücadelesini kutladığı günlerdir.

Cumhuriyet kuruluş yıllarından itibaren coşkuyla kutlanmış ve zamanla değişen toplumsal ve siyasi

dinamiklere bağlı olarak bu kutlama biçimlerinde bazı farklılıklar meydana gelmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında milli bayram kutlamaları çok büyük katılımlarla coşkulu etkinlikler olarak gerçekleşiyordu. Çoğu zaman bu kutlamalar cumhuriyetin »

kazanımları ve Atatürk ilke ve inkılaplarının uygulandığı söylemlerle şekilleniyordu.

30 Ağustos Zafer Bayramı, Kurtuluş Savaşı'nın büyük zaferi anısına ordunun ve askerlerin kahramanlığını vurgulayan kutlamalarla her yerde her yıl coşkuyla kutlanıyor.

2000'li yıllarla birlikte Türkiye'de milli bayramların kutlamalarında bir dönüşüm yaşanmaya başladı. Özellikle siyasi atmosferdeki değişiklikler, kutlamaların içeriğini ve coşkusunu etkiledi.

Resmi törenlerin sınırlanmasıyla askeri geçitler ve büyük çaplı törenler giderek sade hale getirildi.

Bazı yabancı ülkelerin kendi önemli günlerinde örneğin Fransa'nın, Rusya'nın, Kızıl Çin'in, hatta bazı Uzak Doğu ülkelerinin yaptıkları geçit törenlerini gördükçe kendi törenlerimizin güncel bir olay gibi geçiştirilmesinden üzüntü duyuyor, geçmişteki görkemli kutlamaların

özlemine duyuyoruz.

Bizler bin yıldır, Mete Hakan zamanından beri milleti olan bir ordu devlet olarak bilinir, öyle düşünür ve öyle zannederdik.

Bugün durum nedir bilmiyoruz. Milletimizin nedense bir kısmı ordumuza itibar eder saygı gösterir ve fakat aynı oranda pek sevmezler. Ordumuza minnet borçluyuz.

Daha evvelki yazılarımda da belirttiğim gibi minnet duygusu kadar tehlikeli bir duygu yoktur.

Minnet duyan kişi bu duygunun altında ezilebilir.

Zamanla iyilik gördüğü kişi ve kurumlara düşman olabilir.

Minnet duygusu bazen çok tehlikelidir. Sözlere, yazılara ve hareketlere yansır. (*Prof. Dr. Ayhan Songar Psikiyatri hocamızın sözleri*)

Bazen doğruları yazmak her zaman kabul görmüyor. Tarihte de bunun örnekleri çoktur.

Bizans tarihinin en görkemli döneminde (Ayasofya'yı yaptırın ve

eski Roma'nın sınırları tekrar ele geçiren Justinianus ve Theodora zamanında) Prokopius hem resmi saray tarihçisi olarak hem de önemli görevlerde bulunarak Bizans'taki her olayın iç yüzüne tanıklık etti.

Ölümünden sonra açıklamalar üzerine kaleme aldığı gizli tarih, herhalde geçmiş tarih kitaplarının en ilginç olanıdır. O günün şartlarında yazdıkları ile sonradan gizli tarih olarak yazdıkları çok farklıdır.

Her dönemde olduğu gibi ordumuzda görev değişiklikleri oldu. Geçen yıl görevde olanların bir kısmı görevlerini yeni kişilere devrettiler.

Görevi bu yıl devredenlerin bir kısmı geçen yıl zafer bayramı kutlamalarının başlangıcı 26 Ağustos'ta Ahlat'ta idiler.

Onların o gün Kocatepe'de olmalarını beklemiştik.

Bu yıl kutlamalarda yeni görev alan komutanlarımızın nerede olacakları kendilerinin takdiridir.

Orta Çağ'da yaşamış bir öğretmen için söylenen bir deyim vardır: *"Eski hocalar ölmezler; sadece sınıflarından ayrılırlar."*

Eski askerlerin bir kısmı ölmez gözden kaybolurlar. Gölgele ve ruhları hep yanımızdadır. Onların bütün olaylara rağmen Mustafa Kemal'in askerleri olduğuna inanıyoruz.

Her şeye rağmen son birkaç yıldır bayramları bazı kesimlerimizin çok coşkulu bir şekilde yapmaya çalıştığını görüyoruz.

Neden?

Elindeki kıymetini ancak kaybedince anlarsınız.

En karanlık şafaktan önceki karanlıktır. Şafağı eninde sonunda bir gün göreceğiz.

O günlerin yakın olması dileği ile. •

cingizkuday@butundunya.com.tr

- *"Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir." (1937)*
- *"Ordumuz, Türk topraklarının ve Türkiye idealini tahakkuk ettirmek için sarf etmekte olduğumuz sistemli çalışmaların, yenilmesi imkânsız teminatıdır." (1937)*
- *"Büyük milli disiplin okulu olan ordunun; ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda bize aynı zamanda en lüzumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine, ayrıca itina ve himmet edileceğine şüphem yoktur." (1937)*
- *"Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ordusu, istilâlar yapmak veya saltanatlar kurmak için şunun, bunun elinde ihtiras aleti olmaktan münezzehtir. İnsanca ve müstakil yaşamaktan başka gayesi olmayan milletin aynı ideale bağlı ve yalnız onun emrine tabi ve sadık öz evlâtlarından mürekkep muhterem ve kuvvetli bir heyettir." (1930)*

Mustafa Kemal Atatürk

Otopsi
Cengiz Özakıncı

1919'dan 1923'e Samsun'dan Lozan'a **MİLLİ MÜCADELE** ve **ARNOLD J. TOYNBEE**

Geçen ay yazımızın son paragrafında: 26-30 Ağustos 1922'den 9 Eylül 1922'ye Büyük Taarruz, Büyük Zafer ve Türk ordusunun Yunan ordusunu iki hafta içinde yok etmesi, yalnız Yunanistan'da değil, başta İngiltere olmak üzere tüm dünyada büyük bir şaşkınlıkla karşılandı. Bu yenilgilerine onurlarını kurtaracak bir neden arayan Yunanlar: *En yeni ve güçlü silahlarla donanmış Yunan ordusunun ilkel Türk ordusuna yenilmesi olanaksızdı; ancak Türklerin 'Büyük Taarruz' planını bir Fransız, Albay Louis Mougín hazırlamıştı; Türk ordusunu Rus, Fransız, İtalyan subaylar yönetiyordu; Yunan Türkler'e değil, bunlara yenildi, diyorlardı.* »

Arnold J.
Toynbee
(1889-1975)

Atatürk 4 Ekim 1922 günlü TBMM konuşmasında, 'Büyük Tarruz' planının, taarruzdan bir yıl önce 5 Ağustos 1921'de kendisinin TBMM'nde dile getirmiş olduğu "**düşmanı harim-i ismetimizde boğma, imha etme**" stratejik hedefi doğrultusunda, Genelkurmay

Başkanı Fevzi Paşa tarafından hazırlanmış olduğunu vurgulamakla, anılan Yunan propagandasını da yanıtlamış oldu, demiştik. Bu bağlamda İngiliz tarihçi Prof. Dr. Arnold Toynbee de Milli Mücadelemizi, Kurtuluş Savaşımızı, Büyük Zaferimizi küçümsetmeye yönelik bir söylemle çıkıyor karşımıza.

Britannica Ansiklopedisi, Arnold J. Toynbee maddesinde, onun 1912'de Balliol Koleji'nde antik tarih

öğretmeni ve araştırmacı olduğunu; 1915'te İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın istihbarat bölümünde çalışmaya başladığını; 1919'da Paris Barış Konferansı'nda delege olarak görev yaptıktan sonra Londra Üniversitesi'nde Bizans ve modern Yunan çalışmalarını profesörü olarak atandığını;

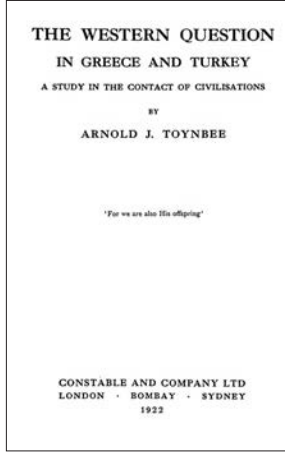
1921'den 1922'ye kadar Yunan-Türk Savaşı sırasında Manchester Guardian muhabiri olduğunu; "*Yunanistan ve Türkiye'de Batı Sorunu (1922)*" kitabının bu deneyimin ürünü olduğunu yazıyor.

Prof. Dr. Hasan Köni, "*Arnold Toynbee'nin Türkler Üzerine Araştırması ve Ermeni Propagandasının Doğuşu*" başlıklı makalesinde: "*Toynbee*

Oxford Üniversitesi Balliol Koleji'nde Yunan Dili, Eski Yunan Tarihi ve

Anadolu Uygarlıkları gibi alanlarda dersler vermiş tanınmış bir akademisyendir. 1915 yılında İngiliz Dışişleri Bakanlığı Propaganda Ofisi'nde

İngiliz istihbaratçı Arnold J. Toynbee ve eşi Rosaline, 1921'de Manchester Guardian muhabiri kimliğiyle Anadolu'da.

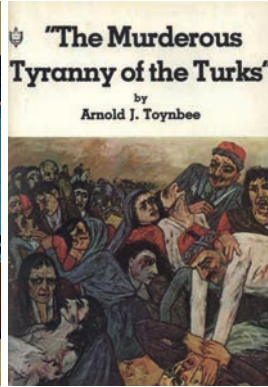

Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Sorunu- 1922

Arnold Toynbee, Yunan Tarihsel Düşüncesi, 1952

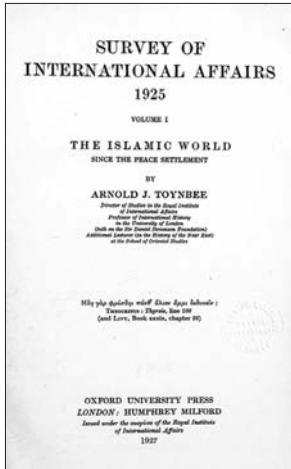
Arnold Toynbee, Türklerin Katil Tiranlığı, 1917.

Arnold J. Toynbee, Time, 17.03.1947.

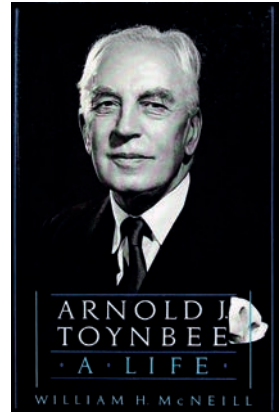
çalışmaya başlamış ve daha sonra 'Siyasi Gizli Servis Departmanı'nda görev almıştır. (...) Toynbee, liberal değerlere bağlı olarak Amerikalı misyonerlerden aldığı haberleri 700 sayfalık bir kitapta topladı. Kitabın adı 'Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilere Yapılan Muamele: 1915-1916'dır. Bir İngiliz yazara göre bu kitap savaş propagandasının ilk olağanüstü örneğidir." diyor. ^[1]

Propagandist, İstihbaratçı, Akademisyen Prof. Dr. Arnold Toynbee, 1927'de yayımlanan "Uluslararası İlişkiler Araştırması 1925, cilt 1, Barış Antlaşmasından Bu Yana İslam Dünyası" başlıklı kitabında, ^[2]

"Uluslararası İlişkiler Araştırması 1925, cilt 1, Barış Antlaşmasından Bu Yana İslam Dünyası" 1927.

ürünü olmadığını ileri sürüp "cehaletin aptallığı" (folly of ignorance) olarak nitelerken, şunları söylüyor: - "(Dünya Savaşı'nda yenilen) Türkler, 30 Ekim 1918 Ateşkes Antlaşması'nın (Mondros Mütarekesi'nin) üzerinden daha bir yıl geçmemişken

Arnold J. Toynbee, Yaşamı, 1989.

Dünya Savaşı'nda kendilerini yenmiş olan Bağlaşık Devletler'e (İngiltere, Fransa ve İtalya'ya) yeniden meydan okudular. Türklerin, 1914-18 Dört Yıllık Dünya Savaşı'nda kendilerini yenmiş olan devletlerin kararlarına, 1919 yazından 1922 sonbaharına dek üç yıllık bir "savaş ertesi Savaş" başlatarak meydan okumalarında-

ki cesaret ve dayanıklılıkları, heyecan verici başarılarla ödüllendirildi. Yalnız Yunanları Anadolu ve Doğu Trakya'dan kovmakla kalmadılar, aynı zamanda Dünyaya Savaşı'nda yenilmiş olan milletlere dayatılan bir barışı -Anadolu için Sevr Barış Antlaşması'nı-

reddettiler ve Lozan Barış Konferansı görüşmelerinde Başlıca Müttefik Devletlerle (İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya ile) eşitlik temelinde antlaşma konusunda başarıyla diretiler.

Aynı dönemde, farklı talihlerle Batılı güçlerle boy ölçüşen diğer İslam halkları da aynı militan tavrı sergilediler. 1921'de Abdul-Kerim'in kabile üyeleri, Banu Wuryahgal'ın Faslı Rifi klanı, İspanyolların saldırganlığına direnme-ye cesaret etti ve 1925'te o dönemde dünyanın en büyük askeri gücü olan Fransızlara karşı fiilen saldırıya geçtiler. Trablus göçebelere ve Bingazi dağlıları, İtalyanlara karşı sürekli bir savaş sürdürdüler. Sadece

silahsız olmakla kalmayıp aynı zamanda Müslüman halklar arasında en az savaşçı olarak bilinen ve ülkeleri bir zamanlar kilit noktaları işgal etmiş herhangi bir yabancı ordunun insafına kalmış olan Mısırlılar bile, Mart 1919'da kendiliğinden İngilizlere karşı ayaklandılar." (Arnold J. Toynbee, a.g.e., s. 9)

Arnold J. Toynbee: “Şüphesiz, İslam halkları, bu siyasi tavizlerin doğrudan kendi militan taktiklerinin ürünü olduğunu sanıyorsa da, bu yine, cehaletin budalalığı, divaneliği, ahmaklığı, deliliği (folly of ignorance) idi.”

- "Çoğu durumda bu militanlık, 'ileri görüşlü (basiretli) yiğitliğin kahramanlığı' (the heroism of clear-sighted courage) değil, cehaletin budalalığı, divaneliği, ahmaklığı, deliliği (folly of ignorance) idi ve bazen, Üçüncü İngiliz-Afgan Savaşı'nda ve 1925-26'da Abdülkerim'in Fransa'ya meydan okuduğu eşitsiz güç sınavında olduğu gibi, ağır bir şekilde cezalandırıldı. Ancak, çoğu zaman, utanç verici bir askeri felaketle sonuçlanan bir maceranın, önemli bir siyasi başarıyla taçlandırılması önemliydi. (...) Şüphesiz, İslam halkları, bu siyasi tavizlerin doğrudan kendi militan taktiklerinin ürünü olduğunu sanıyorsa da, bu yine, cehaletin budalalığı,

divaneliği, ahmaklığı, deliliği (folly of ignorance) idi. Bu ödünlere yol açan çatışma, İslam halkları ile Batılı Güçler arasında bir güç mücadelesi değil, Batı Avrupa'da (İngiltere, Fransa ve İtalya'nın kendi aralarında -cö) bir "conflict of wills", amaçlar, niyetler, istençler çatışmasıydı. Batılılar, bedelini ödemeyi seçselerdi, onları her zaman askeri güçle ezebilirlerdi. O dönemde İslam Dünyası'nın çeşitli yerlerinde sömürgeler (colonies), bağımlı ülkeler (dependencies), mandalar (mandates) ya da himayeler (protectorates) bulunduran Batı Avrupa ülkelerinde, yeni İslam militanlığı çeşitli çelişkili tepkilere yol açtı. **Kimi Batılılar, Batı egemenliğinin ödünsüz bir biçimde sürdürülmesini ve benzer biçimde, gerekli 'kan ve para'nın harcanmasını istediler;** daha büyük bir kesim ise aynı sonucu gönülsüzce istedi, ancak bunun maliyetinden (bedelini kan ve parayla ödemekten) kaçındı; ve daha da büyük bir kesim ise yalnızca maliyetten, kan ve para harcamaktan kaçınmakla kalmadı, aynı zamanda bedel ödememeye kararlıydı ve bunu yapmak yerine, **Batı'nın üstünlüğünü büyük ölçüde ya da tümüyle feda etmeye, yürütmeye hazırды.**

Bazı durumlarda -Avrupa'daki Başlıca Müttefik Devletlerin (İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın-cö) Türklere karşı tutumunda olduğu gibi, Türk Milliyetçi Hareketi'nin yükselişinden Lozan Antlaşması'nın imzalanmasına dek (1919-1923) Batı'daki **bu amaç, niyet, istenç**

çatışması, ilgili çeşitli Batı Hükümetleri arasında kimi kez açık ama çoğunlukla açıkça dile getirilmeyen bir diplomatik çatışma biçimini aldı. (...) Çatışma bundan çok daha karmaşıktı; her ülkede, partide ve sınıfta, belirli hükümetlerin belirli devlet dairelerinde ve dahası birçok bireyin düşüncelerinde görüş ayrılıkları vardı.

Öte yandan, 1914-1918 Dünya Savaşı, ulusal zenginlik ve enerjide "emperyalizmin" lükslerine harcayacak pay bırakmamış ve "emperyalizmin" getirileri (Tropikal Afrika'da olmasa da) İslam Dünyası'nda en elverişli koşullar altında bile azalmaya başlamıştı.

1914-1918 Dünya Savaşı'nda en büyük İslam topraklarını egemenlikleri altına almış olan iki Batılı Güç, Fransa ve Büyük Britanya, her ikisi de demokrasi olduğundan, Fransız ve İngiliz uluslarının genel anlayışı (ki bu konuda sağduyu idi) devlet politikasının gidişatını yavaş fakat emin adımlarla varolan ulusal iradeye uygun hale getirdiler.

Böylece, militan İslam halkları, ufuklarının ötesindeki ülkelerdeki dış güçlerin (extraneous forces) oyunu (yani kendi aralarındaki çekişmeler) sayesinde, askeri başarılarıyla oranısız büyüklükte siyasi ödünler elde ettiler. Ancak, görünmeyen güçlerin varlığından habersiz oldukları için, **görünür sonuçları kendi yeteneklerine bağladılar ve aynı militan yolda devam etmek için buradan cesaret aldılar."** (Arnold J. Toynbee, a.g.e., s.

10, 11, 12)

- "Bu militanlık dalgası, bir dizi **askeri diktatörü** iktidara taşıdı. Bazıları, kalıtsal konuma olmayan ve yükselişleri Batı'da devrim niteliğinde olsa da İslam geleneğiyle daha az çelişen "tiranlar"dı. Örneğin **Mustafa Kemal Paşa**, başarılı bir kurmay subaylıktan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanlığına yükselirken, Rıza Şah Pehlevi, Rus eğitimli bir İran Kazak birliğinde askerlikten yeni bir İran hanedanlığının kurucusu oldu." (Arnold J. Toynbee, a.g.e., s.13)

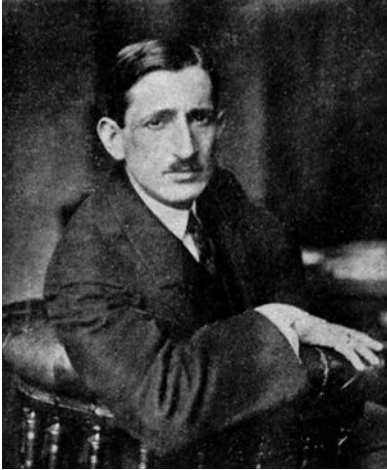
Arnold J. Toynbee'nin yukarıda uzun alıntılarla aktardığımız görüşleri kısaca şöyle: İngiltere, Fransa, İtalya 1914-1918 Dünya Savaşı'nda pek çok İslam ülkesini ele geçirmişler; 1918'de Dünya Savaşı bittikten sonra, Fas'ta ve Suriye'de Fransa'ya karşı; Trablusgarb'da ve Bingazi'de İtalya'ya karşı; Mısır'da, Yemen'de, Irak'ta, Afganistan'da, Hindistan'da, Pencap'ta ve Madras'ta İngiltere'ye karşı 'İslam Militanlığı' (Islamic Militancy) adını verdiği silahlı direnişler patlak vermiş; 'Türk Milliyetçi Hareketi' de "ileri görüşlü yiğitliğin kahramanlığından" değil, "cehaletin budalalığından, divaneliğinden, ahmaklığından, deliliğinden" kaynaklanan bu gibi "İslam Militanlığı" hareketlerinden biriymiş; İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya bu direnişleri askeri güçle kullanarak ezip geçermiş; ancak kendi aralarında anlaşmamışlar, bu nedenle direnişleri askeri güçle

bastıramadıkları gibi onlara pek çok siyasi ödünler vermek durumunda kalmışlar. Direnişçilerin elde ettikleri bu siyasi ödünleri kendi ileri görüşlü yiğitliklerinin kahramanlıklarının getirisi olarak değerlendirmeleri, cehaletin budalalığıymış..

Toynbee bu satırları yayımladığı 1927'de "Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde (Chatham House) Eğitim Direktörü", "Londra Üniversitesi ve Sir Daniel Stevenson Vakfı'nda Uluslararası Tarih Profesörü" ve "Doğu Çalışmaları Okulu'nda (Yakın Doğu Tarihi'nde) Öğretim Görevlisi"ydı.^[3] 'İngiliz Dışişleri Bakanlığı Propaganda Ofisi'nde ve devletin 'Siyasi Gizli Servis Departmanı'nda (Politik Intelligence Department) görev yapan Toynbee'nin Milli Mücadelemizi "ileri görüşlü, basiretli cesaretin kahramanlığı" olarak değil; tersine, Irak, Suriye, Fas, Hindistan, Pencap, Madras, Trablusgarp ve Bingazi'de ayaklanan kabilelerin "cehaletin budalalığı, divaneliği, ahmaklığı, deliliği" olarak nitelendirdiği hareketlerden biri olarak göstermesi, Milli Mücadelemize yönelik küçültücü, karalayıcı İngiliz propagandasının Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra, "barış" döneminde bile sürdüğünün belgesidir.

Refik Halit Karay, 1920'de, bir köşe yazısında Milli Mücadele'nin başarıya ulaşamayacağını savunuyor ve soruyordu: "Anadolu'da bir patırtı bir gürültü... Beynameler, telgraflar, kongreler... Sanki bir şeyler oluyor, bir şeyler olacak! Ayol, şuracıpta her işimiz, her kuvvetimiz

meydanda. Hülyanın, blöfün sırası mı? İstedikleri kadar kafama vur-sunlar: Hangi teşkilat, hangi kuvvet, hangi kahraman? Hülyanın bu derecesine, uydurmayonun bu şekline ben de dayanamayacağım. Bari Kavuklu gibi ben de sorayım: 'Kuzum Mustafa, sen deli misin?'" diyordu.^[4] Ancak Refik Halit Bey, Milli Mücadele başarıya ulaştıktan sonra, Milli Mücadele karşıtı yazılarından dolayı özür diledi.^[5]

Refik Halit Karay (1888-1965).
Servet-i Fünun dergisi 28 Eylül 1919.

Arnold J. Toynbee ise Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasından, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından, Cumhuriyetin ilanından, Hilafetin kaldırılmasından 3-4 yıl sonra, Milli Mücadelemizi, Büyük Tarruzumuzu, Büyük Zaferimizi "cehaletin budalalığı, ahmaklığı, deliliği" olarak niteleyebilmiştir.

Oysa İsmet Paşa TBMM'nin 20.05.1920 günlü gizli oturumunda:

İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Milli direnişimizi bastırabilmesi için Anadolu'yu bir milyon askerle işgal etmesi ve yıllarca sürececek bu işgal için çok büyük paralar harcaması gerektiğini, işgalciler bunu yapamayacak durumda oldukları içindir ki Milli direnişimizin başarıya ulaşacağını açıklamıştır. Türk Milli Mücadelesi, Toynbee'nin ileri sürdüğü gibi "cehaletin budalalığı, ahmaklığı" ile girilmiş bir macera değil, tersine "herşeyi önceden hesaplayan, ileri görüşlü, basiretli kahramanlık" eseridir.^[6]

Yeryüzünde emperyalizm var olduğu sürece boyunduruk altındaki ulusların bağımsızlık mücadeleleri de var olacaktır. Hiç bir propaganda sömürge ve yarı sömürgelerdeki insanların ulusal bağımsızlık özlemini yüreklerinden söküp atamaz.

Kuvayı Milliye'ye selam; Milli Mücadele'ye devam. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

[1] Bkz: Prof. Dr. Hasan Köni, Emneni Araştırmaları dergisi, Sayı 2, Haziran Temmuz 2001.

[2] Arnold J. Toynbee, "Survey of International Affairs, vol. 1, The Islamic World since the Peace Settlement 1925", Oxford University Press, London, 1927. (Kitabın bir bölümünün çevirisi "1920'lerde Türkiye, Hilafetin İlgası" başlığıyla yayımlandı. Yöneliş y., Ocak 1998)

[3] Arnold J. Toynbee: Director of Studies in the Royal Institute of International Affairs, Professor of International History in the University of London (both on the Sir Daniel Stevenson Foundation), Additional Lecturer (in the History of the Near East) at the School of Oriental Studies

[4] Turgut Özakman, "Vahidettin, M. Kemal ve Milli Mücadele / Yalanlar, Yanlışlar, Yutturmacalar", Bilgi y., 3. basım Nisan 2000, s. 369.

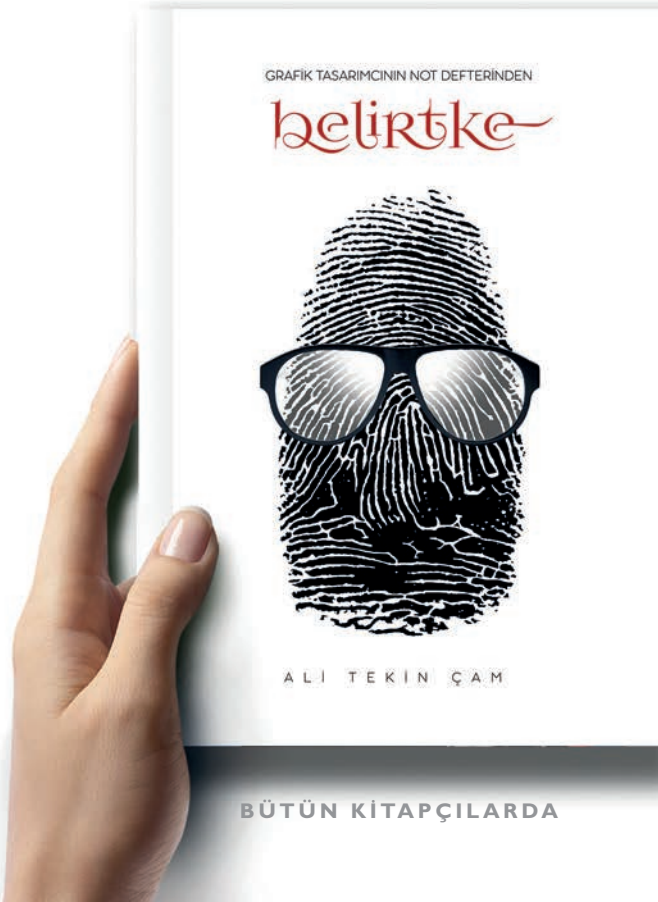
[5] Refik Halit Karay, "Atatürk'e Eğilen Bir Sürgün", Tan gazetesi, 10 Kasım 1940.

[6] Bkz: TBMM'nin 20 Mayıs 1920 tarihli Gizli Celse Zabıt Ceridesi.

LOGOLARIN GÜCÜ ADINA!

Dünyamızı ele geçiren uzaylılar gibi, her yerdeler; dünyayı sahipleri adına değiştirmek için her şeyi yapabilecek “şeyler” onlar... Onları biz yapıyoruz! Yaparken ne kadar bilgi, beceri ve emek harcarsak, o kadar etkili olurlar. Logoların gücü tartışılmaz ama çoğu zaman kendi başlarına değil. İyi bir ürüne kötü logo, iyi bir atletin kötü bir ayakkabıyla koşması gibi, ayağının acıması, performansının düşmesine neden olsa da, o yine iyi koşuyor ama çabuk yoruluyor. Kötü bir ürüne muhteşem bir logo ise yaramaz bir çocuğun ayağındaki lüks ayakkabı gibi, kısa sürede dağılıp, şatafatını yitiriyor.

Logo, markanın yalnızca bir parçası. Bütünün ifadesini bulduğu bir simge: “Güçlü”, “Atılcı”, “Çılgın”, “Yenilikçi”, “Geleneksel” gibi kavramlar form ve renk ilişkileriyle kendini göstermeye çalışıyor. Ama bir sorun var: milyonlarca markanın paylaştığı bu iddialar, bir o kadar tasarımcının elinden geçerken, bir “olmazsa olmaz”a varmak zorunda: Farklı ve diğerlerinden ayrılan bir şey üretmek. Bu kadar etrafımızı sarmış ve görünmek için çabalayan logo arasından sıyrılıp öne çıkacak bir şampiyon yetiştirmek, her logo tasarımcısı için heyecanlı bir macera. Büyük ödül ise, diğer tasarımcıların “Ahhh! Bunu ben yapmalıydım!” diyeceği bir logo tasarlamak, ya da diğer markaların “Ahhh! Bizim logomuzu da bu tasarımcı yapmalıydı!” diyeceği

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yılmadan Yorulmadan

Em. Tuğgeneral, Hukukçu Dr.
Cihangir Dumanlı

Sivas Kongresi'nden Sonra Yeni Bir Devlet Kuruluyor

Sivas
Kongresi
katılımcıları

Büyük Önder Atatürk Kurtuluş Savaşı'na başlarken savaşın hedefini **“ulusal sınırlar içinde ulusal egemenliğe dayalı tam bağımsız yeni bir devlet kurmak”** olarak belirlemiştir. Bu hedefe

ulaşmak için Kurtuluş Savaşımız eş zamanlı olarak iki savaşım (mücadele) şeklinde yapılmıştır:

1. Ulusal sınırlar içinde tam bağımsızlık için işgalci ordulara karşı askeri savaşım, »

2. Ulusal egemenliğe dayalı devlet için egemenliği Osmanlı hanedanından alıp ulusa vermeyi amaçlayan siyasal savaşım.

Padişah ve hükümetleri düşmanla işbirliği yaptığından, padişahla savaşım ile düşmanla savaşım birlikte yürütülmüştü. Bunun en açık göstergesi, işgalcilerin padişah ile işbirliği halinde çıkardıkları iç ayaklanmaların bastırılmasıdır. Egemenliği Osmanlı hanedanından alıp ulusa vermenin ilk işaret fişegi, Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışından bir ay sonra, 22 Haziran 1919'da Amasya'da diğer komutanlarla birlikte yayımladığı bildiridedir.

Padişah ve hükümetleri düşmanla işbirliği yaptığından, padişahla savaşım ile düşmanla savaşım birlikte yürütülmüştü.

Amasya Bildirisi'nde özetle işgal altındaki padişah ve hükümetlerinden bir şey beklenemeyeceği, **ulusun bağımsızlığının yine ulusun azim ve kararı ile kurtarılabilceği** belirtilmiş, bu amaçla Sivas'ta bir kongre toplanmasına karar verilmiş ve temsilciler Sivas'a

çağrılmıştır.

4-11 Eylül 1919 tarihlerinde toplanan Sivas Kongresi'nde Erzurum'da alınan "vatan bir bütündür parçalanamaz", "manda ve himaye kabul edilemez" ve "ulus iradesini egemen kılmak esastır" kararları onaylanmış, tüm yurttaki direniş örgütleri Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti (ARMHC) adı altında birleştirilmiştir. Cemiyetin yönetim kurulu niteliğindeki temsil heyetinin başkanlığına Mustafa Kemal seçilmiştir.

Sivas Kongresi'nin bitiminden Ankara'ya hareket ettiği 22 Aralık'a kadar Mustafa Kemal, 3 ay 11 gün Sivas'ta kalmıştır. Bu dönem padişah ve İstanbul hükümetleri ile siyasal savaşımın en yoğun olduğu dönemdir. Mustafa Kemal ARMHC Temsil Heyeti Başkanı sıfatı ile ulusun temsilcilerinden aldığı yetkiye dayanarak telgraflarla verdiği emirlerle bir yandan padişah ve hükümetlerinin egemenliğini kısıtlarken öte yandan yeni bir devletin yürütme organı gibi eylem ve işlemler yapmıştır. Artık Anadolu ve Rumeli'de padişah ve hükümetlerinin değil, Mustafa Kemal'in sözü geçmektedir.

Padişah Sivas Kongresi'ni dağıtmak ve Mustafa Kemal'i öldürmek amacıyla Elazığ Valisi Ali Galip'i görevlendirmişti. Ancak bunu önceden haber alan Mustafa Kemal bölgedeki askeri birliklere verdiği emirlerle Ali Galip'in amacına

ulaşamadan kaçmasını sağlamış, padişahın girişimini boşa çıkarmıştır.

Mustafa Kemal'in bir sonraki adımı İstanbul hükümeti ile Anadolu'nun bağlantısını kesmektir. Mustafa Kemal öncelikli hedef olarak işbirlikçi Damat Ferit ve hükümetini seçmiştir. 11 Eylül'de padişaha

bir telgraf çekerek Damat Ferit'in hainliklerini şikayet eder ve namuslu kişilerden yeni bir hükümet kurulmasını ister.

Damat Ferit

Sivas Telgrafhanesi'nden sadrazamla bağlantı kurmaya çalışmaktadır. Fakat Damat Ferit İstanbul'da telgraf başına bir türlü gelmemektedir. Bunun üzerine 12-13 Eylül gecesi 04.00'da sadrazama çektiği telgrafta, *"Bir saat içinde telgrafa çıkmaz ve bizim isteklerimizi padişaha iletmezseniz İstanbul ile Anadolu*

Ali Galip

12 Eylül'de Mustafa Kemal tüm kolları komutanlarına sadrazama (Damat Ferit) telgraf çekmeleri için emir vermiştir.

Kendisi de

Damat Ferit ve hükümeti işlevsiz hale getirilmiş, siyasal savaşında Mustafa Kemal önemli bir kazanım elde etmiştir.

Mustafa Kemal bundan sonra Sivas Telgrafhanesi'nden verdiği emirler ve aldığı önlemlerle Anadolu'daki hükümet boşluğunu dolduracak ulusal kurtuluş hareketini örgütleyecektir. Bu amaçla öncelikle padişah yanlısı üst düzey yönetici ve komutanları görevden almış, yerlerine ulusal kurtuluşu destekleyenleri atamıştır. İlk olarak Ege bölgesindeki Yunan işgaline karşı oluşturulan Kuvâ-yi Milliye cephelelerini bir komuta altında toplamak için Ali Fuat Cebesoy'u Garbi Anadolu Umum

arasında bağlantıyı keseceğiz." der. Bir saat içinde olumlu bir cevap alınmayınca yasal bir hükümet kuruluncaya kadar İstanbul ile Anadolu'nun her türlü bağlantısı kesilir. Artık Anadolu'da padişah hükümeti yoktur; yeni bir hükümet eylemi olarak (fiilen) kurulmuştur. İşbirlikçi

Ali Fuat Cebesoy

Kuvâ-yi Milliye Komutanlığına atamıştır.

Daha sonra padişahı destekleyen ve ulusal kurtuluş hareketine katılmayan üst düzey görevliler etkisiz hale getirilmiştir. Bu kapsamda;

- Ankara Valisi Muhittin Paşa tutuklanarak Sivas'a getirilmiştir.
- Çorum Mutasarrıfı Semih Bey tutuklanmıştır.
- Kastamonu'da padişah hükümetine bağlı memurlar tutuklanmıştır.
- Niğde Mutasarrıfı Sivas'a getirtilmiştir.
- Konya Valisi Cemal Bey İstanbul'a kaçmak zorunda bırakılmıştır.
- Ali Fuat Paşa'nın yerine 20. Kolordu komutanı olan Kiraz Hamdi Paşa İstanbul'a kaçmıştır.
- Konya'da 12. Kolordu Komutanı Sait Paşa İstanbul'a geri gönderilmiştir.⁽¹⁾

Bu görevden alma ve atamalarla Anadolu'da ulusal harekete karşı üst düzey yönetici ve komutan bırakılmamış, Mustafa Kemal yeni bir hükümet başkanı gibi aldığı önlemlerle ulusal kurtuluş hareketini örgütlemiştir.

Mustafa Kemal'in İstanbul yönetimi ile siyasal savaşında diğer önemli bir başarısı,

işbirlikçi Damat Ferit hükümetinin düşürülmesidir.

Anadolu ile bağlantısı kesilen ve Anadolu'da kendisini destekleyen yönetici ve komutan kalmayan Damat Ferit hükümeti zaten zayıflamış durumda idi; bu durumu gören padişah, yükselen Anadolu hareketi ile bağlantı kurmak istedi. Bu amaçla Mustafa Kemal ve Ali Fuat Paşaların eski bir arkadaşı olan Abdülkerim Paşa'yı görevlendirdi.⁽²⁾

Sivas'taki Mustafa Kemal Paşa ile İstanbul'daki Abdülkerim Paşa 27-28 Eylül gecesi 8,5 saat telgraf başında görüştüler. Mustafa Kemal, Damat Ferit'in suçlarını bir bir açıkladıktan sonra hükümetin derhal istifasını ve yurtsever kişilerden oluşan yeni bir hükümet kurulmasını istedi.⁽³⁾ **Sonunda Ferit Paşa**

Mustafa Kemal'in ve onun önderliğinde ulusal kurtuluş hareketinin gittikçe güçlendiğini gören Ali Rıza Paşa, ulusal kurtuluş hareketi ile bağlantı kurmaya karar verdi.

hükümeti 30 Eylül 1919'da istifa etti.⁽⁴⁾

Damat Ferit hükümetinin istifa etmesinden sonra 4 Ekim'de Ali Rıza Paşa hükümeti kuruldu.

Mustafa Kemal'in ve onun önderliğinde ulusal kurtuluş hareketinin gittikçe güçlendiğini gören Ali Rıza Paşa, ulusal kurtuluş hareketi ile bağlantı kurmaya karar verdi.

Mustafa Kemal'in yeni hükümete kabul ettirmek istediği başlıca konular şunlardı:

1. Hükümet Erzurum ve Sivas kongreleri kararlarını tanımalıdır.

2. Ulusal meclis toplanıp fiilen hükümeti denetlemeye başlayıncaya kadar hükümet hiçbir remi taahhüde (üstlenmeye) girişmemelidir.

3. Barış konferansına atanacak temsilciler, temsil heyetinin güvenebileceği kişilerden oluşmalıdır.⁽⁵⁾

Ali Rıza Paşa hükümeti Mustafa Kemal ile görüşmek üzere Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya gönderdi. Bir tarafta Mustafa Kemal, Rauf Orbay ve Bekir Sami Bey, diğer tarafta Salih Paşa olmak üzere 20-22 Ekim 1919 tarihlerinde yapılan Amasya Görüşmeleri'nin

Mustafa Kemal, Erzurum ve Sivas kongrelerinin kararlarını İstanbul hükümetine kabul ettirmiş, İstanbul hükümeti de Mustafa Kemal'i ve onun kişiliğinde ulusal kuruluş hareketini resmen tanımış oluyordu.

sonunda beş adet protokol hazırlanarak taraflarca imza altına alındı.

Bu protokollere göre:

1. Misak-ı milli (ulusal ant) sınırlarının tanınması,
 2. Trakya'nın vatanın bölünmez bir parçası olduğu,
 3. Yabancı ve azınlıklara ulusal egemenliği zedeleyecek ayrıcalıklar tanınmayacağı,
 4. Meclisin İstanbul'da toplanması, buna olanak olmazsa Anadolu'da toplanabileceği,
 5. Ulusal meclisin ulusal iradeyi temsil edeceği kabul edildi.⁽⁶⁾
- Böylece Mustafa Kemal ulus

temsilcilerinden aldığı güçle Erzurum ve Sivas kongrelerinin kararlarını İstanbul hükümetine kabul ettirmiş, İstanbul hükümeti de Mustafa Kemal'i ve onun kişiliğinde ulusal kuruluş hareketini resmen tanımış oluyordu.

Mustafa Kemal Sivas'tan sonra 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelecek, 23 Nisan 1920'de TBMM'ni açacak ve Sivas'ta kongreden sonra fiilen kurulmuş olan ulusal egemenliğe dayalı yeni devlet 1921 Anayasası ile hukuken de kurulmuş olacaktır.

Değerlendirme ve Sonuç:

Mustafa Kemal'in kongreden sonra Sivas'ta kaldığı 3 ay içerisinde Kurtuluş Savaşı'nın siyasal hedefi olan egemenliğin Osmanlı hanedanından ulusa geçirilmesi yolunda önemli aşama kaydedilmiştir.

Mustafa Kemal önce ulus temsilcilerinden oluşan yeni devletin yasama organı niteliğinde bir kongre toplamış, bu kongreden aldığı yetki ile yeni devletin yürütme organı gibi davranmıştır.

Bu yetki ile bir yandan padişah

ve hükümetlerinin egemenliklerini kısıtlarken öte yandan ulusal kurtuluş hareketini örgütleyerek Anadolu'da egemen hale getirmiştir.

Bunları yaparken Mustafa Kemal 9 Temmuz 1919'da askerlikten istifa etmiş emekli bir generaldir. Padişah ve hükümetlerince verilmiş hiçbir resmi sıfatı ve yetkisi yoktur. Padişah gücünü işgalcilerden alırken Mustafa Kemal gücünü kişiliğinden ve ulus temsilcilerinden almıştır. Emirlerine karşı çıkan olmamıştır.

Mustafa Kemal Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkmamış, zaten yıkılmış olan, başkenti işgal altındaki imparatorluk yerine ulusal egemenliğe dayalı yeni bir devleti adım adım kurmuştur. Adı 29 Ekim 1923'te konulacak olsa da yeni devlet başlangıcından beri **demokratik cumhuriyet** olarak kurulmuştur. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

1. Sabahattin Selek, Anadolu İhtilali, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2019, s. 308
2. Çekiç, a.g.e. s. 142
3. Atatürk, a.g.e. s.133
4. Orhan Çekiç, İmparatorluktan Cumhuriyete, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015, s. 145
5. Çekiç, a.g.e. s.150
6. Şevket Süreyya Aydemir, Tek Adam İkinci Cilt, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1964, s.134

Bağımsızlık ve hürriyetlerini her ne pahasına ve her ne karşılığında olursa olsun zedeleme ve kısıtlamaya asla müsamaha etmemek; bağımsızlık ve hürriyetlerini bütün mânasiyle koruyabilmek ve bunun için gerekirse, son ferdinin, son damla kanını akıtarak, insanlık tarihini şanlı örnek ile süslemek; işte bağımsızlık ve hürriyetin hakiki mahiyetini, geniş mânasını, yüksek kıymetini, vicdanında kavramış milletler için temel ve ölmez prensip... Ancak bu prensip uğrunda her türlü fedakârlığı, her an yapmaya hazır milletlerdir ki, devamlı olarak insanlığın hümet ve saygısına lâyık bir topluluk olarak düşünülebilirler. (1928)

M. Kemal Atatürk

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

77

Düzenli Ordu Kurmak Zaman İster

Efendiler!

Cephelere yakın olan köylerde yaşayan vatandaşlarımızın yapabileceği savunmadan, hayali sonuçlar beklemek doğru olmaz.

Yurdun bütün güç kaynaklarından yararlanma imkân ve yetkilerini elde ettikten sonra bile, sağlam bir askerlik örgütü kurabilmek ve bunda başarı sağlayabilmek için zaman ister.

Bursa'da Bekir Sami Bey'in emri altına verilen kuvvetin çekirdeği, İzmir'de, bir tek kurşun bile atmadan Yunanlara teslim edilen (*Adetta tutsak olarak verilen*) ve Yunan

gemileriyle Mudanya'ya çıkarılan iki alay kadrosu değil miydi?

Bu kuvvetin iç gücünü düzeltmek için İstanbul Hükümetleri herhangi bir önlem almışlar mıydı?

İstanbul Hükümetleri değil miydi ki, Balıkesir'de savunma yapmaya çalışan kuvvetlerimize, daha Yunanlar saldırmadan önce, Anzavur'un, birliklerimizin arkasından haince saldırmasını sağlayan?

Yine İstanbul Hükümeti ile Halife ve Padişah değil miydi ki, Hendek-Düzce yolunda Hilafet Ordusuna ve ayaklanmış topluluklara, Yunan cephesinde kullanılması »

planlanan ve oldukça güçlü bir yapıda olan 24. Tümeni, önce dağıtan ve sonra da komutanlarını şehit ettiren?

Ülkenin alinyazısı sorumluluğunu yeni üzerine almış olan Bakanlar Kurulu, o günkü koşullara göre seferberlik yapmayı acaba düşünebilir miydi?

Ülkenin, hemen hemen baştan-başa, Halifenin fetvası gereğini yerine getirmeye sürüklenip zorlandığı bir sırada, ulusu askere çağırarak uygun görülebilir miydi ve olabilir miydi?

Böylesi bir çağrı yapılmış dahi olsa acaba katılım ne kadar olabilirdi?

Bundan başka, bütün ulusu silahlaltına çağırmadan önce, silah sayısı ve elde bulunan silahların iş görebilmesi için gerekli cephane ve para tutarları ile kaynakların düşünümlmesi zorunlu değil miydi?

Durumu incelerken ve önlem düşünürken, acı da olsa, gerçeği görmekten bir an vazgeçmemek gerekir. Kendimizi ve birbirimizi aldatmaya gerek ve zorunluk yoktur. Biz, durumun ve cephelerin gereksinmelerini bilmez değiliz.

Her yerden, adıma sayısız telgraflar gelmektedir. Bu telgraflarda genellikle;

“Çok büyük ve düzenli kuvvetler yollayınız. Şu kadar cephane gönderiniz. Bunlar gelmezse burada yeniliriz!” denilmekte, tehlike ve ateş içinde bulunmaktan doğan duyarlık etkisi altında acı bir dille durum anlatılmaktadır.

Bizim görevimiz ve durumu-muz, onların üzüntü ve duyarlıklarına katılarak kamunun direnme ve dayanma gücünü kırmak değil, aksine onlara direnç, dayanç ve umut verecek şekilde davranmaktır.

Bundan sonra kuşkusuz, durumlar değişecek, bütün ülkeye ve ulusa gerçekten umut ve güven verecek önlemler uygulanacaktır. Artık buna engel kalmamıştır.

Bakanlar Kurulu, bundan böyle hangi yaş gurubunda bulunan gençlerimizi silahlaltına alma konusunda tam ve tek yetkilidir.

“Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin ve hükümetinin kuruluşundan sonra Ankara’da “Yeşil Ordu” adı altında bir dernek kuruldu. Bu derneğin ilk kurucuları pek yakın ve bilinen arkadaşlardı. ”

Yeşil Ordu!

Efendiler!

Kimi kapalı sorunların kolaylıkla anlatılmasına yarayacağını sandığım için yüce kurulunuza bir **“Yeşil Ordu”**dan bahsedeceğim:

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin ve hükümetinin kuruluşundan

sonra Ankara'da “Yeşil Ordu” adı altında bir dernek kuruldu. Bu derneğin ilk kurucuları pek yakın ve bilinen arkadaşlardı.

Kuruluş amacını açıklamak için, iç ayaklanmaları ve bu ayaklanmalara karşı gönderilen ordu birliklerinin ve Kuvay-ı Milliye'nin kimi durum ve görünüşlerini anımsamak gerektir.

Ayaklananların, ordu erlerine Halifenin fetvasından, Padişahın askerlik ödevini kaldırdığından, Ankara'daki hükümetin yasal olmadığından söz ederek, onları kolaylıkla aldattıkları birçok kez görüldü.

Gerçekten birçok yerde kimi ordu erleri ayaklananlarla çarpışmadıkları gibi tersine, silahlarını onlara bırakarak köylerine, yurtlarına çekiliyorlardı.

Kuvay-ı Milliye'nin, devrim amacını daha kolaylıkla anladıkları ve ayaklananların ayartmalarına kapılmadıkları anlaşılıyordu.

Bundan dolayı, Osmanlı ordusunun kalıntısı denilebilecek olan

o günlerdeki yorgun, bezgin ve yeni devrim ülküsüne göre yetiştirilmemiş birlikler ile devrimi başarmadaki güçlükler hissedilir bir durumdaydı.

Orduyu yeni anlayışa göre bilinçli bir du-

ruma getirmenin, o günkü koşullar içinde pek güç olacağı sanılıyordu.

Bunun için, istenilen nitelikte, bilinçli kimselerden, seçkin ve devrim için güvenilir bir örgüt kurmak düşüncesi, kimi kişilerin kafasında yer etmeye başlamıştı.

Birbirini izleyen ve kanlı, öldürücü durumlar gösteren iç karışmalar karşısında, bu bildirdiğim düşünce ve eğilim güçlendi. Sonunda kimi kişiler böyle bir örgüt kurmak üzere işe giriştiler.

Ben, bir yandan ordumuzu canlandırmak ve güçlendirmek için gerekli işleri yaparken bir yandan da, kurulmuş bulunan Kuvay-ı Milliye'den de, birçok sakıncalarına karşın, her yerde ve ister istemez, olabildiğince yararlanmaya çalışmaktaydım.

Ama sağlam bir düzen isteyen ve emirlere koşulsuz, karşılıksız ve duraksamadan uymayı gerektiren sağlam askerlik görevlerinin ancak düzenli ordu ile yapılabileceği gerçeğini unutmaya elbette yer yoktu.

“Yeşil Ordu örgütü ile uğraşanlar, Benim bu işi bildiğimi, uygun gördüğümü ve istediğimi söylediklerinden, her yerde Benim adıma örgütü genişletmeye ve güçlendirmeye çalışanlar çoğalmıştı. ”

Kuvay-ı Milliye'den yararlanma ancak, zaman kazanmak amacıyla dayalı olabilirdi.

Elbette, görevlendirilmeleri zorunlu olan Kuvay-ı Milliye'nin seçkin ve bilinçli kimselerden kurulabilmesi arzu edilen bir husustur.

Yeşil Ordu örgütünün ilk kurucuları arasında bulunan yakın arkadaşlar, yalnız Bana yardım amacı ile ve Beni ayrıca yormamak düşüncesiyle kendileri işe girerek çalışmayı uygun görmüşlerdi.

Bana, sadece yararlı bir iş

yapacaklarını söyleyerek, kısaca bu girişimlerinden bahsetmişlerdi.

Ben, gerçekten çok işim olduğu için, arkadaşların bu girişimleriyle uzunca bir süre ilgilenemedim.

Yeşil Ordu örgütü, bir bakıma gizli bir örgüt niteliğinde kurulmuş ve oldukça genişlemişti.

Genel yazmanı Hakkı Behiç Bey ve Ankara'daki yönetim kurulu, önemli ve köklü çalışmalar yapmışlardı. Basılı tüzüklerini ve görevlendirilmiş adamlarını her yere göndermişlerdi.

Sadece bir noktayı da belirtmeliyim ki, Yeşil Ordu örgütü ile uğraşanlar, Benim bu işi bildiğimi, uygun gördüğümü ve istediğimi söylediklerinden, her yerde Benim adıma örgütü genişletmeye ve güçlendirmeye çalışanlar çoğalmıştı.

Kurulmakta olan örgüt, yalnız Kuvay-ı Milliye birlikleri meydana getirmek gibi sınırlı bir alandan çıkmış, çok genel bir amaca yönelmişti.

Örgütün kurucuları arasında, milletvekili bulunan Çerkez Reşit Bey ve *-Ankara üzerinden Yozgat'a gidip gelirken olacak-* Çerkez Ethem ve kardeşi Tefvik Beyler de girmişlerdi.

Bundan başka Ethem ve Tefvik Bey birliklerinin bütün adamları, Yeşil Ordu'nun sanki temeli olmuşlardı. •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay: Çerkez Ethem ve Kardeşleri'nin Tutum ve Davranışları!

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

Tarihin Sesi

Yaşamın güçlüklerle dolu bin bir yönü vardır. Bu güçlükleri, en kısa yoldan aşmasını bilmek gerekir. Gerçek yaşam ilmi de budur.

Türkiye, her gün yeni bir mücadeleye giriyor ve her an yeni güçlüklerle karşılaşılıyor. Her yeni iş için yeni bir enerji ister.

İhtiyaç duyduğumuz bu enerji kaynağını nereden bulacağız?

Bize kalırsa, onu Milli Mücademizin tarihinde aramak gerekir.

Yakın tarihimiz böyle güç kaynaklarıyla doludur.

İşte, Birinci İnönü Muharebesi'nin bir yıldönümünü daha birlikte yaşadık. O mücadelenin şan, şeref ve onur dolu anıları hafızalarımızda yeniden canlanıyor.

Acaba 1921 yılının şu gününde bize bu zaferi bahşeden Batı Cephesi Genel Komutanı Albay İsmet Bey, İnönü'de düşmana vurduğu ilk darbe ile bağımsızlık ve devrim mücadelesinin kaderi üzerinde ne büyük bir etken olacağını o anda düşünmüş müydü?

Düşmanın sonu gelmeyen »

işgallerinden ve saldırılarından bıkmış, usanmış olan halka, Birinci İnönü Zaferi gelecek için yeni bir ümit ve güven kapısı açmıştı.

Ruhlarda uyanan bu iman ışığı, ulusal çevrede dalgalanan karanlık ve belirsiz düşünceleri aydınlatmıştı.

Birinci İnönü Muharebesi'nin tarihimizdeki önemi nereden geliyor?

Türk ulusunda yaşayan ruh yapısı, onun tahmin ettiği gibi çok asil ve çok bakir bir güç kaynağıydı. İsmet Paşa'nın geçenlerde sözünü ettiği, “Ulusal Mücadeleci Ruh” işte budur. Bu ruhta en zor sorunları bile çözebilme gücü vardır.

Türk ordusu, İnönü'de düşmanla çok uygun olmayan koşullar altında çarpışmıştı.

Türk kuvvetleri, sayı ve teçhizat itibarıyla Yunan ordusundan çok eksikti.

Bundan başka, ulusal güçlerimizin tamamını bir noktada toplamak

olanağı da yoktu.

İnönü'de saldırgan düşman ile çarpışan ordumuz, aynı zamanda düşman ordusundan daha tehlikeli olan hain ve asilerle de uğraşmak zorunda kalmıştı.

Bu hainlerin önde geleni olan Çerkez Ethem kuvvetlerinin yok edilmesi de aynı günlerde gerçekleşmişti. İnönü'de silahlar değil, kalpler ve ruhlar karşılaşmışlardı. Sonunda Türk'ün ruhu ve gücü zafere ulaştı.

Büyük Komutan Mustafa Kemal teşhisinde bir kez daha yanılmamıştı.

Türk ulusunda yaşayan ruh yapısı, onun tahmin ettiği gibi çok asil ve çok bakir bir güç kaynağıydı.

İsmet Paşa'nın geçenlerde sözünü ettiği, “Ulusal Mücadeleci Ruh” işte budur. Bu ruhta en zor sorunları bile çözebilme gücü vardır.

Türkiye, şu günlerde yeni bir mücadeleye girişmiş bulunuyor:

Ulusal ekonomi ve tasarruf...

Aynı ruh, yeni mücadele için de neden bir başarı etkeni olmasın?

Özellikle bu mücadelenin başında bulunan kişi, İnönü'de aynı ruhla Türk ordusunu zafere ulaştıran komutanın bizzat kendisidir. •

Hâkimiyeti Millîye Gazetesi

11 Ocak 1930

“Sizler, yani yeni Türkiye'nin genç evlatları! Yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler, asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.”

M. Kemal Atatürk

Bende Kalanlar
Demir Aytaç

29 Ekim 1923 Cumhuriyetin ilanı tarihin hazır bir saadeti değildir!

Edebiyat Cumhuriyet öncesini de, sonrasını da kaydeden bir vicdan olmuştur. Tanzimat ile başlayan yenileşme hayali Cumhuriyet ile gerçekleşmiş, edebiyatın ruhu bu sürecin tamamına eşlik etmiştir. O günün ruhunu, heyecanını öğrenmek ve bizzat yaşayabilmek, empati kurabilmek için insanı insana bağlayan edebiyat sanatı eşsiz bir hazinedir.

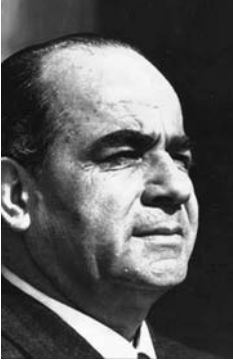
Mustafa Kemal Atatürk'ün, üç aylık bir sürede tamamladığı Nutuk'u hiç şüphesiz Cumhuriyet Edebiyatı'nın en güzel, en önemli eserlerinin başında gelmektedir. 15-20 Ekim 1927 tarihlerinde Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci Büyük Kurultayında kürsüden okunan metin dönemin beklentilerini, hedeflerini ve hayallerini hem siyasetçilere hem de halka edebi bir üslupla anlatıyordu.

Gençliğe Hitabe'si ise edebiyatın inceliklerini taşıyan, kuşaktan kuşağa geçecek bir vasiyettir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün deyişiyle Cumhuriyet "En büyük eser"-dir. Onu tarihin elinden çeke çeke kopardık. O, insan takatının üstünde gayretler sarf edilerek yaratılan bir çabanın eseridir.

Cumhuriyetimiz bugün 102 yaşında! Mustafa Kemal Atatürk'ü, dava arkadaşlarınızı, gazi ve şehitlerimizi minnetle anıyoruz.

Acılları, kayıpları ve vefakârlıkları Aile Cumhuriyetimizin kuruluş hikayesini anlatan edebi metinlerden örnekler vererek yazıma devam etmek istiyorum. Bu bölümde Faruk Nafiz Çamlıbel'in, Mehmet Akif Ersoy'un, Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın, Nazım Hikmet, Yahya Kemal, Halide Edib Adıvar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Ahmet Haşim'in kaleminden o günleri gözünüzde canlandırmaya çalışacağım.

F. Nafiz Çamlıbel

Faruk Nafiz Çamlıbel'in Çanakkale şehitleri için yazdığı "Bir Yolcuya" şiiri ile başlıyalım. Çamlıbel gelecek kuşaklara şu mısralar ile seslenmişti:

"Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın

Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.

Eğil de kulak ver, bu sessiz yağın

Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Bu ıssız, gölgesiz yolun sonunda

Gördüğün bu tümsek, Anadolu'nda

İstiklâl uğrunda, namus yolunda

Can veren Mehmed'in yattığı yerdir.

Bu tümsek, koparken büyük zelzele,

Son vatan parçası geçerken ele,

Mehmed'in düşmanı boğduğu sele

Mübarek kanını kattığı yerdir.

Düşün ki, haşrolan kan, kemik, etin

Yaptığı bu tümsek, amansız çetin

Bir harbin sonunda bütün milletin

Hürriyet zevkini tattığı yerdir!

Mehmet Akif Ersoy ise bu süreçte şahit olmuş bir diğer önemli edebiyatçımızdır. Osmanlı'nın ilk başkenti Bursa'nın 8 Temmuz 1920 günü işgaline, Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin türbelerinin zarara uğramasına Bülbül'ün yanık sesiyle karşı çıkmıştı.

Bülbül, Divan Edebiyatı'nda gül için ağlayan bir aşk figürüdür.

Mehmet Akif'in bu şiirinde, Bülbül bütün topluma seslenmekteydi: "*Matem senin hakkın değil, çünkü hüsrün; asıl matem bana ait çünkü milletim zincirler altında*" mısrası ile biten Bülbül'ün sadeleştirilmiş bir bölümünü burada paylaşmak istiyorum:

"Hayalimden geçerken şimdi, zihnim karmakarışık oldu:

Selahaddinlerin, Fatihlerin yurdu...

Ne utançtır ki: Osmanlı diyarında çan sesleri çınlansın;

Ezan sussun, göklerden Allah'ın adı silinsin!

Ne acıdır ki: En görkemli bir mazi bir serap olsun;

O kudretler, o heybetler yıkılsın, toprak olsun!

Yıldırım'ın camisinden çökük bir kubbe kalsın;

Orhan'ın muazzam kabri hakaretlerle çiğnensin!

Ne dehşettir ki: Din birliğinin tapınağı yıkılsın, taş taş;

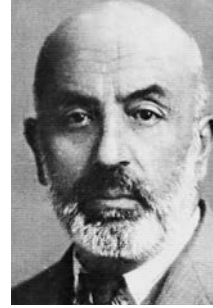
Milyonlarca dindaş barınsız kalsın, süriünsün!

Yıkılmış evler işkenceyle kıvransın;

Binlerce, yüz binlerce gövde yere serilsin, doğransın!

Ve sonra, İslam'ın en kutsal yerinde namahrem dolaşsın...

Benim hakkım matem, sus ey bülbül! Senin hakkın değil matem!

M. Akif Ersoy

“.. Hayâlimden geçerken şimdi,
fikrim herc ü merc oldu,

SALÂHADDİN-İ EYYÛBÎ'lerin,
FATİH'lerin yurdu.

Ne zillettir ki: nâkûs inlesin beynin-
de OSMAN'ın;

Ezan sussun, fezâlardan silinsin yâ-
dı Mevlâ'nın!

Ne hicrandır ki: en şevketli bir mâzi
serâp olsun;

O kudretler, o satvetler harâb olsun,
türâb olsun!

Çökük bir kubbe kalsın ma'bedin-
den YILDIRIM Hân'ın;

Şenâatlerle çiğnensin muazzam
Kabri ORHAN'ın!

Ne heybettir ki: vahdet-gâhu dînin
devrilip, taş taş,

Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâ-
sız kalan dindaş!

Yıkılmış hân-mânlar yerde işkencey-
le kıvransın;

Serilmiş gövdeler; binlerce, yüz bin-
lerce doğransın!

Dolaşsun, sonra, İslâm'ın harem-gâ-
hında nâ-mahrem...

Benim hakkım, sus ey bülbül, se-
nin hakkın değil mâtem!

İşgal yıllarından Büyük Taarruz sa-
bahına uzanan dönemi anlayabilmek
için de Osmanlı döneminde milletve-
killiği ve Millî Eğitim Bakanlığı ya-
pan şair Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın
Harâb Mâbed adını taşıyan şiirine ku-
lak verelim:

Vardım eşiğine yüzümü sürdüm,
Etrafını bütün dikenler almış.

Ulu mihrabında yazılar gördüm,

Kimbilir ne mutlu zamandan kal-
mış?

Batan güneşlerin ölgün nigâhu
Karartıp bırakmış o kiblegâhu;
Mazlum bir ümmetin baht-ı siyahı,
Vîran kubbesine gölgeler salmış.
İslâm'ın bahtiyar bir zamanında
Âb-ı hayat varmış şadırvanında,
Şimdi harâb olan sâyebânında
Dem çeken kuşların ömrü azalmış.
Ayât-ı hikmet var kitabesinde,
Bir ders-i ibret var hitabesinde;
Bağ-ı cennet olan harabesinde
Tekbir sedaları artık bunalmış.
Hey Rıza! Secdeye baş koy da inle,
Taşlar dile gelsin senin derdinle;
Efsâne söyleyim ağla hem dinle,
O şerefli mazi meğer masalmış.”

Nazım Hik-
met'in
Kuvâyi Milli-
ye Destanı'na
“yazıda yer ver-
memek olmaz.
Hikmet Kocate-
pe şiirinde savaş
hazırlıklarını şu
mısralarla anla-
tıyordu:

Ateşler yanı-
yordu.

Ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle ferah-
tılar ki.

Şayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bil-
meden,

güzel, rahat günlere inanıyordu.

... Ve gülen bıyıklarıyla duruyordu.

Ki mavzerinin yanında...

Paşalar onun arkasındaydılar:

O, saati sordu.

Paşalar, “Üç” dediler.

Nazım Hikmet

*Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mavi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun başına kadar.*

Eğildi, durdu. Bıraksalar..

*İnce, uzun bacakları üstünde yayanarak,
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak,
Kocatepe' den Afyon Ovası' na atlayacaktı.*

Nazım Hikmet şiirlerinde Cumhuriyet'i halkın ekmeği, türküsü, umudu olarak dile getiriyordu. Kuvâyi Milliye Destanı'nda yer alan bir diğer şiiri Davet'teki, *Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür*

Ve bir orman gibi kardeşesine dizeleri, hiç şüphesiz Cumhuriyet ruhunun en güzel ifadelerinden birisidir.

Yahya Kemal'in 26 Ağustos 1922 şiirinin Büyük Taarruz sabahını anlatan;

Şu kopan fırtına Türk ordusudur yâ Rabbi.

Senin uğrunda ölen ordu budur yâ Rabbi.

Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed nâmun,

Galib et, çünkü bu son ordusudur İslâm'ın,

dizeleri edebiyatımızın unutulmazları arasındadır.

Halide Edib Adivar, cesur bir kadın, korkusuz bir edebiyatçı... İstanbul'un işgalinden sonra iki çocuğunu İstanbul'da bırakmak uğruna Anadolu'ya geçmiş, onbaşı, çavuş ve başçavuş rütbeleriyle Kurtuluş Savaşı'na katılmıştı. "...Dişlerimin altında taş,

başımın üstünde duman ve ateş var; boş ellerimi kaldırıyor ve haykırıyorum" diyerek, dağın başına kadar gelmiş, Mustafa Kemal ve Türk ordusunun arkasından dua etmişti:

"Ey ulu Tanrı!...

Bir an için Türk'ün sesini dinle. Sana İbrahim'in İsmail'i kurban ettiği günlerden beri hangi millet senin takdis ettiğin istiklal ve senin verdiği aziz iman için bu kadar ebedi bir meşakkat ve işkence içinde daima gözlerinde iman şulesiyle öldü?

Sevgililerimizin en çoğu yok oldu. Kutlu?) topraklar (kutsal olacak?) üzerindeki son yurdumuz için bile dünya cehennemi Anadolu'ya indi. Saçı bitmedik yetimler, kimsesiz kadınlar, beli bükük ihtiyarlarıyla altımızda bir avuç toprak, başımızda bir dam bırakmak istemeyen herifler ve haydutlara karşı bu temiz ve şehit milletten ne zaman rahmetini esirgemeceksin?

Yine zannediyorum ki bütün esarette inleyen kardeşlerimizin hepsi; İstanbul'un minarelerinden, Bursa'nın türbelerinden, İzmir'in harabelerinden ve bu ordu gerisinde bütün varlığı ile çalışan millet kfilesinden hepsi; bu an benimle beraber ellerini göğe kaldırmış, kararmış, katı, rençper

Halide Edip Adivar

elleri ve arasında gül yaprağı gibi taze çocuk elleri ile beraber; kendi kurtuluşları için bu cehennem ateşinde dövüşen kardeşlerinin açacağı kurtuluş yoluna dua ediyor..”

Halide Edib Adivar Ateşten Gömlek'te, Millî Mücadele ruhunu canlı bir edebî tabloya dönüştürüyordu; Cumhuriyet'in hangi fedakârlıklarla kazanıldığını unutturmamak için mutlaka okunması gereken eserlerden biri olduğuna inanıyorum.

Büyük Taarruz öncesi Cumhuriyet arzusu iyice güçlenmişti. Mustafa Kemal'in Çalıkuşu'nu okuduğu, çok beğendiği ve “İhmal edilmiş Anadolu'yu ve genç bir hanım öğretmenin yaşadığı zorlukları ne güzel anlatmış. Bitirince İsmet'e vereceğim. Sonra da sizler okuyun.” dediği günlere ulaştık.

Romanda, kılık kıyafetten bürokrasiye, eğitim sistemimizden medeni kanun ile soyadı kanuna kadar Cumhuriyet devrimlerinin ipuçlarını bulabiliyoruz. Reşat Nuri Güntekin daha sonraki yıllarda kaleme aldığı Yeşil Gece'de ise Cumhuriyet'in eğitim alanındaki dönüşümü ile birlikte bireylerin iç dünyasındaki değişimi anlatıyordu.

Reşat Nuri Güntekin

Bir de Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kaleminden o günleri okuyalım:

“O, Anadolu'ya adım atar atmaz, bu talih birdenbire değişir. Burada İstiklâl Harbi'nin bütün tarihini anlatacak değilim; fakat zaferin ne kadar çetin imtihanlardan sonra bize güldüğünü hatırlamamız lâzımdır. Memleketin dört bucağı yangın içindeydi. Cephelerdeki savaşlardan başka her an içerdeki galeyanı tutmak, ihanetin yer yer tutuşturduğunu söndürmek lâzımdı. Onu ve arkadaşlarını bu çetin yılların içinde nasıl ve ne gözle gördük? Üstünde onların yürüdüklarini bildiğimiz için vatan coğrafyası bize yıldız parlaklığında boğulmuş görünürdü. Adlarını anmak, gırtlığımızı sarılmak için kapıda bekleyen ümitsizliğin sesini kısmaya kâfi geliyordu.

Ahmet Hamdi Tanpınar

İstiklâl Savaşı, bir muharebe olması sıfatıyla, bütün diğer muharebelere benzer. Fakat onlardan bir noktada ayrılır: Çünkü behemehal kazanılması lâzım gelen bir muharebe idi. Bu oyun, uçurum kenarında ya ölüm, ya kurtuluş diyerek oynanıyordu. Onun içindir ki, zamanın akışı içinde şöyle bir âriza, geçici bir hal değildi. Ya bir başlangıç, yahut kati ve ümitsiz bir son olabilirdi... Kazanıldı. Gelecek hayatın başlangıcı oldu. Vatan yeniden kuruldu.

Bundan sonra Türk milletinin

gelecek zaman içinde varacağı her başarı, onun hesabına kaydedilecektir. Milli hayatın her sahasında, bundan böyle, bu memleketin çocuklarına nasip olacak her eser, bu çetin yılların içinde döğüşen orduların şehit ve gazilerine, subay ve komutanlarına ithaf edilecektir. Bu demektir ki, her eser, her başarı, eşsiz kahramana, görmeden, adlarını bilmeden yaşama hakları için kaderle savaştığı vatan evlâtlarının gelecek zamanın kulelerinden altın şafak kümeleri gibi uçacak olan milyonlarca kuşun şükranı olacaktır.

Çünkü onlar, onun ve arkadaşlarının gördükleri zafer rüyasından doğacaklardır. Fakat Atatürk, sade İstiklâl Harbi'ni kazanmakla kalmadı; o kadar güçlükle ve imkânsız şartlar içinde gerçekleşen istiklâl ülküsünden sonra yeni ve içtimaî mücadele geldi. Sırtından Gazi Müşir Kemal üniformasını çıkardığı günden itibaren Türk milleti yeni bir Mustafa Kemal ile, inkılâpçı Mustafa Kemal ile karşılaştı.

Anafartalar'dan Dumlupınar'a kadar birbirini bir yıldız kervanı gibi takip eden zaferlerden sonra milli hayatın her sahasındaki inkılâplar başladı. Halk içinde, memleket işleri içinde, bin türlü tecrübe ile geçen bir ömür, şimdi bu tecrübenin meyvalarını verecek, yurda yeni bir hayatın kapılarını açacak, düşman süngüsünden ve esirlik zincirinden kurtardığı milleti yarı ölü inançların, bir ayak bağından başka bir şey olmayan eskimiş kıymetlerin istibdadından da kurtaracaktır... İlk işi, kurtarılan vatanın gelecek zaman içindeki

emniyetini kuracak olan Cumhuriyet rejimi, bu inkılâpların başında gelir. Sonra birbiri ardınca geniş dünya ile aramızdaki duvarlar kalker, yavaş yavaş Türk milleti muâsir hayatın içinde kendini idrâk eder oldu. Bugünün Türkiyesi, şerefli insanların yurdu, en son ferdine kadar yaşama azmine sahip iman kalesi Türkiye, işte birbirini tamamlayan bu çift çalışmanın mahsülüdür.”

Tanpınar Beş Şehir kitabında (özellikle Ankara bölümünde), Kurtuluş Savaşı'nın açtığı yolu şöyle yorumlamıştı: “Ankara, istiklâl mücadelesiyile beraber bizim için yalnız bir şehir olmaktan çıktı. O, Türk'ün yeneden doğuşunun ve iradesinin sembolü oldu.”

Tanpınar Cumhuriyet'in önemini de şu cümlelerle vurgulamıştı: “Biz, Cumhuriyet nesilleri, bir inkılâbın çocuklarıyız. Hayatımızda bütün değerler, bu inkılâbın ışığı altında anlam kazanır.”

Şimdi Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Vatan Yolunda” adlı kitabına bir göz atalım. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk bundan daha sade ve çarpıcı bir dille anlatılmıyordu.

“Dünyayı başının üzerinde o heybetli adam, sizi çoktan tanıdığınız bir dost

Y. K.
Karaosmanoğlu

haliyle karşılıyor; mütebessim, elinizi sıkıyor ve en ikramcı bir ev sahibi nezaketiyle size oturmak için odanın en rahat koltuğunu gösteriyor.

Mustafa Kemal Paşa, sivil giymiş ortadan biraz daha boylu, zayıf ve sarışın bir zattı. Gazetelerde gördüğümüz resimlerden hiçbirine benzemiyordu. Kendisi bu resimlerin hepsinden daha sevimli, daha canlı, daha müstesna bir simaydı. Yüzü renk ve çizgi itibarıyla bir tunç parçası üzerine oyulmuş bir eski madalyonu andırır: Elmacık kemikleri çıkık, ağız kemikleri kuvvetli ve alnı sertti. Ve bu yüzün bütününde çok zahmet görmüş, çok uğraşmış, çok düşünülmüş kimse-lerin çehresindeki ifade vardır fakat hiç bir yorgunluk emaresi göstermek şartıyla... Kısık ve sıcak bir sesle konuşuyor, mavi gözleri muammalı nazarlarla bakıyor, vücudunun kımlıdanışları genç bir parsın kımlıdanışları gibi sevimli, munis bir tarzda haşın ve çeviktir. Elleri mütemediyen iri taneli bir kehribar tesbihle oynuyor. Bu tesbihi kâh bileğine geçiriyor, kâh bir ucundan tutup çeviriyor, sağdan sola soldan sağa sallıyor."

Ahmet Haşım ise Atatürk'ü "Işık dalgası hâlinde giren teksif edilmiş bir kuvvet" olarak tasvir ediyordu. Bu, yalnızca bir insan betimlemesi değil, Cumhuriyet'in bizzat vücuda gelmiş hâliydi:

"Gördüğüm fotoğraflara göre biraz şişman, biraz yorgun, biraz hatları kalınlaşmış bir vücutla karşılaşıcağımı zannederken, kapıdan bir ışık dalgası hâlinde giren teksif edilmiş bir

kuvvet ve hayat tecellisi ile birden gözlerim kamaştı: Göz bebekleri en garip ve esraren-giz madenlerden bir çehre... Yüzde, alında, ellerde bir sıhhat ve bahar rengi... Muntazam taranmış, noksansız, sarı, genç saçlar.. Bütün zemberekleri çelikten, ince, yumuşak, toplu, gerilmiş, genç ve taze bir uzviyet.

Altı yüz senelik bir devri bir anda ihtiyarlatan adamın çehresi, eski ilâhlarınki gibi, iğrenç yaşın hiçbir izini taşıyor: Alevden coşkun bir nehir hâlinde, köhne tarihin bütün enkazını süpüren ve yeni bir âlemin meydana gelmesine yol açan fikirler kaynağı başı, bir yanardağ zirvesi gibi, taşıdığı ateşe kayıtsız, mavi gök altında, sessiz ve gülümseyerek duruyor!"

Cumhuriyet'in 102. yılı yalnızca bir yıldönümü değil; tarih, kültür ve edebiyatın ortak sesiyle geleceğe yazılan bir taahhüttür.

Cumhuriyet'in bizden beklediği, yalnızca bu kazanımları korumak değil, onları sürekli yenilemek, derinleş-tirmek ve yarına taşımaktır.

Cumhuriyet yalnızca bir devlet biçimi değil, özgürlüğün ve sorumluluğun adıdır. Ve biz, 102 yıl sonra hâlâ aynı heyecanla "Yaşasın Cumhuriyet!" diyoruz. •

demiraytac@butundunya.com.tr

*Bütün kainat birbirine sevgiyle bağlanmış.
Sevgini vermesini öğren, çünkü gönlün anlasın ki,
Hepsine yer varmış,
Sevgisiz insandan, dünya, unutma ki korkarmış.*

Mevlana

Yüreklere sevgi dolu, umut dolu, azim ve kararlılık dolu 12 KADIN'ın yolları bir gece vakti keşiştiğinde henüz hiçbiri birbirini tanımıyordu. Biri Karadenizli, biri güneyli, biri doğulu, biri batılı, biri göçmen... Biri öğretmen, biri sanayici, biri müzisyen, biri tasarımcı. Belki de tek ortak noktaları vardı; Dünya'da barış ve iyilik.

Hepsinin yüreği o kadar güzeldi ki tıpkı bir yap bozun parçaları gibi tamamladılar birbirlerini. El ele tutuştular ve güzel kalplerindeki mücadele dolu hikayelerini, yaşamlarının en zorlu anlarını yaşamış olan ama asla pes etmeyen "Depremzede Kadınlar" için kaleme aldılar.

Dediler ki, omuzları her daim onların yanında olacak.

Dediler ki, kalpleri daima onların mücadele dolu yolculuklarında birlikte atacak.

Dediler ki, gözyaşları dökülürken, onlar elleriyle şifa verecek.

Dediler ki, bir el bir eli yıkarken, onlar umudu canlı tutacak.

Dediler ki, ONLAR bir yandan yaşamlarındaki zorluklara meydan okurken, bir yandan da tüm kadınlara ilham kaynağı olup, gelecek nesillere umut dolu bir miras bıraktılar!

AYŞE TASLI
CANSU DALOĞLU
CANSU KALKAN
DERYA ALTUNÖREN
DENİZ ŞEHİTOĞLU
DÜNYA ASLAN
EBRU DÖKER
ESEN İSTİFANOĞLU
ENİS TUKAÇ
FİLİZ KAYA
GÜL AKYÜREK BALTA
LORET GAZEL

Diyor ki: "SENİNLEYİZ HATAY"

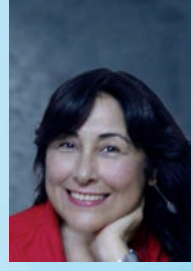
Esen Gamze İSTİFANOĞLU

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yaşamdan Yansımalar

Nuray Bartoschek

CUMHURİYET

*Ben asırlık bir koca çınarım,
Adalet, eşitlik, özgürlük, laiklik,
demokrasi dallarım benim
Yapraklarım dökülse de her sonbaharda
En zorlu şartlarda, en sert kışlarda bile
filizler veririm*

*Köklerim derin ve sağlam
Nice fırtınalara göğüs gerdim
yıkılmadım, yıkılmam*

*Şehitlerin kanlarıyla sulandı
köklerim
Cehalet en büyük düşmanımdır
benim*

*Bilginin ışığıyla, cesaretle
koruyun beni*

*Dallarım, benim can damarlarım
Dallarım kurursa ben de kururum.
Dallarım yeşerdikçe büyür güneşe
uzanırım*

*Bazen gökyüzünü kaplasa da kara
bulutlar*

*Unutmayın her nesil bir sonraki bahar
Ben çocuklarınızın aydınlık geleceği
Ata'mın en değerli emaneti
Cumhuriyet'im.*

nuraybartoschek@butundunya.com.tr

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Bar (Yun.) a-Elektrik birimi b-Hava basınç birimi c-Kimyasal tepki d-Hava boşluğu	6 Zootekni (Fr.) a-Evcil hayvan bilimi b-Halka açılma c-Sızıntı kütlesi d-Karartmak	11 Ürbanizm (Fr.) a-Mimarlığın bir kolu b-Analiz yapmak c-Serüven d-Sporda sayı
2 Üniversal (Fr.) a-Evrensel b-Yöresel c-Film çevirme d-Süs bitkisi	7 Volt (Fr.) a-Bir element b-Gerilim birimi c-Kan basıncı d-Altın ölçüsü	12 Ajur (Fr.) a-Korku b-Büyültme c-Örgü gözeneği d-Sırnaşık
3 Akademi (Yun.) a-Borsa yasası b-Yüksekokul c-Müzik yapıtı d-Gökbilimi	8 Ahlat (Yun.) a-Doğal olmayan b-Yıldız kayması c-Ağaç türü d-Kuşatma	13 Baraka (İta.) a-Pamuk türü b-Salkım c-Eciş bücüş d-Derme çatma yapı
4 Cokey (İng.) a-Mahalle bekçisi b-Yarış atı binicisi c-Afyon türü d-Kümeleşim	9 Ajitasyon (Fr.) a-Fantezi giyinme b-Şaşırmak c-İstenç yokluğu d-Kışkırtma	14 Barata (İta.) a-Dil tutukluğu b-Osmanlı başlığı c-Kargaşa d-Bir bitki
5 Damping (İng.) a-Fiyatı düşürerek satmak b-Kansızlık c-Bilinemezlik d-Can çekişme	10 Banliyö (Fr.) a-İç hat vapuru b-Evin bir bölümü c-Yörekent d-Tefeci faizi	15 Volontarizm (Fr.) a-Motor kayışı b-Geniş yol c-Düzen d-Felsefede bir öğretici

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Düzenzedeler adlı kitabından)

İzmit ve çevresindeki endüstri kuruluşlarında çalışan işçilerin yüzde 86'sının aylık gelirleri 1000 lira ilâ 3000 lira arasındadır. *“Bu para size rahat bir geçim sağlıyor mu?”*

Yarımcı'da bir endüstri kuruluşunda çalışan Gümüşhaneli 6 yıllık işçi Ali Gül, önce ayıplanmamasını diledi, sonra konuştu:

“Ben esasında bir köy çocuğuyumdur abi. Köyde doğmuşumdur, köyde büyümüşümdür; köyde evlenmiş, köyde çocuk sahibi olmuşumdur. Dört dönüm toprağımız, üç beş tane de ineğimiz vardı. Tam doyuyoruz sayılmazdık amma, aç da kalıyorduk.

İyi kötü bir geçimimiz vardı köyde.” Bir arkadaşı bir gün İzmit'ten söz etmiş Ali Gül'e.

“Ben gittim, gördüm İzmit'i” demiş *“Sağına bak, fabrika... Soluna bak, fabrika. Önün fabrika, arkan fabrika. Şehir değil, sanki fabrika tarlası oralar”* demiş ve... *“Haydi var mısın İzmit'e gitmeye?”* diye bir de kurt sokmuş Ali Gül'ün aklına.

Başta pek cesaret edememiş, amma *“İzmit'te bir fabrika işçisine ayda bin lira verdiklerini”* duyunca, kafasındaki kurt yavaştan yavaştan *“kıpırdanmaya”* başlamış.

Altı yıl öncesini anımsadığında kendini tutamadı, güldü Ali Gül: »

“Afedersin amma abi, ayıpla-mazsan devam edeyim” dedi “Bir ayda bin lira para köy yerinde benim gibi biri için çok büyük paraydı. Hanımı, çocukları köyde bıraktım, şu İzmit işini bir tecrübeye kalktım. Buraya geldik ki, dedikleri aynen doğru. Ayda bin lira vermeseler de, bin liraya yakın para veriyorlar. İki ay çalıştım, bin liradan fazla para biriktirdim. Hemen hanımı, çocukları aldirttim yanıma. 150 lira aylıkla bir gecekodu kiraladık. Aradan bir buçuk yıl geçti. Başka bir fabrikada 1300 lira aylıklı bir iş buldum. Evde bayram etmeye başladık artık. O sıralar Birinci’yi bıraktım, Samsun içmeye başladım. Fabrikada arkadaşlar da Samsun içiyorlardı. Daha hoş bir tadı vardı Samsun’un.

E’vde ise hanım, haftada bir iki gün, çarşıya inmeye başladı. Bir şeyler alacağından değil ya, maksat gezsin, vitrin seyretsin, o mesele. Çok geçmedi, hanım manto istedi. Aldık. Hayatının ilk mantosunu İzmit’te giymiştir hanım. Bu arada, çocukların renkli gazoz sevdaları başladı. Çocuktur isteyen. Almamak olmaz. Aradan iki yıl daha geçti. Aylığım oldu 1800 lira. Çocukların istekleri de deri ayakkabı

oldu. Okulda lastik ayakkabı giymekten utanmaya başladılar. Bir onlar giyiyormuş lastik ayakkabı... Çocuk gönlü bu. Gördüğüne katlanamıyor. Tabii iki etmedik isteklerini.

Aylık iki bini bulunca, sabah kahvaltımıza margarin de dahil oldu. Çok para alıyoruz, birazını kenara koyalım diyoruz. Fakat ba-

“Bir ayda bin lira para köy yerinde benim gibi biri için çok büyük paraydı. Hanımı, çocukları köyde bıraktım, şu İzmit işini bir tecrübeye kalktım...”

kıyoruz tek kuruş konyamıyoruz kenara. Neden? Çünkü paramız arttıkça, satın alabileceğimiz şeyler de artıyor. Uzatmayalım abi, bugün elime çocuk parası da dahil net 2800 lira geçiyor. Şimdi 400 liralık evde oturuyoruz. Borç harç ettik, bir de televizyon sahibi olduk. Allah’a şükür rahatımız yerinde amma, kenarda beş kuruş birikmiş

paramız yok. Neden? Çünkü elimize geçen para ne kadar çoğaldıysa, alacağımız malların sayısı da o kadar çoğaldı...

Bu alışveriş sevdasına bir de hayat pahalılığını eklersen, şimdi 2800 lirayla bile zor geçiniyoruz, inanın. Ben bu sözü gitsem köyde söylesem, milletle alay ediyorum diye içlerinden biri çıkar, vallahi vurur beni. Fakat burada ayıp olmuyor değil mi abi, bunu söylemek? Köyde bin lira için bin takla atmaya hazırken, şimdi burada üç bin liraya yakın parayla geçinemiyorum diyorum.

Rüşvet Sanat Siyaset

Rüşvet sözcüğünü ilk duyduğumda küçük bir çocuktum. Okula başlamış mıydım, başlamamış mıydım tam olarak hatırlamıyorum. O yıllarda bizim sokaktan geçerek hemen yakınımızdaki bir ilkokula gidip gelen uzun boylu, gür kaşlı, yaşını başını almış

bir öğretmen vardı. Geçerken oyunu bırakıp, geçmesini bekler; ellerimiz yanda, başımızı öne eğip kendisini içtenlikle selamlardık. Âdet böyleydi. Öğretmeniniz olsun olmasın, öğretmen olduğu bilinen biri ile karşılaşıldığında saygı ile selamlamak âdettendi. Günün birinde bu

öğretmen sokağımızdan geçmez olmuş, kayıplara karışmıştı. O günlerde evde konuşulurken duymuştum ilk kez rüşvet sözcüğünü. Hak etmediği halde mezun ettiği bir öğrencisinin ailesinden rüşvet aldığı ortaya çıkmış; cezalandırılmış ve başka bir yere tayin edilmişti. Evlerde çoğunlukla kömür ütüüsü kullanılan o yıllarda, alınıp verilen rüşvet de bir elektrikli ütüydü.

Bu benim rüşvet sözcüğü ile ilgili ilk anım. Fakat rüşvet denince hep lise edebiyat kitabımızdaki Fuzûlî'nin “Şikâyetnâme”si gelir aklıma. Nedeni de bu uyaklı düz yazının benim yaşamımda karışlaştığım siyasi içerikli ilk sanat eseri olması. Edebiyat dersinde Nihat Sami Banarlı'nın ders kitabından okuduğumuzda yanlış hatırlamıyorsam lise birinci sınıftaydım. “*Selâm verdim rüşvet değildir deyü almadılar*” diye başlıyordu Fuzûlî'nin bürokrasi, rüşvet ve yozlaşmayı yerip dert yandığı ünlü “Şikâyetnâme”si... Devir de Batı'da “Muhteşem” bizim “Kanuni” olarak tanımladığımız Sultan Süleyman'ın hüküm sürdüğü Osmanlı

İmparatorluğu'nun anlı şanlı yükselme devri...

Rüşvet, yolsuzluk, adaletsizlik gibi toplumsal sorunlardan yakınan, imparatorluğun çöküşünün nedeni rüşvet ve soygun düzeni kurarak halkı ezip sömüren yöneticiler olduğunu savlayan Ziya Paşa'nın “Terkib-i Bend”ini de -sınırlım lise son sınıfta- yine Nihat Sami Banarlı'nın edebiyat kitabından okumuştum:

“*Milyonla çalan mesned-i izzete serefraz / Birkaç kuruş mürtেকibin cay-i kürekdir.*”

Yani, “*Milyonla çalan, eller üzerinde tutulup yüceltilir; birkaç kuruş çalan ise küreğe mahkûm edilir.*” demektedir Ziya Paşa. Bir sanatçı ve devlet adamı olarak rüşvet, yolsuzluk ve adaletin çarpıklığından şikâyet ediyordu Fuzûlî'den 300 yıl sonra.

Victor Hugo'nun *Sefiller*'i gelmişti aklıma Terkib-i Bend'in bu ikinci dizesini okuyunca. Aç olduğu için fı-

rından bir somun ekmek çalan ve kürek cezasına çarptırılan Jean Valjean'ı anımsamıştım. Ama Terkib-i Bend'i yazarken Ziya Paşa'nın Victor Hugo'dan esinlenmiş olabileceğini hiç düşünmemiştim. Çok sonra akıl edebildim böyle olmuş

Terkib-i Bend'i yazarken Ziya Paşa'nın Victor Hugo'dan esinlenmiş olabileceğini hiç düşünmemiştim.

olabileceğini. Çünkü Sefiller, 1862 yılında yayımlanmış; 1867 yılında Paris'te olan Ziya Paşa'nın Terki-i Bend adlı bu eseri 1870 yılında Genç Osmanlılar'ın önce Londra'da sonra Cenevre'de çıkardıkları Hürriyet gazetesinde yayımlanmış. Son derece iyi Fransızca bilen, Tanzimat devrinde Batılılaşma kavramını

ortaya atan Ziya Paşa'nın o devrin en çok satan romanı Sefiller'i okumadığını düşünmek herhalde biraz saflık olur.

Sanat ile siyaset arasındaki ilişkiyi sanırım ilk kez Namık Kemal, Şinasi ve Ziya Paşa'yı okuduğum o yıllarda sezinlemeye başlamıştım. 1966 yılında Nurettin Sözen'in başkanı olduğu Türkiye Millî Talebe Federasyonu tarafından düzenlenen Evrensel Barış Şenliği'ne Fransa'dan konuşmacı olarak katılan tiyatro adamı Jan Ogar'ın -umarım adını doğru yazmışımdır, - İTÜ salonunda yaptığı konuşmayı dinledikten sonra bu sezgim daha bir netleşti. *"Tiyatro, başlangıcından beri politiktir."* demişti Jan Ogar.

Tiyatronun doğuşu ile ilgili

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî de yakınmiş rüşvetten:
“Rüşvet alan para pul padişahı değiliz. / Paramparça olmuş gönül hırkalarını diker, yamarız biz.”

verişini tiyatronun doğuşuna dair değişik bir örnekle betimlemiş; sanatın ve sanatçının, insanları ve toplumu daima “kurtların hücumuna” karşı uyardığını söylemiştir.

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî de yakınmiş, *“Rüşvet alan para pul padişahı değiliz. / Paramparça olmuş gönül hırkalarını diker, yamarız biz.”* diyerek Mesnevi'sinde. Üzerinde durulması gereken de Mevlana'nın rüşvetin nedenini yöneticileri bir havuza halkı da havuza su taşıyan borulardan akan suya benzeterek, havuzun suyunun temiz ya da pis olması, borulardan akan suyun temiz ya da pis olmasındandır diyerek açıklamış olması...

yaygın olarak bilinen farklı bir öykü anlatmıştı: Karlarla kaplı bir ormanda avlanırken kurtların hücumuna uğrayan konuşma yeteneği henüz gelişmemiş bir grup ilkel insanın öyküsüdür bu. İçlerinden birinin kurtların elinden kurtulup kabilesine yaklaşmakta olan tehlikeyi, kurtları taklit ederek haber

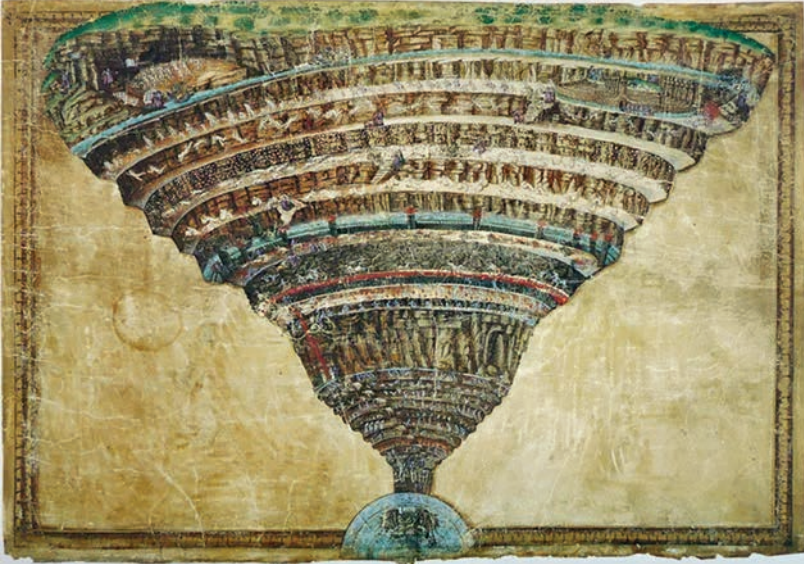
Ne zaman? Fuzûlî'den yaklaşık üç yüz yıl önce. Mevlana'dan Fuzûlî'ye, Fuzûlî'den Ziya Paşa'dan günümüze bizim cenahta durum "eski hamam, eski tas" misali hep aynı. Değişmedi.

Batı'da da üç aşağı beş yukarı durum aynı. Dünya edebiyat tarihinin en büyük eserlerinden biri kabul edilen "İlahi Komedy"nın yazarı Dante Alighieri, Mevlana, "Mesnevi" yi tamamlamadan üç yıl önce doğmuş. "Cehennem", "Araf", "Cennet" adlı üç ciltten oluşan "İlahi Komedy"yı da 14. yüzyılın ilk yarısında yazıp tamamlamış. Huni şeklinde tasvir ettiği, dibe doğru daralan dokuz katlı cehennem en mutena (!) yerine, dibine de rüşvet alıp rüşvet verenler ile yolsuzluk yapanları yerleştirmiş. Mesnevi ile

İlahi Komedy'nın yazılışları arasındaki süre de yaklaşık elli yıl.

Dante'nin bu üç ciltlik eserinin en çok cehennemi anlatan birinci cildi etkilemiş insanları. Özellikle de ressamı. Dehşet içeren müthiş resimler yapılmış cehennemi tasvir eden. İnsanları korkutan, dudak uçuklatan... Bu nasıl komedi demeyin. Eserin adının "İlahi Komedy" olması güldürü unsurları içerdiğinden değil.

Aslında üçleme Orta Çağ'da ilk basıldığı adı sadece 'Komedy'. 'İlahi' sözcüğü Dante'nin ölümünden sonra 10 gün boyunca anlatılan ve 100 öyküyü içeren "Decameron" adlı eserin yazarı Giovanni Boccaccio (1313 - 1375) tarafından eklenmiş eserin dini ve mistik yönünü hicvederek vurgulamak için.

Dante'nin "İlahi Komedy" adlı eserindeki 9 katlı cehennem tasviri.

Ressam Sandro Botticelli (1490) Vatikan Müzesi

Rüşvet, insanları ve toplumları yozlaştıran kötülüklerin başında gelmekte hem geçmiş hem de günümüzde.

Rüşvet, sanat ve siyasetin birbirleri ile ilişkisine gelince: Sanat ve siyaset ilişkisi üzerine sayısız kitaplar, makaleler yazılmış. Kimi düşünürler sanatın siyasetten uzak durmasını savunmuş, kimileri de sanatın siyasetin ta kendisi olduğunu... Ben sanatın siyasetten bağımsız olamayacağını düşünenlerden yanayım. Çünkü sanat daima insanın insanla, toplumla ve kendisi ile çatışmasının neden ve sonuçlarını irdelemiştir. İnsanları ve toplumları yozlaştıran tüm sapkınlıkların karşısında durmuş; var olan ile var olması gerekeni, özleneni, ideal olanı; iyiyi, doğruyu, güzeli savunmuştur. Toplumlar da sanatın her hangi bir yaptırımını olmaksızın ortaya koyduğu bu değerleri; örf, adet, dini inançlar ve yasalar ile koruma altına alarak sürdürmeye çalışmışlar.

Rüşvet, insanları ve toplumları yozlaştıran kötülüklerin başında

gelmekte hem geçmiş hem de günümüzde.

Hammurabi Kanunları'ndan bu yana tüm dini inançlar ve yasalar tarafından yerilmiş, yasaklanmış olsa da ne rüşvet önlenememiş ne de yolsuzluk ve hırsızlıklar. Ahlâksızlık, adalet ve siyasetteki yozlaşmaların bir nedeni de rüşvet ve kişisel çıkarlar. Geçmişten bu yana süregeliyor olması da Mevlana'nın dediği gibi yöneticilerden oluşan havuzun suyunun halkın taşıdığı pis su yüzünden olması...

Cocukluk anım ile başladığım bu yazıyı rüşvete dair bir belge ile sonlandıracağım. Rüşvetin belgesi olur mu demeyin. Var...

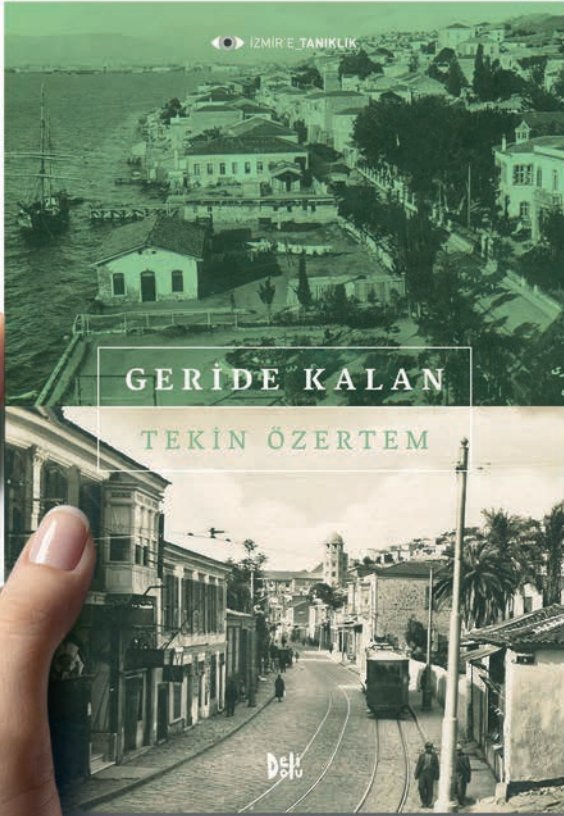
İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki bu belge zamanımızdan altı bin yıl önce; MÖ 4000'li yıllarda Sümerler'den ulaşılmış günümüze. Sümerolog Veysel Donbaz'ın çözdüğü bu kil tabletin adı: Sümer Okul Günleri. Tablette anlatılan da, okulda başarısız olan çocuklarının öğretmenini eve davet eden bir ailenin, öğretmeni yedirip içirip hediyeler vererek çocuklarını nasıl sınıf başkanı yaptıkları...

Şaka gibi! Ama ne şaka ne de kurmaca. Gerçek...

tekinozertem@butundunya.com.tr

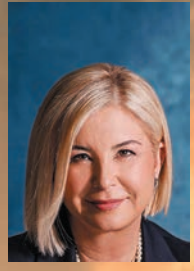
“Rüşvet ve yolsuzluğun, bireylerin hırslarını veya kibirlerini tatmin etmek için çok uygun olsalar da, servet veya partilerin gücü üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu varsaymak büyük bir hatadır. Ve rüşvet ve yolsuzluğun gücün elde edilebileceği veya elde tutulabileceği bir araç olduğunu varsaymak büyük bir hatadır.” -Benjamin Disraeli

Tekin Özertem'in İzmir'in geçmişine dair kaleme aldığı kitabı Geride Kalan, Delidolu Yayınları'nın çağımıza, kentlere, bireysel hikâyelere tanıklık etmek üzere oluşturduğu "Tanıklık" temalı kurmaca dışı eserler koleksiyonundaki yerini alıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yazan:
TÜLİN KAHVECİOĞLU
Bahçebiz Gelişim Akademisi Kurucu
MCC, Lider ve Üst Düzey
Yönetici Koçu

Kimsin sen?

*Şüphesiz; sen, sen değilsin.
Sen osun.
Ama sen, sen olarak değil.
O, bir giriş şekli ile sana dahil değildir.
Ama bir çıkış şekli ile de, senden hariç
değildir.
Keza; sen de onun haricinde değilsin.
Bu anlattığım mânâ ile senin mevcut
olduğunu kasetmiyorum. Keza sıfatını da.
Şunu anlatmak istiyorum:
Sen hiç bir zaman var olmadın.
Olman da mümkün değil.
Her şeyi bir yana at.
Hiç bir şeyle olma.
Hatta sen, sen olma.
Hele nefsinle hiç olma.
Onunla, yani, hakla da olma.
Hatta, onda da olma.
Onunla birlikte de olma.
Fakat, şunu da unutma ki,
Sen, ne bir fanisin; ne de bir
mevcud.
Sen osun; o da sen*

İbn-i Arabi

Bana söyler misin, sen kimsin?
Ne düşündünüz bu soruyu görünce?
Aklınıza neler geldi ilk olarak? »

Ben kimim sorusu kendimi-
zi bulmaya başladığımız ergenlikte
görünür olsa da temelleri çocuklu-
ğumuzda atılır. Sen busun der doğ-
duğumuz ev, topraklar, zaman. Önce
bu kabulleri kuşanırız. Sonra bu ka-
büllerden özgürleşmeye başlarız.
Bunun adı büyümek ve olgunlaş-
maktır. Hatırlıyor musunuz kendi-
nize ben kimim diye sorduğunuz ilk
zamanları? Cevaplarımızın bir kısmı
değişmiştir muhtemelen.

Yetişkin olduğumuzda bu soru
“Kendinden bahseder misin?”
diye çıkar karşımıza. Ve yanıtları-
mız da genellikle hangi okulda oku-
duğumuz, nerelerde çalıştığımız,
yaşam boyu
neler başardı-
ğımız üzerine
kurulur. Çünkü
bunların bizi
tanımladığını
düşünür, etiket-
lere, sıfatlara
sığınırız. Ama
bütün bunla-
rı bir kenara
bıraktığımızda
ne kalır geriye?
İşiniz, eğitimi-
niz, rolleriniz
sustuğunda, ne-
reden başlarsı-
nız kendinizi
anlatmaya? Düşün-
meye değer değil mi?

Yaşamımızda dramatik ya da
köklü değişiklikler belirdiğinde içi-
mizde o zamana kadar varlığınan

haberler bile olmadığımız taraf-
larımızla karşılaşırız. Sizin de
olmuştur, işini kaybettiğinde, boşan-
dığında, yaşadığı şehri değiştirdi-
ğinde bocalayan arkadaşınız. Hatta
bu hallerden biri sizin de başınıza
gelmiş olabilir. Böyle olduğunda ilk
olarak alışkanlıklar zorlar, hayaller
geride kalır, sorumluluklar şekil de-
ğiştirir. Sadece bu mudur etki? Bun-
ları kimliğimiz haline getirdiğimiz
yerde bizi etkiler. Yaşam o kapıyı
çoğunlukla bize sormadan açar ve
bizi adeta ittirir, “Geç!” der. İşte bu,
kimliğimizin bir parçası haline ge-
tirip yerleştirdiğimiz o parçaları çı-
karmak ve kendini keşfetmek için
bir davettir.

Önümüzde sosyal medya, karşımızda yüzlerce
kanalıyla televizyon, elimizde hepsine ve daha
fazlasına erişebileceğimiz telefon. Kendimizi
avutabileceğimiz tüm fiziksel ve zihinsel
olanaklar seçeneklerimiz arasındadır.

Bu davet genellikle ve mümkün-
se hemen savuşturulur. Her şey bizi
bunu yapalım diye teşvik eder. Eli-
mizin altındaki haz veren şeylere

yönelerek içimizdeki acıyı, üzüntüyü, sıkıntıyı anlamaya değil savunmaya çalışırız. Ancak bu bizi iyi hissettirmeye de yaşatmaya da yetmez.

İyi yaşam nedir sorusunun kişiye özgü cevapları vardır elbet. Önümüzde sosyal medya, karşımızda yüzlerce kanalıyla televizyon, elimizde hepsine ve daha fazlasına erişebileceğimiz telefon. Kendimizi avutabileceğimiz tüm fiziksel ve zihinsel olanaklar seçeneklerimiz arasındadır. Yemek, içmek hatta duygusal-fiziksel ilişkiler de avunmaya arayabilir.

Peki tüm bunları yapan kişi gerçekten iyi mi yaşar? Bunlar esas ihtiyaçlarımızı anlayamadığımız, dolayısıyla onları gidermeye çalışırken girdiğimiz telafi yollarıdır ve dolayısıyla onları gidermenin önündeki engellerdir. Kökleri büyüdüğümüz eve uzanır. Bir köy tarafından kucaklanmayan çocuk sıcaklığını hissetmek için o köyü yakar sözü bize çok şey anlatır.

Değerli hissettirilmediyse değerimizi makam, statü, para gibi şeylerde yaratmaya çalışırız. Sınırlarımız ihlal edildi ya da çok gevşek bırakıldıysa her şeyin kendi hakkımız olduğuna ve bu hakkı sınırsızca kullanabileceğimize inanırız. Olduğumuz gibi kıymet görmediyse olmadığımız rolleri kuşanır ve kendimizden uzaklaşırız. Fikrimiz değerli olmayıp, duygularımız görmezden geldiğinde başkalarınınkini arar ve sahipleniriz. Bunları

kimliğimizin bir parçası zannederiz. Bu çabalar susuz kaldığınızda deniz suyu içmek gibidir. Görünüşte su içiyorsunuzdur ama susuzluğunuz artar ve içtiğiniz şey size zarar verir.

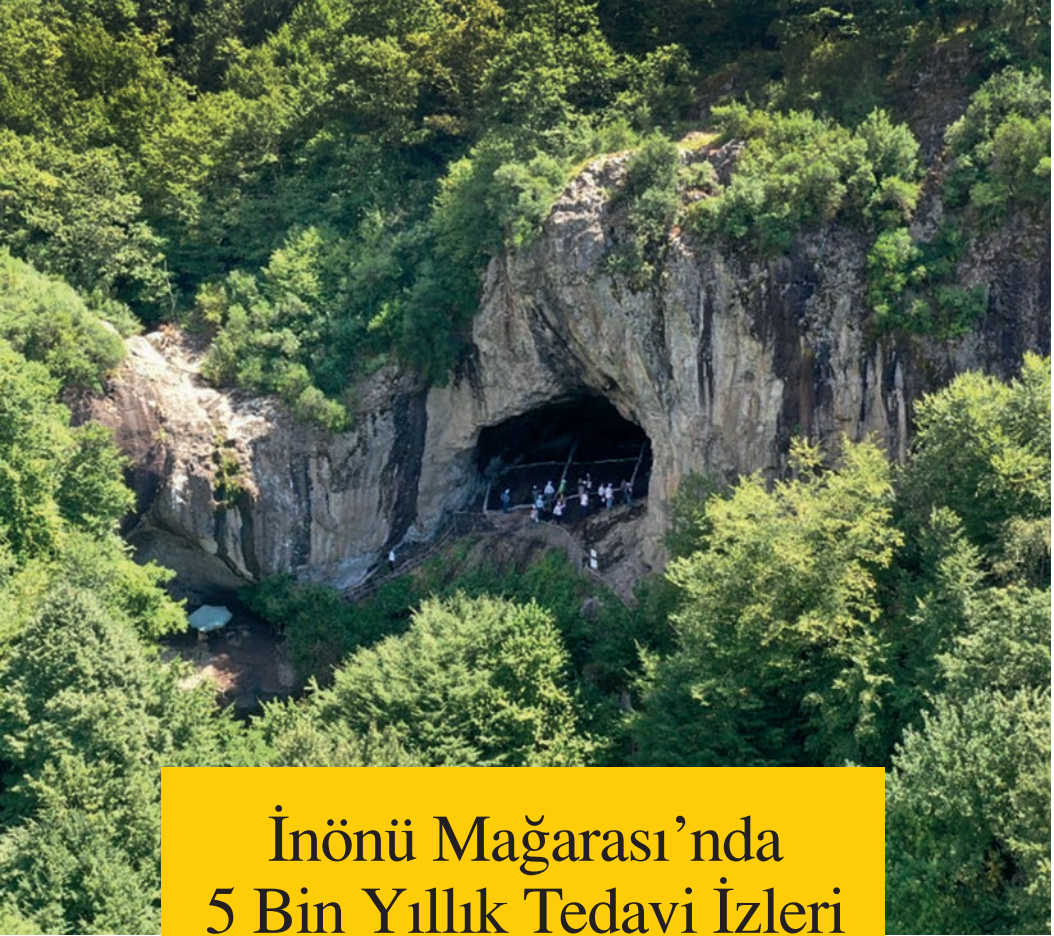
Kendinle buluşmak, baş başa kalmak da zordur bunca gürültüde ve zorlayıcıdır da yolculuk. Ancak buluşamadığımızda da bizi roller, markalar, mekânlar, kazanılan paralar, ele geçirilen güç ve yaptırımlar, kişisel menfaatler tanımlar. Bu bir yere kadar götürür bizi. Ancak devir değişir, kalelerimiz farklı etkilerle yıkılır. Sahip olduğumuzu düşündüğümüz hiçbir şey bize ait değildir, tıpkı bizim gibi geçicidir. İnşa ettiğimizi düşündüğümüz, güvendiğimiz şeyleri kaybettiğimizde en çok da onun sıfır noktasında yüzleşiriz kendimizle. Umuyorum ki o yüzleşmede bulduğumuz şey hoyrat, yıkıcı, tüketici şeyler değil insana, doğaya, yaşamaya saygılı şeyler olur.

Jose Saramago'nun Körlük kitabında dediği gibi:

“Hepimizin içinde adını koyamadığımız bir şey var, işte biz oyuuz.”

Belki de insanın en büyük yolculuğu, o adı olmayan özü fark etmek, ona yaklaşmaktır. Çünkü orada saklı olan, sevgiyle yeniden başlama cesaretimiz, iyiliğe yönelme kapasitemiz ve hayata anlam katma gücümüzdür. İçimize dönüp o özü gördüğümüzde, kim olduğumuzu ve kim olabileceğimizi anlarız. İşte bu yüzden, hayat ve getirdikleri değişse de biz sağlam kalırız. •

tulinkahvecioglu@butundunya.com.tr

İnönü Mağarası'nda 5 Bin Yıllık Tedavi İzleri

Yazan: SABRİYE AŞIR

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (BEUN) Eczacılık Fakültesi Temel Eczacılık Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Şükran Öztürk ile Teoman Duralı İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Fadile Gülden Ekmen'in, arkeoloji ve mikrobiyoloji disiplinlerini birbirine bağlayan "İnönü Mağarası Kazısı Toprak Örneklerinin

Antibiyotik Direnç Genlerinin Tespiti ve Metagenomik Analizi" isimli projesi, günümüzden 5 bin yıl önce mağarada yaşayan toplulukların mide bulantısı, karın ağrısı, kusma ve ishal gibi gastrointestinal hastalıklar geçirdikleri, bu hastalıkların tedavisinde ise kömür ve türevlerinden faydalandıklarını ortaya çıkardı.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ve destekleri, BEUN Rektörü

Prof. Dr. İsmail Hakkı Özölçer'in katkıları ve Doç. Dr. Hamza Ekmen'in bilimsel danışmanlığıyla, Karadeniz Ereğli Müzesi iş birliğinde yürütülen çalışmalar kapsamında mağaradan alınan toprak örnekleri üzerinde detaylı analizler gerçekleştirildi. Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Emre Keskin ve ekibinden Esra Mine Ünal ile Ayşegül

ağrısı, kusma ve ishal gibi gastrointestinal hastalıklar geçirdikleri, bu hastalıkların tedavisinde ise kömür ve türevlerinden faydalandıkları tespit edildi.

Antibiyotik Direnci Binlerce Yıl Önce de Vardı

Doç. Dr. Fadile Gülden Ekmen, bu bulguların Erken Tunç Çağı

insanlarının yaşam biçimleri, beslenme alışkanlıkları, hastalık profilleri ve tedavi yollarına ışık tuttuğunu belirtti. Ayrıca kömürün kullanımının yalnızca 19. yüzyılda başlamadığına, Zonguldak havzasında binlerce yıl

önce de insanlar tarafından tanındığı ve tedavi amaçlı kullanıldığına dikkat çekti. Doç. Dr. Şükran Öztürk ise toprak örneklerinde yapılan metagenomik analizler sayesinde antibiyotik direnç genlerinin üç farklı kültür tabakasında tespit edildiğini açıkladı. Bu bulguların, antibiyotik direncinin yalnızca çağımızın sorunu olmadığını, kökeninin binlerce yıl öncesine uzandığını gösterdiğini ifade etti.

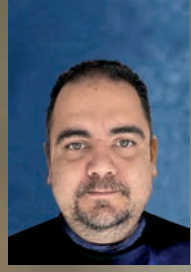
Öztürk ayrıca, dünyada kabul gören “tek sağlık” yaklaşımının önemine vurgu yaparak, insanların, hayvanların ve ekosistemlerin sağlığını birlikte ele alan bütüncül bakış açısının zorunluluğunu bir kez daha hatırlattıklarını dile getirdi. BEUN akademisyenlerinin İnönü Mağarası’nda ulaştığı bu önemli bilimsel bulgular geniş yankı uyandırdı. Akademisyenlerin bu çalışması, erken dönem toplulukların hastalıklarla mücadele yöntemlerine ışık tutması ve kömürün kullanımına dair tarihsel bilgileri gün yüzüne çıkarması

açısından büyük ilgi gördü.

BEUN Rektörü Prof. Dr. İsmail Hakkı Özölçer, yapılan çalışmaya ilişkin şu değerlendirmelerde bulundu:

“Üniversitemizin farklı disiplinleri bir araya getirerek ortaya koyduğu bu değerli çalışma, yalnızca arkeoloji ve mikrobiyoloji alanlarına değil, aynı zamanda kültürel mirasımızın anlaşılmasına da önemli katkılar sağlamaktadır. İnönü Mağarası’nda elde edilen veriler, Erken Tunç Çağı topluluklarının sağlık ve yaşam biçimlerine ışık tutarken, kömürün kullanımına dair bulgular Zonguldak’ın tarihsel önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Akademisyenlerimizin özverili çalışmalarıyla ortaya çıkan bu sonuçların, ülkemizin bilimsel birikimine katkı sunacağına ve uluslararası alanda da ses getireceğine inanıyorum.

Üniversitemiz, her zaman olduğu gibi bilime, kültüre ve insanlığa değer katan araştırmaları desteklemeye devam edecektir.” •

Yeterli Mükemmellik

Ürün geliştirme gibi alanlarda çalışıyorsanız mevcut ürünleri incelemeyi seversiniz. Bu yazıda bir üründen bahsetmek istiyorum.

Hemen hemen hepimizin hayatında yer almıştır. Çocukluğumuzda okullarda kullandık, iş hayatında da kullandık.

Bu ürün “ataş”.

Bir tel parçası, iki kıvrım, tek bir hareket... Evde penseyle birkaç saniyede yapabileceğiniz kadar basit.

Ama aynı form, sanayide mikron ölçekli toleranslar, kaplama kimyası, kıtalar arası lojistik ve mevsimsel perakende ritimleriyle birleşince görünmez bir “altyapı nesnesi”ne dönüşüyor. Ataş, tasarım ile ekonomi arasındaki o nadir buluşma noktası: Küçük birim değer, disiplinli süreç »

ve standartlar sayesinde büyük bir küresel akış yaratıyor.

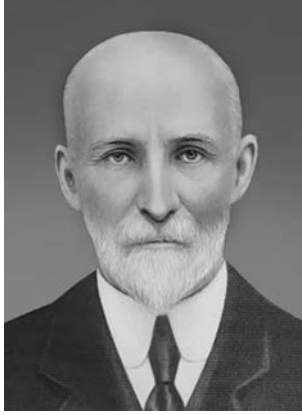
Ataş, yay etkisiyle kâğıdı iz bırakmadan tutan, çoğunlukla çelik telden bükülmüş bir bağlayıcıdır. Bugün “Gem” olarak bildiğimiz tip 1890’ların başında piyasadaydı; ilginç olan, formun kendisinden çok onu üreten makinenin 1899’da William D. Middlebrook tarafından patentlenmiş olmasıdır. Bu ayrıntı, başarının fikrin kendisinden ziyade serileştirilebilir üretim yönteminde yattığını gösterir.

Modern Gem’den önce pek çok deneme vardı: Samuel B. Fay’in 1867 patenti ve Erlman J. Wright’ın 1877 patenti, tel-klips fikrinin erken örnekleri; ancak kalıcı standardı yaratan Gem oldu (Gem’in kendisi patentlenmedi).

Ataş, “kırtasiye/ofis sarf” denen çok daha geniş bir sepetin en sade parçası. Bu sepetin küresel büyüklüğü 2024’te 158,39 milyar \$ (Fortune Business Insights) ve 2032’ye 238,46 milyar \$ projeksiyonuyla ilerliyor. Aynı resmi başka bir metodoloji de doğruluyor: Grand View Research’e göre pazar 2023’te 112,15 milyar \$, 2030’da 151,96 milyar \$. Farklı kurumlar farklı tabanlar kullansa da kesişen sonuç net: “Basit” ürünlerin sürüklediği

yüz milyarlarca dolarlık istikrarlı bir küresel alan.

Ataş özelinde uluslararası tica-

William D. Middlebrook

ret bize daha dar ama güvenilir bir pence-re açıyor. HS 830590 (mektup köşeleri, mektup / atas ve benzeri metal ofis eşyaları) kaleminde 2023 küresel ticareti ~228 milyon \$ düzeyinde. Aynı yıl bu ürün grubu için Çin’in ihracatı ~220,2 milyon \$, dünyadaki akışın açık ara lideri olduğunu gösteriyor.

(Not: Bu HS başlığı atas dışındaki benzer eşyaları da içerdiği için rakamlar atas ekonomisinin muhafazakâr bir vekili sayılmalı.)

Parakende düzeyinde de dünya dengeleri şaşırtıcı biçimde istikrarlı: Avustralya’da 500’lük paketlerin 7 AUD bandında listelendiğini görürsünüz; Officeworks’te J. Burrows 33 mm, 500’lü paket 7,23 AUD olarak yer alıyor. Birleşik Krallık’ta 1000’lik paketler £3,59–£5,71 bandında yaygın bulunuyor. Bu basit fiyat gözlemleri, atas gibi standart ürünlerde kıta farkına rağmen benzer birim ekonomi oluştuğunu gösterir.

Türkiye pazarı makro sepet düzeyinde izlenir. Adel Kalemcilik 2024 Yatırımcı Sunumu, Euromonitor vb. kaynaklarla Türkiye kırtasiye pazarı tahmini büyüklüğünü 2023’te ~8,2 milyar TL, 2024’te ~11,8

milyar TL olarak verir. Bu tablo, ataş gibi mikro ürünlerin de içinde olduğu sepetin yerel ölçekli güncel göstergesidir.

Peki bu ürün neden bu kadar başarı elde etti? Üstüne üstlük açık kaynak dediğimiz bir şekilde olmasına rağmen. Yani herkes evinde yapabilir aslında.

1) Standartlaşma

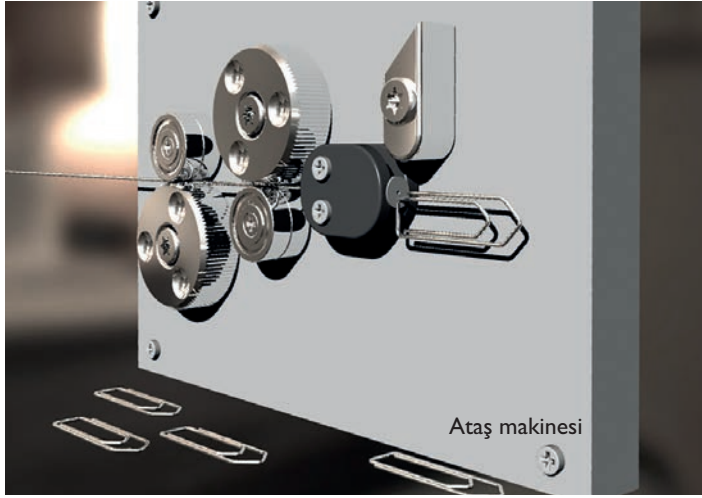
Gem geometrisi -tel çapı, kıvrım yarıçapı, elastik geri dönüş- küresel tedarik zincirinde tek dil yaratır. Tek bir forma kilitlenmek, makine parkından paketlemeye kadar ölçek ekonomisi sağlar. Middlebrook'un makine patenti bu standardın sanayi ritmine nasıl kilitlendiğini gösteren bir dönüm noktasıdır.

2) Süreç tasarımı

Yüksek hızlı tel çekme/bükme hatları ve nikel / çinko kaplamalar paslanmayı ve sürtünmeyi dengeler; ürünün "tak-çıkır" deneyimi her coğrafyada aynıdır. (Bu homojenlik, büyük perakendecilerin fiyatları ve tedariki milimetrik yönetebilmesini sağlar.)

3) Dağıtım ritmi

Okula dönüş sezonları ve kurumsal satın alma döngüleri, ataş her yıl yeniden raflara çağırır. Bu mevsimsellik, yüksek devirle birleşince küçük birim kârları anlamlı

Ataş makinesi

bir hacme dönüştürür. Küresel kırtasiye pazarının büyüklükleri bu "ses-siz ama sürekli" akışı makro ölçekte doğrular.

4) Kullanım mantığı

Zimba delik açar, bant iz bırakır; ataş geri alınabilir ve iz bırakmaz. Dijitalleşme hızlansa da "geçici ve iz bırakmayan bağlama" ihtiyacı (imza setleri, ıslak imzalı belgeler, hukuk/finans klasörleri, eğitim ortamları) ataşın çekmecedeki ömrünü uzatır.

Aynı zamanda tarihte daha farklı roller de elde etmiş bir ürün.

II. Dünya Savaşı'nda Norveç'te yakaya takılan bir ataş, "birlikteyiz, birbirimize bağlıyız" diyen sessiz bir direniş sembolüne dönüştü. Norveç'te ataş için "binders" (bağlayıcı) sözcüğü, sembolün anlamını daha da görünür kıldı.

Ataş, tasarım tarihinin "yeterli mükemmellik" (good-enough

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Norveç işgal altındayken Norveçliler dayanışma ve birliği simgelemek için yakalarını ataş taktılar. Ülkede 29 Mayıs Ulusal Ataş Günü olarak kutlanıyor ve ülkenin çeşitli yerlerde ataş anıtlarına rastlamak mümkün.

perfection) örneklerinden biri. Henry Petroski'nin The Evolution of Useful Things kitabı, Gem'in alternatifleri nasıl elelediğini ve "en az jestle en çok iş" ilkesini nasıl temsil ettiğini anlatır. 2004'te MoMA'nın Humble Masterpieces sergisi, Post-it ve BIC kalemle birlikte ataşı da "mütevazı başarıya" arasına yerleştirerek kültürel statüsünü mühürledi. Ataş, tasarımcılar için şu sorunun yaşayan deneyi: Bir form, ne zaman yeterince iyi olur da inovasyon "daha fazla" yerine "daha az" yapmayı seçer?

Ataş, "evde yapılabilir" basitliğin dünya ölçeğinde nasıl değer yarattığını gösteren bir vaka: Formu minimal, işlevi berrak, üretimi tekrarlanabilir, dağıtımı olağanüstü ucuz, kültürel hikâyesi (Norveç'ten

MoMA'ya) güçlü. Kırtasiye pazarının yüz milyarlarca dolarlık hacmi, HS verilerinin gösterdiği küresel akış ve Türkiye gibi yerel pazarların tutarlı büyümesi birleştiğinde, karşımıza "sıradan bir klips" değil, iyi tasarlanmış bir altyapı çıkarıyor.

"Üzerinde düşünülüş ve kar-

maşıklıktan basitliğe indirgenmiş. Basitlik, doğru örgütlenince yalnızca kâğıdı değil, ekonomileri ve kültürleri de bağlayabiliyor." •

canince@butundunya.com.tr

Kaynaklar:

- Küresel pazar büyüklüğü (2024: 158,39 milyar \$; APAC %37 pay) -Fortune Business Insights, Stationery Products Market. Fortune Business Insights
- Alternatif metodoloji (2023: 112,15 milyar \$) (2030: 151,96 milyar \$) -Grand View Research.
- HS 830590 küresel ticaret (2023: -228 milyon \$) -OEC. The Observatory of Economic Complexity
- HS 830590 başlıca ihracatçı (2023: Çin ~220,2 milyon \$)-WITS/UN Comtrade. World Integrated Trade Solution
- Perakende örnekleri-Officeworks AU, J.Burrows 33 mm 500'lü 7,23 AUD; UK 1000'lik paket bandı örnekleri (Paperstone, OfficeStationery).
- Tarih/teknik-Middlebrook 1899 makine patenti (US636,272); Gem formu ve tarih yazımı.
- Norveç direnişi ve Vaaler miti -Store norske leksikon (Johan Vaaler); Paper clip maddesi.
- Tasarım/kültür-MoMA "Humble Masterpieces" sergisi; sergi dökümanları; Henry Petroski, The Evolution of Useful Things.
- Türkiye pazarı -Adel Kalemcilik 2024 Yatırımcı Sunumu (Türkiye kırtasiye pazarı 2023: ~8,2 milyar TL; 2024: ~11,8 milyar TL).

1870'lerin başında Britanya'da The Gem Manufacturing Company tarafından üretilen Gem ataş hiçbir zaman patentlenmemiştir. Ancak, günümüzde hâlâ kullandığımız en yaygın tel ataş türüdür. 1904 yılında Cushman & Denison, ataşlarla bağlantılı olarak "Gem" adı için bir ticari marka tescili yaptırmıştır:

Alaska'daki Trump-Putin Zirvesinin Bilinmeyenleri

Geçtiğimiz 15 Ağustos 2025 tarihinde Alaska'da düzenlenen ve ABD Başkanı Donald Trump ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in katıldığı zirve hakkında çok şey yazıldı.

Bu zirvenin 2. Dünya Savaşı sonlarına doğru, Şubat 1945'te, Sovyetler Birliği kenti Yalta'da yapılan, Churchill, Roosevelt ve Stalin'in katıldığı zirvenin bir benzeri olacağını daha ilk günden

söylemiştim.

Yalta Zirvesi dünyanın yeniden paylaşımına yönelikti; Alaska'daki zirve de benzer niteliktedir.

Ama zirvenin sonuçlarına ilişkin değerlendirmeleri ve yankılarını daha sonra ayrıntılı bir şekilde yazarız ama bu yazıda, konu hakkında ilk kez okuyacağınız bilgileri paylaşacağım.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, zirvenin düzenlendiği »

Putin, "2. Dünya Savaşı Müttefikleri" askeri mezarlığında

Anchorage'daki Amerikan Elmen-dorf-Richardson askeri hava üssünden ayrılmadan önce tarihi önemde bir ziyaret yaptı.

Putin, askeri üs yakınlarındaki askeri mezarlığın "2. Dünya Savaşı Müttefikleri" bölümüne gitti.

Burada 2. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden 9 Rus pilotun mezarını ziyaret eden Putin, mezarlara karanfil bıraktı.

Bu ziyaret, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Rusya Federasyonu başkanları seviyesinde bir ilk olarak tarihe not düşüldü.

Rus medyası ise Putin'in mezar ziyaretine ilişkin ilginç değerlendirmeler yaptı.

Öne çıkan görüş ise "Alaska günümüzde her ne kadar Amerika Birleşik Devletleri'nin bir eyaleti olsa da Rus pilotlar dedelerinin topraklarında yatıyorlar" şeklindeydi.

Bu yorum Ruslar arasında duygusal tepkilere ve hepsinden

önemlisi "Alaska'yı neden ABD'ye sattılar?" sorusunun ve tartışmasının yeniden alevlenmesine yol açtı.

Zirve öncesi çok ilginç bir olay daha yaşandı.

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Alaska'ya, üzerinde SSCB yani Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

yi yazılı bir tişörtle geldi.

Batılı gazeteciler buna anlam veremedi. Rus Bakanın bu

Lavrov: "Alaska bir zamanlar Rus toprağıydı, bunu hatırlatmak için SSCB yazılı tişörtü giydim."

davranışının anlamını özetle anlatılm.

Lavrov genç bir diplomat olarak mesleğe başladığında, New York'ta bulunan Birleşmiş Milletler merkezindeki SSCB Daimî

Temsilciliğinde görevliydi. İşte bu yıllarda ziyaret amaçlı ilk kez Alaska'ya giden Lavrov'un üstünde SSCB yazılı bir tişört vardı.

Lavrov soranlara, *"Alaska bir zamanlar Rus toprağıydı, bunu hatırlatmak için SSCB yazılı tişörtü giydim."* diyordu.

Dışişleri Bakanı Lavrov, son Alaska Zirvesi'nde de nostalji yapmak ve bu toprakların tarihinde Rusların olduğunu unutturmamak için SSCB yazılı tişörtü giydiğini söylüyordu.

Son Alaska Zirvesi Rusya'ya önemli bir kazanım daha sağladı.

Rusya'nın Washington Büyükelçisi Darçiev, Putin ve Trump'ın, ABD ile Rusya arasında hava trafiğinin yeniden başlaması konusunda anlaşabildiklerini, konuyla ilgili kurumların hazırlıkları yürüttüklerini açıkladı.

Bir başka ayrıntı ise Amerikan Başkanının aracına ilişkin.

Trump'ın havaalanında Putin'i aracına alması ve toplantı alanına birlikte gitmelerinin de özel bir anlamı vardı. Trump, "Canavar" lakaplı limuzinine daha önce 2017'de

Putin, Trump'ın "canavar" lakaplı limuzinine aldığı 3. lider oldu.

Paris'te Fransa Cumhurbaşkanı Macron'u alarak birlikte Elysee Sarayı'na gitmişlerdi.

Trump yine aynı yıl 2017'de, Japonya Başbakanı Şinzo Abe'yi Florida ziyareti sırasında limuzinine almıştı. Putin ise Trump'ın limuzinine aldığı 3. lider oldu.

Bunun anlamı şu, Trump hayati önem attığı görüşmelerde devlet ya da hükümet başkanlarını limuzinine alır ve bunu muhataplarına hissettirmeye çalışır.

Alaska Zirvesi'nde Amerikan diplomasi tarihine geçecek bir gaf yaşandı. Trump'ın heyetinde bulunan özel temsilcisi Witkoff'un, Moskova'da Putin ile yaptığı görüşmede çok önemli konuları yanlış anladığı zirve sırasında ortaya çıktı.

Diplomatik deneyimi olmayan Witkoff'un, Putin'i Moskova'daki görüşmede, Herson ve Zaporizhia'dan çekilmeye ikna ettiği sanıldı.

Oysa anlaşıldı ki Putin, tam tersine Ukrayna güçlerinin Herson ve Zaporizhia'dan çekilmesini istemiş.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, ABD Başkanı Donald Trump'ın temsilcisi Steve Witkoff ile

Alaska'daki görüşmede Trump gerçeği öğrenince, Witkoff'a orada değil ama sonrasında çok sert çıkıştı. Rusi söylentisi hızla yayıldı.

Trump baş başa görüşme sırasında Putin'e, mutlaka serbest bırakılması gerektiğini söylediği Ukraynalı askerlerin isimlerinden oluşan 1000 kişilik bir liste vermiş. Putin'den ise herhangi bir liste gelmemiş.

Vladimir Putin'in uçağını ABD sınırlarında Amerikan F 22 savaş uçakları karşılamış ve inişe kadar eşlik etmişti.

Aynı şekilde Alaska'dan

sonlanması gerektiğine şöyle vurgu yapmış.

Önce Putin'e, “Zelenski ile görüşün ve bu sorunu çözün.” demiş.

Sonra, “Çözüm artık biraz Avrupa Birliği'ne ve Zelenski'ye kaldı, Anlaşmaya varsınlar.” demiş.

Ardından, “Zelenski çözümün önünde engel oluşturmamasın.” demiş.

Alaska Zirvesi'nin sonucu için “Ukrayna'da ateşkes yok” ama “Rusya'ya yaptırım da yok” şeklinde bir özet yapılıyor.

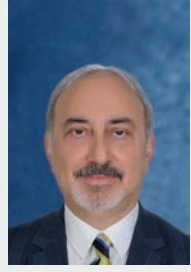
Ama gerçek şu ki, Putin hiçbir şey vermemek için geldiği Alaska'dan birçok kazanımla döndü. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Alaska Zirvesi'nin sonucu için “Ukrayna'da ateşkes yok” ama “Rusya'ya yaptırım da yok” şeklinde bir özet yapılıyor.

“Politikada hiçbir şey kazayla olmaz. Olmuşsa, öyle planlanmıştır.”

-Franklin D. Roosevelt

Türkiye’de Sağlık Turizmi ve Ekonomik Boyutu

“Deniz kenarında tatil yapmak bir hazdır.” **Zadie Smith**

Günümüzde tüm dünyada ülkelerin sosyal ve ekonomik refah seviyelerine paralel olarak, sağlıklı yaşam dayatması sürmektedir. İnsanların fiziksel ve ruhsal olarak sağlıklarını korumak için imkanları ölçüsünde tatil yapmaları, tatil sırasında tedavi olmaları ise en doğal haklarıdır. Ancak, gelişmiş

ve gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, serbest pazar ekonomisine teslim edilen sağlık yatırımları parayla ulaşılabilen bir hale dönüşmüştür.

Küresel olarak yaşanan dünyada, Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) verilerine göre insanların ortalama ömürleri uzarken, doğum oranları »

özellikle gelişmiş ülkelerde düşmekte iken, tüm bunlara paralel olarak OECD raporlarına göre kamununun sağlık harcamaları artmakta, sosyal güvenlik kurumlarında büyük açıklar oluşmaktadır. Özel sağlık sigortalarının devreye girmesi, piyasa şartlarında parası olanın tedavisi imkânını getirmiştir. Serbest pazara tamamen teslim edilmiş sağlık hizmetleri modeli ABD ve İsviçre gibi ülkelerde uygulanmaktadır.

Türkiye, Almanya, Belçika gibi sosyal sigorta modeli uygulayan ülkelerde ise sağlık hizmetleri ağırlıklı olarak kamu kaynaklarından sağlanırken, özel sigortalar isteğe bağlı ve parası olanın yaptırabildiği tamamlayıcı modeldir. İsveç ve Kanada gibi tamamen ulusal sağlık hizmeti modeli uygulayan İngiltere'deki hastalar tedavideki artan maliyetler ve gecikmeler nedeniyle arayış içerisine girmişlerdir. Tedavi amaçlı sağlık turizmi tek çıkar yol olmuştur.

Ayrıca, özellikle gelişmiş ülkelerde sigorta kapsamının dışına çıkarılan kozmetik, diş ve estetik amaçlı operasyonların yanı sıra, göz ameliyatları, kalp ameliyatları için hastaların hastanelerimizi tercih etmeleri sebebiyle sağlık turizmi ve sağlığa dayalı ekonomi için ülkemiz açısından fırsat penceresi açılmıştır. Denizleri, güneşi,

kaplıcaları, yaylaları, alt yapısı hazır turistik tesisleri ile turizm cenneti olan ülkemizin, sağlık turizminde de lider bir ülke olması için hiçbir engel yoktur.

Türkiye sağlık alanında ülkenin dört bir yanında, her meslekten her branşta yetişmiş sağlık emekçisi, yetkin insan kaynağına sahiptir. Devlet başta olmak üzere özel sektörün, vakıfların sağlık tesisleri ve bunların gelişmiş teknolojik tıbbi alt yapısı bulunmaktadır. İlaç sektöründeki güçlü Türk firmaları yurtiçi ve yurtdışında başarılı yatırımlar yapmaya devam etmektedirler. Tıbbi malzeme ve medikal ürün üretici firmalar desteklenir, AR-GE, inovasyon ve multidisipliner çalışmalarla, yapay zekâ ve dijital teknolojiler kullanılarak, pilot illerde

**Türkiye sağlık alanında
ülkenin dört bir yanında,
her meslekten her
branşta yetişmiş sağlık
emekçisi, yetkin insan
kaynağına sahiptir.**

TÜİK (2.çeyrek) verileri

sağlık organize sanayilerinin kurulması teşvik edilirse, tedavi hizmetlerindeki sağlık maliyetlerini ve ithalatı azaltırken, medikal ürünlerde ihracat yapan bir ülke konumuna gelebiliriz.

Sağlık Hizmetleri AŞ'nin (US-HAŞ) verilerine göre, 2024'te 1 milyon 506 bin 442 kişi sağlık hizmeti almak için Türkiye'ye gelirken, buradan elde edilen gelir 3 milyar 22 milyon 957 bin dolar oldu. 2024'te yüzde 5 seviyesinde olan bu sağlık turizmi gelirleri, 2025 yılının ilk çeyreğinde yüzde 6,9'a çıkarak 643 milyon 356 bin dolara ulaşmış durumda.

Sağlık turizmiyle ilgili verilerin "Health Türkiye" platformu üzerinden paylaşılacak olması, Türkiye'ye sağlık hizmetleri almak için vize kolaylığının gündeme gelmesi ve pilot uygulamalar için turizmde inci şehrimiz Antalya'nın seçilmesi çok

olumlu çalışmalardır.⁽⁶⁾

Tüm dünyada milyar dolarla ölçülen iş hacmi ile katma değeri yüksek sağlık sektöründe ülkemiz, coğrafi konumu, tarihi ve kültürel yapısı gereği kıtaları birleştiren bir köprü olarak, turizm yatırımlarını sağlık yatırımları ile birleştirip bütünleştirerek sağlanan sinerjiyle geliştirilen bu örnek ekonomik modelle önder ülke olabilir. Yeter ki devletin toplumun tüm kesimlerini kapsayan, paylaşımcı stratejik politikalar ile gerek karar vericiler, yöneticiler, gerekse tüm sağlıkçılar, tedarikçiler etik değerlere uysunlar, kalite ve güven esaslı, sürekliliğini-verimliliğini koruyan bir vizyonla hizmet versinler.

Ayrıca, fedakârca çalışan sağlık emekçileri emeklerinin karşılığını tam olarak alabilmeli, hastalar ise müşteri olarak görülmemeli, hekimler başta olmak üzere, tüm sağlıkçıların yurtdışına gidişleri

durdurulmalıdır.

Diğer taraftan, yurtdışından gelen hastalar nedeniyle yerel halkın sağlığa ulaşım hakları ellerinden alınmamalıdır. Kamu ve özel sektör işbirliği ile yasal düzenlemeler, fiyat istikrarı, pazarlama ve tanıtım düzenlemeleri sürekli güncellenerek, yenilenmelidir. Bu noktada, ülkemizde daha yeni geliştirilmekte olan sağlık turizmi-economisi politikaları ve hizmetlerinde, Türkiye’de eğitimde, sağlıkta, turizmde katma değeri yüksek örnek kurumları ve tesisleri olan Başkent Üniversitemiz insana yaptığı yatırımlar, yetiştirdiği insan kaynakları ile Prof. Dr. Mehmet Haberal Hocamızın liderliğinde konumunu çoktan belirlemiş olduğunu ve daha da güçlendireceğini kıvançla söyleyebiliriz.

Görüldüğü gibi, yurtdışından gelen hastaları deniz kenarında, yaylalarımızda, termal kaplıcalarda, antik hazinelerle dolu tarih ve

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Başkent Üniversitesi

kültürümüzle buluşturup, tatil yaptırarak tedavi etmek, onlar için sağlıklı bir haz ve bulunmaz bir nimet olurken, ülkemiz için küresel sağlık turizmi pazarında dinamik yapısı

ile hak ettiği yeri sağlamlaştırma ve ileriye taşıma fırsatı yaratacaktır. •

muratmolu@butundunya.com.tr

(*) Kaynakça: www.ushas.com.tr

Dr. Murat Molu'nun sesinden kitap tanıtımı

Söz Dokuma Atölyesi

Ody Yılmaz Güller

Acı Eşiği

Acı eşiği, bir kişinin herhangi bir nedenle acıyı hissettiği ilk andır. Teorik olarak genelde böyle tanımlanır. Ancak pratikte o kadar basit değildir durum. Herkesin acı eşiği çeşitli faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir: Genetik, yaş, cinsiyet, ruhsal durum vb. Örneğin bir kişinin eline batan bir kıymık o kişi için çok acı verici olabilirken, aynı durumdan bir başkası o kadar etkilenmeyebilir. » Buraya kadar yazdıklarım acının fiziksel boyutu ile ilgiliydi.

Kimi zaman acı eşiğimizi öyle zorlar ki hayat, ruhumuzda bir zelzele yaratır.

Gelin bir de ruhsal boyutta değerlendirelim acı eşiğini. Görünenin ardını kurcalayalım biraz da. Öyle ya çoğumuz bir buz dağıyız. Görünenle görünmeyen arasında koca bir okyanus var ve biz içimiz ile dışımız arasındaki o ufuk çizgisinde sürekli gelgitler yaşarız. İşte o okyanustur acı eşiğimiz, ya dayanamayıp su yüzüne çıkarırız ya da sabreder saklarız acılarımızı içimize, görünmezlik bilinmezlik iyi gelir zannederiz. Kimi zaman acı eşiğimizi öyle zorlar ki hayat, ruhumuzda bir zelzele yaratır. Peki biz ne yaparız? Her yıkımdan sonra yeniden daha sağlam duvarlar öreriz devam etmek için yolumuza, bir ip cambazı gibi o eşikte düşse kalka...Bazen bir ayrılıktır ruhumuzun mengenesi ya da bir kayıp; çoğu zaman da yaşadığımız hayal kırıklıkları...Her biri unutulsa da izi silinmeyen bir çentik atar o eşiğe. Yaşadığımız sıkıntılar

ne kadar çoksa acı eşiğimiz de doğru orantılı olarak artıyor sanırım. Bedenimiz de ruhumuz da nasırlaşıyor zamanla. Nazımızı çeken kimse de kalmadıysa başımızın çaresine bakıp, o eşikten sızan kanı durdurup sarıyoruz yaralarımızı. Yaralarınız da kabuk bağladıysa kaldırmayın; bırakın öyle kalsın, sizin bir parçanız olsun. Çocukken yara kabuğunu kopardığımızda bizimle inatlaşır yeniden kabuk bağladı, sonra biz ne zaman teslim olur vazgeçerdik, kabuk kendiliğinden düşerdi. Yani hayatın akışı tedavinin ta kendisiydi bazen. Ama ne olursa olsun sevgili okur eğer elinizden geliyorsa acı eşiğinizi zorlayanları kapı eşiğinizden içeri almayın. •

odyayilmazguller@butundunya.com.tr

SANATIN CESUR YÜREĞİ SEZER TANSUĞ

Zorlamalara, dayatmalara aldırılmadan, bilimin ışığında yaşamını adadığı sanata her dalda katkılar sunan Sezer Tansuğ, sanatın yalnız, duygusal, sevdalı, boyun eğmeyen, kararlı, üstelleyen, kavgacı, cesur yüreğiydi. “Saldırı olarak algılanan aslında savunma olan” eleştirel hesaplaşmanın öncüsü Tansuğ, 8 Temmuz

Yazan: SONGÜL SAYDAM

1930'da babasının görev yaptığı Erzurum-Hasankale'de doğdu. Kurtuluş Savaşı gazisi babası Albay Ahmet'in ailesi Bulgaristan'dan, Annesi Bedia Hanım'ın ailesi Makedonya'dan göçenlerdendi.

Babası emekli olunca kentten kente dolaşan aile İstanbul'a geri geldi. “Buluğ çağının sızlanmalarıyla evde huzursuzluk yaratınca”

annesi ona bir saz aldı. Saza sarıld... Üniversiteye adım attığımda Mazhar İpşiroğlu, Arif Müfit Mansel, Oktay Aslanapa, Semavi Eyice öğretilerini öğrendim. Kurt Erdman, Franz Taeschner ile çalışma olanakları buldu. Taeschner ile gezilerini “Karakışta Anadolu”, “Bütün Hanları Dolaştım” yazılarında anlattı. “Yenilik” adını taşıyan ilk eleştiri yazısını çok sevdiği arkadaşları Yüksel Arslan’ın “İlişki, Davranış ve Sıkıntılara Bir Övgü” sergisi için yazdı. Asistanlığa üç yıl dayanabildi. “Mizacı akademik ortama uygun değildi!” Özgürlüğe, özgünlüğe düşkündü. Düşünmeyi, katkı sunmayı dışlayan; emir komuta zinciri içinde, taklitçi, hükümler, saltanatçı yapı onu boğdu.

Düşündüklerini açıkça söylemenin ilk ağır bedeliydi, kanıtıydı hazırladığı tezi sunamadan asistanlıktan ayrılışı. Tez bir hesaplaşmaydı. Surlarla çevrili şatolarda taht kuranlardan paye almayı beklemek yerine halkın arasına karışmayı yeğledi. Osmanlıcadan çevrim yazılarını babasının yaptığını tezi yıllar sonra “**Şenlikname Düzeni**” adıyla yayımlayabildi:

“Bu tez benim için uzun süre bir cezbe konusu olmuştur ve engellenmek istendiği tüm koşulları yenerek, onu Türk Sanat Tarihi’yle uğraşan bir çevrenin kafasına bir çivi gibi

çaktım. Sözümleri söylemek istemezler çünkü bu çiviye hala sökemedikleri içindir. Bu doktora tezi bizdeki dar anlamını aşmış geniş bir aydın topluluğunun önüne çıkmayı kendisine amaç edindi. Üstelik bu amaç öyle bir zamana rastladı ki, Türkiye aydınları, özellikle genç kuşak Batı uygarlığı karşısında kendi uygarlık ve kültürünün bilincine varmanın, açtığı özgürlük savaşını için kaçılmaz bir zorunluluk olduğunu anlamaya başlamıştı.

Ben Türkiye’nin Batı’ya alabildiğine açıldığı geç çağlarda bile Batı’yla derinden bir hesaplaşma ve çekişme, ona karşı apaçık bir direnme görüyorum.

Ben Türkiye’nin Batı’ya alabildiğine açıldığı geç çağlarda bile Batı’yla derinden bir hesaplaşma ve çekişme, ona karşı apaçık bir direnme görüyorum. Batı’nın kendisinin değil, Batı’ya karşı takınılan tavırın belirleyici değerine inanıyorum.

Batı'yı benimsemek Batı'yla hesaplaşmaktan başka hiçbir şey değil benim için."

Dün onu dışlayan dünya, bugün özellikle sanat tarihi, eleştiri konusunda yapılan her çalışmada Sezer Tansuğ'un taşın altında kalan elinden çıkanlardan yararlanmakta. Sorun özgür, özgün, kendini bilmek ve kendin olmaktır:

"Hiçbir çevre başkasının sahip olduğu kavramlardan bütün bütüne yoksun sayılamaz. Ancak her kavram o çevreye özgü niteliklerle birlikte gelir. Sanatın evrensel bir insan işi olması bunun başlıca nedenidir. Ama sanatın evrensel bir insan işi olmasından çok daha önemli yanını temellendiği her toprakta, o toprağın niteliklerine uygun bir takım görünümler kazanmasındadır."

At gözlüğü takmayı reddettiği için "akademik" kısır döngüde kalmadı. Tezinin dayandığı gerçeği Sultanahmet'te dolaşırken buldu. Minyatürlerdeki şema düzeninin esin kaynağının Bizans'tan kalan kabartmalar olduğunu fark etti:

"Öğrenciliğimin ilk üç yılını geçirdiğim fakülte binası, içinde çağdaş sanat yapılarının üretildiği eski Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin hemen yanı başındaydı ve biz seminer odası ile amfilerde tarihsel

sanat ve pek az da çağdaş batı sanatı hakkında bilgiler alırken yanı başımızda kendi çağdaş sanatımızın üretildiği koşulların deneyim ve gözlemlerinden yoksun tutulurduk. Bizim hocanın elbet Türkiye'de olan bitenden haberi vardı ancak muhtemelen Batı'yı idealize ederek ül-

kemizde yapılanları küçümsediği için bizi buradaki üretim deneyimleri ile hiçbir ilişkiye sokmuyordu. Öğrenciliğimiz sırasında İstanbul öncesi erken Osmanlı çağı anıtlarının bulunduğu bir kent gezisinde, bir mimari anıtın kentin hangi kesiminde bulunduğunu soran Alman hoca bizi hayli utandırmıştı. Çünkü sorulan mimari yapı içinde

bulduğumuz mekânın açık penceresinden görülüyordu ve ayrıca aramızdaki uzaklık elli metreden fazla da değildi.

İstanbul'da sanat eğitimi gören öğrencilerin okullarına çok yakın yerlerde bulunan anıtlardan habersiz bulunmaları, karşılık alınmayan sorular olarak her zaman can sıkıcı bir durumu karşımıza koyar."

İçinde yeşeren sinemaydı. Saz çalmayı eksik etmediği yedek su-baylıktan dönüştürme sinemaya yöneldi. Rejisör yardımcısı olarak sinemaya geçen Sezer Tansuğ, sinemada bir ilke imza attı. Canlandırmalarını

Sezer Tansuğ:

"Batı'yı benimsemek Batı'yla hesaplaşmaktan başka hiçbir şey değil benim için."

Tonguç Yaşar'ın yaptığı “Amen-tü Gemisi Nasıl Yürüdü?” Türkiye’de çekilen ilk kısa metrajlı çizgi film oldu. Tamamladığı Hatırlayış, Pazar Pehlivanları, Bozkırda Yalnız Bir Ağaç, Gün Doğuşundan Gün Batışı; yarım kalan Bahar Nasıl Tamam Oldu?, Ahde Nasıl Vefa Etti? belgesel projeleri ardından sinemaya nokta koydu. Sinemadan sanat tarihçi olarak

Ayasofya Müzesi’ne geçen Sezer Tansuğ, Fethiye Camii ve Aya İrini Anıtı’nın mozaik restorasyonunda çalıştı. Fransızcanın yanına İngilizceyi eklemek için Ankara’ya gitti ama İstanbul’u özledi. Babasını yitirdi, cenazesine katılmadı. İstanbul’dan

daha da uzaklaştı. Bursla ABD’ye gitti. Yurtdışı eğitim konusunda da çekinceleri vardı Sezer Tansuğ’un:

“Bir şey götürenin bir şey getirebileceğine inanıyoruz. Avrupa bir şey almadan bir şey verecek kadar akılsız değildir üstelik. Türk işçilerinin batı atölyelerinde endüstriyel değerler yaratıp yurda döviz getirdikleri bir çağda, genç ressamların döviz çarçur etmekten başka ne yapacakları sorulmaya değer. Şuna inanılmalıdır ki, tıpkı Türk işçisinin endüstriyel katkısı gibi, Türk aydınının da kültürel bir katkısı

“Şuna inanılmalıdır ki, tıpkı Türk işçisinin endüstriyel katkısı gibi, Türk aydınının da kültürel bir katkısı olmadan Avrupa metelik bile vermez.

olmadan Avrupa metelik bile vermez. Çünkü çeşit çeşit insan duyarlılığının emeği o kültürü zenginleştirir ve bu zenginlikten taklit ve özenti olmayan, yurttaki ihtiyaçları gözetken, yurt kültürüne eklenecek yeni değerler hak edilerek kazanılır. Bu değerleri de Türk duyarlılığının emeğini bileğinin kafasının, kalbinin gücü olarak oraya götüren gerçek sa-

nat adamları hak eder, Akademi’nin zaafıtan ibaret olan hocalarından sınav geçeren notu alanlar değil.”

ABD’deyken mutemetten alıp bankaya yatırması ricasıyla arkadaşları dolandırıcı tefeci çıktı. Babası ölmeden önce bir mektupla annesini ona

emanet etse de, düzenli maaş aldığında üçte birini eve veren Sezer Tansuğ için acılar dolu evden ayrılma zamanıydı. İnce hastalıktan 37 yaşında öldü ağabeyi. Dul maaşının yeterli olacağını düşündüğü annesi ona kızdı, “Dilerim ömür boyunca yalnız kalırsın” diye beddua etti. Öyle de oldu.

15 yıl sonra İstanbul İktisadi Ticari İlimler Akademisi Gazeteci Okulu’nda Sanat Tarihi dersleri vermesi istenince üniversite ortamına geri döndü. Edilgen, donanımsız müzede; işin kovaladığı, zamanı

öldürdüklerini sananlarla durmak zor geldi. Başlı önüdeliğin değil yaratıcılığın peşindeydi Sezer Tansuğ, aklındakileri akıtmak istiyordu.

Küçük bir sahaf açan Sezer Tansuğ, ressam dostlarından Türk İslam klasiklerini okuyup resim diliyle yorumlamalarını istedi. Sergi, kitap olarak da basılan “66 Kare”, Batı’ya programlanmış medya ortamının unutturmayı ve küçümsetmeyi başardığı “geleneksel kültürümüze” yeniden ilgi ve sevgiyi uyandırdı. “Anlaşılmaz” damgasıyla saf dışı edilmekle de savaştı Sezer Tansuğ:

“Kolayca anlaşılır olmak bayağılığına hiçbir zaman itibar etmem. Kolay bulduğunuz cümlelerimin arkasında da anlaşılması zor sorular olabilir. Sanırım bunu hesaba katmıyorsunuz. Benim kolay anlaşılır olmak gibi bir mecburiyetim hiçbir zaman olmamıştır.”

Batı’ya bakış açısı da çarpıcıydı Sezer Tansuğ’un:

“Batı’nın idealizmi karşısında küçümlü kalmaktansa yerli kültürün sıcak, samimi ve doğal havasında yaşamak yeğ değil de nedir? Batı’nın yaratıcılığına, dinamizmine, ileri, özgür kurumlarına gereken saygıyı duyacağız ama en özgür kurumlarının kursağında bile bizden çalınmış bir lokmanın bulunduğunu unutmayacağız.”

Bizde Batı’ya yönelen aydınların arasında en çok sivrilenenler Türkiye toprağını bir Batılı gibi, Batı’ya ise son derece uyuşuk anlamında

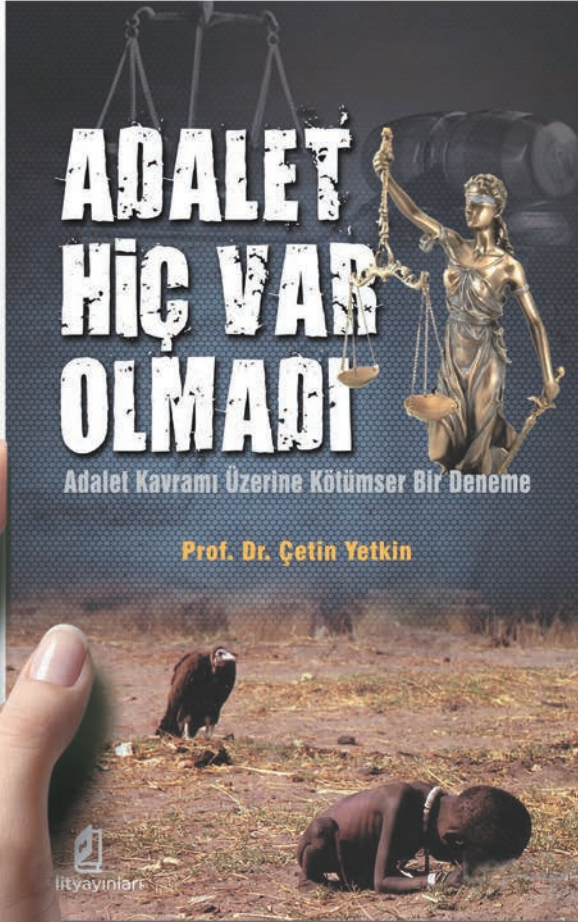
alaturka bir gözle görenlerdir. Kendi yaşama gerçeğinin dışında Batı hayalleriyle avunan, soyut özentilerine kapılmış olanlar, kuşağımızın derin, özlü ve tutkulu, toprağı ve aşkı iliklerine kadar duyan niteliğini baltalayamazlar. Görevimiz önce onları ayıklamaktır. Milletimizin yarım yamalak ilerlemesinin tek nedeni bu. Yani geride kalmasının nedeni. Hesaplaşmadan, birer dogma olarak Batı’yı kabullenip benimsemek, Batı’nın her kavramının karşısına kendi kavramını koymadan boyun eğmek.”

Sanatçılara seslendi Sezer Tansuğ: **“Sanatçı içinde bulunduğu çevre/kültürün kodlarından beslenmeli ve onlarla bir tür hesaplaşmaya girmelidir. Aksi takdirde yaptığı bir tür taklit ve kopya olur. Prestijin ölçütü her türlü değerden soyutlanmış para haline dönüşmeye başlamıştır. Bu zulme ayak uydurmak son derece güç ama imkansız değildir. Sanatçının güvenebileceği tek değer sonuçta yarattığı eserin kalitesidir. Kaliteyi teslim alabilecek hiç bir rakam da yoktur.”**

1998 yılında sonsuzluğa uğurladığımız Sezer Tansuğ, “düello etmekten kaçınarak pusu kuranlara” yenik düşmedi. Sac ayağını kurup vitrin süsü için her alanda ava çıkan koyun postuna gizlenmiş kurtlara yem olmadı:

“Söz hiç bir biçimsel uğraşa değil sadece kendi gücüne hizmet ediyor. O zaman iş sadece söze düşmektedir. Çünkü paha biçilemeyen tek değer, sadece söze aittir.” •

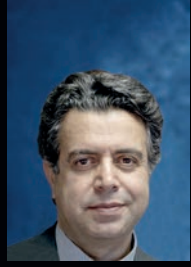
Insanoğlu tarih boyunca "adalet" aradı. Adaletli bir toplumsal-siyasal d¼zen uğruna zalimlere karşı direndi, devrimler yaptı. Bu s¼reçte de, uğruna bunca savaşım verilen adaletin ne olduğunu açıklamak için hukukçular, d¼ř¼n¼rler, filozoflar g¼r¼řler ¼ne s¼rd¼ler. Ama "Adalet nedir?" sorusuna bug¼ne değin ¼zerinde anlaşılmış kavramsal bir tanıma ulaşılmış değil. Prof.Dr.etin Yetkin, adaletin bu değişkenliğinin d¼nyada ve T¼rkiye'de bu konuda yazılardan ¼rnekler vererek aıkladarken, bir yandan da gerçekte "adalet" diye bir şey olup olmadığını sorguluyor. Yetkin diyor ki, "İnsanlar, yıllarca tutuklu kaldıktan sonra bir yanlışlık oldu denilerek serbest bırakıldıklarında 'Yaşasın adalet!' demekten vazgeçmelidirler. ¼nk¼ adalet hiç olmadı ve olmayacaktır da. Yeter ki sınıfsız toplum ideali k¼resel d¼zeyde bir g¼n gerçekleşsin. ¼nk¼ o zaman adalete zaten gereksinim duyulmayacaktır!"

B¼T¼N KİTAPÇILARDA

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

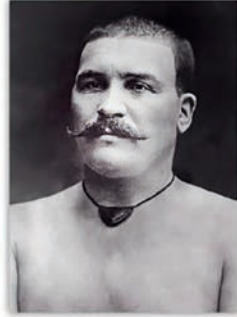
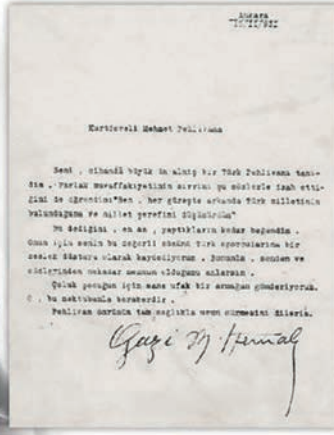
Er Meydanının
Yenilmezleri

Deliorman lılar

Fark etmişsinizdir, milli bayramlar ve 10 Kasım geldiğinde, ağırlıklı olarak özel kurumların hazırladığı Atatürk temalı reklamlar televizyonlarda, gazetelerde ve dijital mecralarda sıkça karşımıza çıkar. 2024 Cumhuriyet Bayramı'nda da İş Bankası, Atatürk'ün Kurtdereli Mehmet Pehlivan'la olan anlamlı

anısını merkeze alan dikkat çekici bir reklâm filmiyle yer aldı.

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun, 11-12-13 Kasım 1931 tarihlerinde, Ankara'da düzenlediği yağlı güreş turnuvasını Atatürk de sonuna kadar izlemişti. Eski ve ünlü pehlivanlar da karşılaşmaların hakemliğini yapıyorlardı. »

Kurtdereli Mehmet Pehlivan

15 Kasım 1931 tarihli, Gazi M. Kemal imzalı Kurtdereli Pehlivan'a yazılmış mektup.

Kurtdereli Mehmet Pehlivan bu güreşlerin başhakemiydi. Anadolu Ajansı, Havacılık ve Spor, Hâkimiyet-i Milliye muhabirlerine gençliğinde Avrupa'da başarılarla dolu geçmişi anlatırken kullandığı ifadeler Atatürk'ü çok etkilemiş ve gözlerinden akan birkaç damla yaşa da hâkim olamamış, güreşleri seyrederken de, bilhassa Kurtdereli Mehmet Pehlivan'dan gözlerini ayırmamıştı. O gün, Çankaya'ya döner dönmez, eski başpehlivana bir mektup yazdı ve bu mektubu, bir armağanla birlikte Kılıç Ali ve Salih Bozok ile Kurtdereli'ye vermek üzere gönderdi. Kurtdereli, kaldığı Zafer Otel'i'nde gece yarısı uykudan kaldırıldı. Atatürk'ün gönderdiği para armağanı olan 1000 liralık çeki ve kendisine övgülerle dolu mektubunu yaşlı pehlivana verdiler. Kurtdereli, ummadığı ve beklemediği bu iltifattan dolayı ağladı ve dualar etti.

Atatürk'ün yazdığı bu mektup şöyleydi:

Kurtdereli Mehmet Pehlivan'a... Ankara - 15.11.1931

Seni, cihanda ün almış bir Türk pehlivanı olarak tanıdım. Parlak muvaffakiyetlerinin sırrını şu sözlerle izah ettiğini de öğrendim: "Ben her güreşte, arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm..."

Bu dediğini, en az yaptıkların kadar beğendim. Onun için senin bu değerli sözünü, Türk sporcularına bir meslek düsturu olarak kaydediyorum. Bununla, senden ve sözlerinden ne kadar memnun olduğumu anlarsın.

Çoluk-çocuğun için sana, ufak bir armağan gönderiyorum. O bu mektubumla beraberdir.

Pehlivan! Ömrünün, tam sağlıkla uzun sürmesini dilerim.

Gazi Mustafa Kemal

Reklam filminde de anlatıldığı üzere, Kurtdereli Mehmet Pehlivan ertesi gün bankaya

gider, ancak parayı verdiklerinde çeki alacaklarını öğrenince, **“O çek paradan daha kıymetli, üzerinde paşamın imzası var”** diyerek parayı almadan çıkıp gider. Durumu öğrenen Atatürk makbuz karşılığı parayı pehlivanın evine gönderir, çek de pehlivanda kalır.

Çocukluğumda evimize her gün üç gazete alınırdı. Bu gazetelerde yerli ve yabancı sanatçılar tarafından hazırlanmış, büyük bir keyifle okuduğumuz çizgi romanlar olurdu. Tercüman Gazetesi’nde ise çizgi romanların yanı sıra, Murat Sertoğlu’nun kaleme aldığı pehlivan tefrikaları da yayımlanırdı. Tıpkı radyo döneminin görüntüsüz dizileri olan “Arkası Yarın” programları gibi, bu hikâyeleri büyük bir merakla takip ederdim. Öyle akıcı bir anlatımı vardı ki, okurken kendinizi âdeta güreş alanının tam ortasında bulurdunuz. Okumayı bitirince, bu

hikâyeleri görme engelli komşumuza da sesli olarak aktarırdım.

Osmanlı’nın son zamanları ile Cumhuriyet’in ilk yıllarının Kırkpınar başpehlivanlarını anlatan bu makalelerin kahramanları arasında Kurtdereli Mehmet Pehlivan’ın da dönemdaşları olan Koca Yusuf, Kel Aliço, Kızılıklı Mahmut Pehlivan, Filiz Nurullah, Hergeleci İbrahim, Adalı Halil, Katrancı Mehmet, Kara Ahmet, Maksut Murat, Kavalalı Molla Mümin, Kvasoğlu İbrahim, Kazıkçı Kara Bekir, Şamdancıbaşı Kara İbo gibi yağlı güreş tarihimizin dev isimleri vardı. Yenilmezliklerini Avrupa, Amerika, hatta Rusya’da da kanıtlayarak “Cihan Pehlivanı” ünvanına sahip olan bu ustaların çoğu, ne ilginçtir ki, Bulgaristan’ın günümüz sınırlarındaki Rusçuk, Razgrad, Silistre, Şumnu ve Dobriç şehirlerini kapsayan Deliorman bölgesinden çıkmıştır.

Bu pehlivanların bazıları ile

Yağlı güreşin efsaneleri: (Sağdan) Küçük Yusuf, Kuru Rüstem, Kurtdereli Mehmet, Katrancı Mehmet, Kütahyalı Kafa Lakaplı Ali, Bursa Yenişehirli Arap Ali (4 Aralık 1897)

ilgili çok ilginç notlar var: “Gad-dar” lakabıyla tanı-nan Kel Aliço, tam 27 kez Kırkpınar Başpehlivanı ol-ma rekoruyla tari-he geçti. Ünü öyle büyüktü ki, Sul-tan Abdülaziz’in dikkatini çekerek sarayın başpehlivanı olmuş ve gü-reşe meraklı Abdülaziz’le de gü-reşmiştir. Fransızların diline “Türk gibi güçlü” sözünü yerleştiren Ko-ca Yusuf, 1898’de davet edildiği Amerika’dan dönüş yolunda, bin-diği geminin Sable Adası açıkların-da batması sonucu cüssesinden dola-yı filikalara alın-mayınca boğularak yaşamını yitirmiştir. Kara Ahmed ise Avrupa’da ka-zandığı büyük ba-sarılarla tanındı. Ancak 31 yaşında, Aksaray’daki Peh-livanlar Kahvesi’nde geçirdiği kalp krizi sonucu yaşa-mını yitirdi. Ölü-münün ardından mezarı açıldığında, yanlışlıkla diri di-ri gömüldüğünün anlaşılması, haya-tı kadar dramatik

Koca Yusuf (solda)
ve Filiz Nurullah

sonunu da hafızala-lara kazıdı. Karşı-sına çıkacak rakip bulmakta zorlanı-lan, kimsenin ye-nemediği Filiz Nurullah, 175 kilo ağırlığında ve 2.18 metre boyundaydı.

Güreş, tanımsal olarak iki sporcu-

nun belirlenmiş kurallar çerçeve-sinde birbirini yere düşürmeye veya sırtını yere getirmeye çalıştığı bir mücadele sporudur. İnsanlık tarihi-nin bilinen en eski spor dallarından biri olarak kabul edilmektedir. Tarihsel kökeni itibarıyla sadece bir

MÖ 2600 yıllarına ait bir Sümer tapınağının kazılarında bulunan bronz bir eserde iki sporcunun birbirlerinin kuşaklarından tutarak güreştikleri görülmektedir.

spor değil, doğrudan savaşlara ve düşmanla mücadeleye hazırlık amacı taşıyan bir antrenman biçimidir de.

İkel dönemde insanın hayatta kalma amacıyla geliştirdiği savunma ve saldırı refleksleri, beden ağırlığını ve kas gücünü etkin biçimde kullanma gerekliliğiyle birleşerek güreşin ilk biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yerleşik hayata geçiş süreciyle birlikte yiyecek birikimi ve boş zamanın ortaya çıkışı, bu ilkel mücadele biçimlerinin sistematik kurallara kavuşmasına ve toplumsal bir seyirlik etkinliğe dönüşmesine imkân

tanımasıdır. Antik dönemlerden günümüze kesintisiz bir süreklilik gösteren güreş, yalnızca fiziksel kuvvetten ibaret olmayıp, ileri düzey teknik beceri ve stratejik düşünmeyi de zorunlu kılan bir disiplinin niteliği taşıyan, barış zamanında “oyun”, savaş zamanında “hayatta kalma sanatı”dır. Fizyolojik açıdan güreş, kas gelişimini, dengeyi, çevikliği ve dayanıklılığı artırmakta, reflekslerin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Ancak performansın belirleyici unsuru yalnızca kas gücü değildir. Rakibin hareketlerini öngörme, hızlı karar alma ve uygun taktikler geliştirme gibi bilişsel süreçler de güreş performansı-

nın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yönüyle güreş, hem bedensel hem de zihinsel becerilerin bütüncül olarak gelişmesine hizmet eden bir spor dalı olarak değerlendirilmektedir. Günümüzde güreş, yalnızca sportif bir faaliyet değil, aynı zamanda toplumların kültürel kimliklerini, ritüellerini ve folklorik değerlerini yansıtan bir sosyo-kültürel olgu niteliği taşımaktadır.

Günümüzde güreş, aynı zamanda toplumların kültürel kimliklerini, ritüellerini ve folklorik değerlerini yansıtan bir sosyo-kültürel olgu niteliği taşımaktadır.

Güreş, son yarım yüzyılda pek çok spor dalının olduğu gibi biraz futbolun gölgesinde kalmış olsa da, Türklerin tarih boyunca “ata sporu” olarak kabul ettikleri bu spora yaklaşımı köklü ve çeşitlidir. Türkler, farklı

coğrafyalarda benimsedikleri ve geliştirdikleri pek çok güreş türü ile bu sporun zenginleşmesini sağlamışlardır. “Güreş” sözcüğünün, Özbek ve Başkurt Türkçesinde kullanılan “kures” kelimesinden türediği belirtilmektedir. Güreşin Türk milletinde yüzyıllar boyunca var olduğunun en büyük ispatı Oğuz, Manas ve Dede Korkut gibi destanlarında bu spora çokça yer verilmesidir. Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanan süreçte Türkler için güreş sadece bir spor değil, aynı zamanda bir erkeklik sınavı, yiğitlik göstergesi ve ritüel olmuştur.

Ülkemizde geleneksel olarak icra edilen ve günümüzde de varlığını sürdüren başlıca güreş türleri şunlardır:

Kuşak Güreşi: Düz ve çimenlik alanda yapılır. Güreşçiler, gömlek ve şalvar dışında üzerlerindeki giysileri çıkarır, kuşaklarını omuzlarına alarak meydana çıkarlar.

Kuşak güreşi

Aba güreşi

Kuşaklarını rakipleri bağlar; bu uygulamaya “bel bağlaşma” denir. Mücadelede kuşaktan tutmak serbesttir ancak rakibi iki elle kavramak ve ayaktan tutmak yasaktır.

Aba Güreşi: Gaziantep ve Hatay yörelerinde yaygındır. Adını güreşçilerin giydiği kalın kumaş veya deriden yapılan “aba” adlı giysiden alır. Güreşçiler, abanın üzerine kuşak sarar ve diz kapağını geçmeyen şort giyerler. Çim veya toprak sahada yapılır.

Şalvar Güreşi: Kökeni eski Türkmenlere dayanan ve günümüzde Kahramanmaraş’ta sürdürülen bir güreş türüdür. Keçi yününden yapılan şalvar ile yapılır. Geleneksel bir kural olarak, galip gelen güreşçi, yenilen tarafın iki taraftarını daha mağlup etmeden şalvarını çıkarmaz.

Karakucak Güreşi: Kökeni Oğuz Türkleri’ne dayanan ve Türk coğrafyasında geniş kabul gören karakucak güreşi, yüzyıllar boyunca kural ve biçim olarak çok az değişim gös-

termiştir. Türk lehçelerinde “kara yağız kahraman, yiğit” anlamında kullanılan Kara Koçak sözcüğü değişime uğrayarak zamanla Karakucak biçimini almıştır. Günümüzde karakucak güreşi başta

Kahramanmaraş ve ilçeleri olmak üzere Kastamonu, Amasya, Tokat, Çorum, Sivas, Erzincan, Erzurum, Samsun ve Yozgat'ta düğünler, anma günleri, panayırlar, bayramlar ve festivallerde vazgeçilmez bir gelenek olarak yaşatılmaktadır. Güreşler, toprak zemin ya da çayırarda, pehlivanların giydiği "pıtırtı" adı verilen, branda, çadır bezi veya sert keten kumaştan dikilen geleneksel dizaltı pantolonlarla icra edilmektedir. Modern anlamda "serbest güreş" olarak bilinen minder güreşi ise, karakucak güreşinin sistemleştirilmiş biçimidir.

Yağlı Güreş: Karakucak güreşinin kaynaklık ettiği bir diğer geleneksel tür de yağlı güreştir. Türklerin karakucaktan yağlı güreşe geçişi, Türk güreş tarihinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu geçişle birlikte güreş daha zorlayıcı bir nitelik kazanmış, güç ve zekânın yanı sıra denge unsurunun da belirleyici rol oynadığı teknik ve stratejik bir mücadeleye alanına dönüşmüştür. Karakucak güreşi herkesin gücüne göre yapabileceği bir spor dalı iken, yağlı güreş yüksek seviyede beceri ve dayanıklılık gerektirmektedir. Buna karşılık yağlı güreş yapan bir güreşçi, kuru güreşi (karakucak) kolaylıkla icra edebilmektedir. Bu duruma

ilişkin pek çok örnek bulunmaktadır. Nitekim minder güreşinde dünya şampiyonluğu bulunan rahmetli Yaşar Doğu, yağlı güreşi yalnızca bir kez denemiş fakat devam etmemeyi tercih etmiştir.

Karakucaktan yağlı güreşe geçiş, Türk güreş tarihinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir.

Yağlı güreşin, Trakya ve Balkanlar'dan yayıldığı bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu'dan Rumeli'ye geçmesiyle, Sultan I. Murad'ın öncülüğünde, bugün artık Türkiye sınırlarında olmayan Kırkpınar Çayırı'nda başlayan bu tarihi festival, sonradan Edirne Sarayı'na taşınmış ve kaldığı yerden aynı isimle devam etmektedir. Türkler arasında yağlı güreşi ilk yapan ve yaptıran kişinin Sarı Saltuk olduğu bilinmektedir.

Güreşler ilk zamanlarda güreşçilerin biri galip gelene kadar sürerken, oluşturulan kurullarla, süre ve puanlama sistemi yağlı güreşe dahil edilmiştir. İmparatorluğun

kontrolünde eski pehlivanların hocalık yaptığı güreş tekkeleri kurulmuş, imparatorluğun farklı yerlerinde de yağlı güreş müsabakaları organize edilmeye başlanmıştır. Olimpiyatlardaki güreş yarışmaları haricinde dünyanın en eski güreş festivali olan Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 2010 yılında “UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi”ne alınmıştır.

Zembil

650 yılı aşkın geçmişiyle yağlı güreş yalnızca bir spor değil, aynı zamanda köklü bir kültürel mirastır. Bu mirasın önemli unsurları arasında, pehlivanların davet edildiği kırmızı dipli mum, manda derisinden yapılan geleneksel alt giysi kıspet, güreşlerdeki tüm pehlivanları adları, şanları ve hünerleriyle tanıtan, izleyicileri coşturan ve güreşleri başlatan “salavatçı” yani cazgır bulunur. Osmanlı’dan günümüze taşınmış bir ritüel olan peşrev, yalnızca kıspet-i taşımak için kullanılan kamıştan

dokunmuş zembil ve seremonik yağlanma geleneği de bu kültürün ayrılmaz parçalarıdır.

Tüm bu unsurlar yağlı güreşi hem sportif hem de folklorik yönleriyle eşsiz kılar. Ancak elimizdeki bu devasa kültür hazinesini yeterince değerlendirdiğimizi söylemek güç. En eski spor geleneklerinden biri olmasına rağmen bir müzesi dahi bulunmamakta. Dünya çapında başarılarıyla tanınmış pehlivanlarımız hakkında nitelikli bir film de yapılmamıştır. Halbuki yağlı güreş, kökleri Orta Asya’ya dayanan ve bugün dünya spor kültürüne yön verebilecek değerli bir mirastır. Amerikan güreşi pankreasın nasıl pazarlandığının uzun yıllardır şahidiyiz. Japonya kendi dövüş sanatlarını global bir marka haline getirdiyse, biz de en azından Deliorman Pehlivanları’nın hikâyelerini dijital platformlarda, uluslararası turnuvalarda ve modern pazarlama stratejileriyle dünyaya tanıtabiliriz.

Bu sayede Kırkpınar’ı, Formula-1 gibi küresel bir cazibe merkezi haline getirmek mümkün olabilecektir.

*Şu yeryüzü er meydanı,
Gönül sevmez her meydanı,
Yüreksiz yorgan döşek,
Koçyiğite ver meydanı”*

Niyazi Yıldırım

Gençosmanoğlu / Meydan •

alitekincam@butundunya.com.tr

“Türk milleti anadan doğma sportmendir. Henüz yürümeye başlayan köy çocuklarını bile harman yerlerinde güreşirken görürsünüz.

Benim çok sevdiğim spor serbest güreştir.” -M. Kemal Atatürk

Arayış

Vahap Candan

-SİN-

*“Sorucular geleler, soru hesap soralar
Karanu sin içinde otura yanımıza.”*

-Yunus Emre-

Kadim insan topluluklarının ilk sorguladıkları olgunun ölüm olduğu kabul edilir. Tarih öncesi çağlardaki ölü gömme geleneklerine ilişkin buluntulara göre, birbirlerinden binlerce kilometre uzaklıkta yaşayan insan topluluklarının özde birbirine benzeyen, ayrıntıda ise benzemeyebilen ritüeller geliştirdiklerini biliyoruz. Ölüm sonrasına ilişkin ritüel ve törenler bize,

kişioğlunun ölümle ilgili ortak bir kanaate ulaştıklarını gösteriyor: Diriliş (cennet) ya da reenkarnasyon veya ölenin ruhunun “tanrı” katına ulaştığı düşüncesi.

Yani ölümden daha çok ölümden sonrasını merak etmiş kişioğullu. Ölüm ve sonrasıyla birlikte biz kimiz, nasıl ve niçin var olduk; karamada, havada, sularda gördüğümüz canlı-cansız tüm nesnelere nasıl »

Altay bozkırlarında
antik mezarlar

meydana geldi? Şimşek niçin çakıyor, yıldırım niçin düşüyor, gece ve gündüz nasıl oluyor, yağmur nasıl yağıyor gibi yüzlerce soru... İşte kişiöğlü böylece evreni ve kendisini anlamak ve anlamlandırmak üzere sorduğı benzer sorularla birlikte çeşitli kavramlar üretmeye başladı. Kavramlar, Paleolitik çağlarda hayatta kalabilmek için ürettikleri el aletlerinden daha önemsiz değildi. Sorulara verdikleri cevaplarının ilk izlerini mağara duvarlarına bıraktılar. Mezar taşları ve kayalıklara da sert cisimlerle ya da boya ile resimler çizdiler. Bir bakıma tasavvur etmeye başladıkları düşünceleri not almaya başladılar. Görünen alemin / evrenin bir yaratıcısı olduğunu düşündüler; ölülerini çeşitli

yöntemlerle direkt ya da yakıttan sonra toprağı gömmeye başladılar. Antropologlara göre kişiöğlü, ölülerini 200 bin yıl önce gömmeye başladı. Kimi araştırmacılar 400 bin yıl önce başladığını ileri sürerler. Tarişmalar devam ediyor çünkü bir hipoteze varmak için yeterli belge / buluntu olmadığı da iddia ediliyor.

Toprağı gömme dışında, yakma, nehre ya da denize atma benzeri ritüeller geliştirdiler ve hatta Mazdehizm’de olduğu gibi cesedin yırtıcı kuşlarca yenmesi için yüksek dağ zirvelerine veya insan yapımı sivri kulelere bıraktılar.

*Sana ibret gerek ise gel
göresin bu sinleri*

*Ger taş isen eriyenin bakıp
göricek bunları! (Yunus Emre)*

Türkiye Türkçesinde yaygın olarak kullandığımız (Farsça) mezar, (Arapça) kabr dışında doğrudan ölü gömülen yer anlamına gelen çok sayıda Türkçe sözcüğümüz var:

Sin, sın, sinlik, yerçü, bark, kurgan, karañü delik, karanu sin, kara cer / kara yer gibi doğrudan mezar anlamına gelen veya çoğunlukla örtmece ifadeler.

Günümüz Altay Türkçesi dahil, Türk dünyasında doğrudan “öldü” ifadesinin kullanılmaktan kaçınıldığını biliyoruz ve Türkiye Türkçesindeki ölümle ilgili kalıpların bir kısmının Altay Türkçesiyle benzeştiğini görüyoruz. Ölen insanlar için

R. F. Dağlık Altay-Karakol köyünde açılan bir mezarın yan duvarlarından bir bölüm. Boya ile yapılmış spiritüalist (ruhçu) betimler. Muhtemelen, ölüyü başka bir aleme gönderme töreni anlatılıyor (Erken Tunç Çağı: MÖ 2500-1500)

“cada kalgan (*yata kaldı*), tuska bargan (*tuza gitti*), ada öböknniñ cerine atangan (*atalarının yerine / yanına gitti*) gibi ifadeler kullanılıyor.

Cesedi yine gönderme bir ifadeyle anarlar: **Möñkü**; sonsuz, ebedi” anlamında. *Dilek, İbrahim*

Tarama Sözlüğünde rastladığımız “Hısımlarımız ve dostlarımız yüz çevirip sizi **karañü delik** içinde koyalar gideler.” ifadesinin benzerine günümüz Altay Türkçesinde de rastlıyoruz: “**karanın cerine bargan**”

Uygur Hakanı Bayan Çor adına dikilen (Kaplumbağa kaidesi ve iki parça halinde anıt-yazıt) Yazıtta ilk kez (mezar anlamında) “sin” sözcüğüyle karşılaşıyoruz

(*karanlığa; kara yere gitti.*) Naskale, Emine, G

Orta Çağ kaynaklarında sık karşılaştığımız “sin, sinle” sözcükleriyle günümüz Altay Türkçesinde karşılaşmıyoruz. Prof. Dr. Tuncer Gülensoy’un Köken Bilgisi sözlüğünde belirttiğine göre Eski Altay Türkçesinde sin-

lâg şeklindeydi. Tarama ve derleme sözlüklerinden “sinle” sözcüğünün mezar anlamında kullanıldığını anlıyoruz. Daha yaygın kullanılanıysa sin: Ölü gömülen yer.

“Sin” sözcüğü (mezar anlamında) ilk kez Ötügen Uygur Kağanı Bayan Çor adına 752-53’te dikilen Tariat yazıtında geçiyor.

Eski Türk yazıtlarında mezar anlamında kullanıldığını bildiğimiz

Bömböger Yazıtı (sin taşı)

başka bir sözcükse “toltun”. Türk-
lük bilimcilerin değerlendirmelerine
göre Göktürk döneminde 740-750
civarında dikildiği anlaşılan Böm-
böğör yazıtında karşılaşıyoruz. Ya-
zıtın açıkça anlaşıldığı gibi bir
Göktürk “Kunçuy”una (presesine)
ait. Yazıtın ön yüzünün yazı çevrimi:

*Kutlug kunçuyun / İl Bilge kun-
çuyun / toltunı / Karluk(lar) kubrap
tohtunladı.*

*(Majeste-Kutlu Kunçuyun meza-
rı / Karluklar toplanıp toprağa ver-
di.) Hatice ŞİRİN USER*

Sin ve sinle sözcükleri Anadolu
ağzlarında günümüze kadar kulla-
nıldı. Sin kökünden türetilmiş fiiller

de var dilimizde. Örneğin
gömdük yerine saklamak
fiili. Sinmenin de pusmak
/ gizlenmek anlamına gel-
diğini biliyoruz. İyi ki, Ulu
Önder Atatürk 1930’larda
halk ağzından derlemeler
ve eski yazılı kaynaklardan
taramalar seferberliği baş-
latmış ve unutulmakta olan
Türkçe sözcüklerin hiç ol-
mazsa sözlüklere geçmesini
sağlamış.

Yine, konumuza ilişkin
olarak Derleme Sözlü-
ğü’nde “sine gömülmek”
anlamında “sindirilmek”
ifadesinin kayıt altına alın-
dığını görüyoruz. Çanakka-
le Lapseki’den derlenen ve
saklamak anlamında kulla-
nılan sindirilmek ifadesinin

1930’lu yıllara kadar yaşaması olma-
sı binlerce yıl öncesi köklerimizle
bağ kurmamıza imkan veriyor.

Dil bilginlerine göre “sin”in ilk
hali “sing” idi. Kaşgarlı Mahmut,
Divanü Lügat-it Türk’te sin yerine
“sın” sözcüğüne yer vermiş. Ayrıca
bir de “sing” sözcüğünü kayıt altına
almış ancak mezar değil, “hazme-
dilmek, girmek, saklanmak” anla-
mında. Sin için yaptığı açıklama ise
şu şekilde:

*“Sin; Boy bos. Bu sözden alına-
rak bodhluk sınığ kişi=boylu boslu
adam denir. Buradan alınarak me-
zara da sın denir. Çünkü mezar in-
sanın boyunca olur...”*

Kaşgarlı Mahmut’un açıklaması

şöyle bir düşünceyi akla getirebilir: Belki de zamanla sını ve sınıg sözcükleri kaynaştı, tek bir sözcükle ifade edilir oldu.

“Sin” kökünden türetilmiş çok sayıda ad ve fiile rastlıyoruz kaynaklarda. Bunlardan biri de “sak-lambaç” (oyunu) anlamında neredeyse günümüze kadar kullanılmış olan “sinenbeç” adlandırması. Farklı ağızlardan derlenen çeşitlemeleri de kayıtlı sözlüklerde: Sinmece, sinnenbeç, sinnenmeç, sinmeci...

Anadolu’da ölüyü defnettik anlamında ölüyü “sakladık” ya da “sırladık” ifadelerinin hala kullanıldığına da tanık oluyoruz. Sonuç olarak, çoğunlukla doğrudan “ölüyü gömdük” değil, örtmece ya da dolaylı ifadeleri tercih ediyoruz. Defnetme dışında toprağa gömme gibi bir ifade kullanılmaktan kaçınılmış ve hala da kaçınıyoruz: “Toprağa” veriyoruz, “ebediyete uğurluyoruz.” Söz konusu dolaylı ifadeler sadece Türkçemizde değil, neredeyse bütün dillerde kullanılmış ve kullanılıyor. Herhalde ölüm halinin yok olma anlamına gelmediğini söylemek istiyoruz!

Derleme ve tarama sözlüklerinde karşılaştığımız sözcüklerden iki örnek daha verebiliriz. “Kuyu” ve “çukur.” Bu iki adlandırma edebi metinlere de yansımış. İlki, Kazak Abdal’ın bir şiirinde geçiyor. Aslında bir kargış/ilenc: “Derince kazın Kuyusun(u)/İnim inim inilesin!”

Sin/mezar anlamında kullanılan

“çukur” ifadesine 16. yüzyıl şairlerinden Edirneli Nazmi Mehmet Bey’in Divan’ında da karşılaşıyoruz. Tabii şairin burada kibri gökleri kadar yüksek fanilere yaptığı gön-derme de önemli:

**“Bunda şişkinliği ko,
ey ululuğa güvenen;
Leş olacak çukurunda, şişe
bildiğince şiş!”**

vahapcandan@butundunya.com.tr

Kaynaklar:

*Hatice ŞİRİN USER; “Bir Türk Kaçun’unun Mezar Taşı”, Dil Arş., Sayı 7, 2010, Ege Üni.

*Prof. Dr. Tuncer Gülensoy; “Köken Bilgisi Sözlüğü”

*DİLEK, İbrahim; “Türk Mitoloji Sözlüğü”

*Gürsoy Naskali E.; Altayca-Türkçe Sözlük

*Tarama Sözlüğü; TDK

*Derleme Sözlüğü; TDK

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Bir sporcuya resmi karşılaşmalara katılabilmesi için verilen belgenin adı nedir?
a-Doktora
b-Sertifika
c-Lisans
d-Diploma

2-"Müzmin" kelimesi ne anlama gelmektedir?
a-İnançlı b-Tutarlı
c-Cesur d-Süreğen

3-"Uzungöl" hangi şehrimizde bulunmaktadır?
a-Trabzon b-Batman
c-Muş d-Kayseri

4-Uluslararası basketbol oyun kurallarına göre pota çemberi ne renk olmalıdır?
a-Kırmızı
b-Turuncu
c-Lacivert
d-Gri

5-Bir tarlayı sürerek dinlenmeye bırakmaya ne ad verilir?
a-Nadas b-Yatırma
c-Taşlama d-Sera

6-Pekmeze karıştırılarak da yenilebilen bir besin maddesi olan tahinin ana maddesi nedir?
a-Üzüm
b-Susam
c-Mahlep
d-Helva

7-"Bohemian Rhapsody" adlı şarkı hangi müzik gurubuna aittir?
a-Pink Floyd
b-Mor ve Ötesi
c-Guns 'N' Roses
d-Queen

8-Herhangi bir spor etkinliğinde oyun dışı bırakılmaya ne denir?
a-Yenilgi b-Maç
c-Diskalifiye d-Nakavt

9-Demirin açıkta kaldığında paslanmasını sağlayan madde aşağıdakilerden hangisidir?
a-Karbondioksit
b-Azot
c-Oksijen
d-Helyum

10-Topraktan çıkan doğal maddeye ne ad verilir?
a-Fotojen b-Protein
c-Vitamin d-Mineral

11-Bir takım ya da sporunun kendisini yenmiş olan rakiple oynadığı ikinci oyuna ne ad verilir?
a-Rölepiye b-Rövanş
c-Deplasman d-Rötar

12-Volkanik bölgelerde sularını belirli aralıklarla dışarı püskürten sıcak bir kaynağına ne ad verilir?
a-Gayzer
b-Volkan
c-Artezyen
d-Voklüz

Herkes Gol Bekliyor

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Futbolda, “duran topa vurmak” ve “gelişine vurmak” ifadeleri vardır. Her iki durumda, amaç gol atmak olmasına rağmen hazırlanış, vuruş, izleme keyfi, estetik vb. açılarından farkları oluyor.

Adından da anlaşıldığı üzere, duran topa vurmak için topun durmuş olması ve hakemin işaretiyle vuruş yapılması gerekiyor. Bu bir serbest vuruş, köşe vuruşu ya da penaltı gibi bir ceza atışı olabilir. Her durumda ortak özellik, vuruşun bir hazırlık gerektirmesidir. Vuruşun yapılacağı yer belirleniyor, gerekirse karşısına savunma barajı kuruluyor, olası gediklere karşı önlem alınıyor,

kaleci yerleşiyor. Vuruş doğrudan kaleye yapılmayacaksa, savunma oyuncularını, potansiyel golcülere fırsat vermemek için neredeyse üzerlerine çullanıyorlar. Vuruşu yapacak oyuncu hazırlanıyor, kaleye bakıyor, boşluk arıyor. İzleyici ise gol beklentisi içinde nefesini tutuyor, atışı kullanacak oyuncu üzerindeki baskı iyice artıyor ve hakemin işaretiyle

vuruş gerçekleşiyor. Gol oluyor veya olmuyor ama duran top vuruşlarının tamamında olduğu gibi, bir hazırlık yapıyor, izleyici umutlanıyor, beklenti içine giriyor, geriliyor.

Gelişine vurmak ise bunların hiçbirini içermiyor. Bütün vuruşlar »

**Ortalama
ömrümüzün
büyük bir
kısmı, duran
toplara vurma
denemeleriyle
geçiyor.**

gol amaçlı olmasına rağmen, hazırlıksız olduğunda, işin içine biraz daha büyü katılmış gibi oluyor.

Yaşamda, çoğumuz planlanmış bir süreklilik peşinde koşuyoruz. Ortalama ömrümüzün büyük bir kısmı, duran toplara vurma denemeleriyle geçiyor. Tarif edilmiş yaşam şekillerinden kendimize uygun olanı seçip ilerlemeye çabalıyoruz. Sürekli karşılaştığımız sınavlara, bir futbol maçına çıkar gibi hazırlanıp, gol atmaya çalışıyoruz. Topu yere koyduğumuzda stres başlıyor, bütün dünya bizi izliyormuş gibi en iyi vuruşu yapmak adına geriliyoruz. Çünkü herkes bizden gol bekliyor. Böyle bir iddiamız yoksa, topun başında ne işimiz var? Öyle değil mi?

Çoğunlukla atamıyoruz golü ve sonraki duran toplar için hazırlık yapmak üzere, bazen izleyicileri hayal kırıklığı içinde bırakarak, asık suratla oyuna dönüyoruz. Elbette, vuruşumuzu eleştiren, taktik veren spor yorumcuları da bol oluyor çevremizde.

Nadiren de olsa, gelişine vuranlar var bir de... Havadan süzülerek gelen bir ortaya, ne izleyicinin, ne ortayı yapanın, hatta vuranın kendisinin bile beklemediği anda, öylesine etkileyici bir vuruş gerçekleşiyor ki, kısacık bir an dünya duruyor. Gol olmasa bile, tarifsiz bir lezzet çıkıyor

**Nadiren de olsa,
gelişine vuranlar
var bir de... hatta
vuranın kendisinin
bile beklemediği anda,
öylesine etkileyici bir
vuruş gerçekleşiyor ki,
kısacık bir an dünya
duruyor.**

ortaya. Ön hazırlığı olmayan, beklenti içermeyen, hayranlıkla izlenen, aniden gerçekleşen mutluluk anları gibi bir tat kalıyor damakta ve vuruşu yapan oyuncu, izleyicinin şaşkın bakışları arasında, yüzünde hafif bir tebessüm ve gururla, zamanı gelince yine yaparım özgüveniyle, kaldığı yerden devam ediyor oyuna. •

*“Mağlubiyete uğrayınca ümitsizliğe kapılma,
her başarısızlıkta bir zafer arzusu yatar.”* **Germain Martin**

Boz Urbalı Köy Kahramanları Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler

Cemal Türkmen

Binnaz Anne

Akçadağ Köy Enstitüsü
öğretmenleri bir arada (6 Ekim 1946)

Akçadağ Köy Enstitüsü'nün eski kışla binasından asıl yerine taşındığı günlerdi. Aslında epeyce olmuştu taşınma eylemi başla-

yalı ama bitmemişti henüz. Gerçek bir taşınma için enstitü binalarının büyük bölümünün bitmiş olması gerekiyor. Henüz öğrencinin bir kısmı kıl çadırlardaydı. Tekben ve ailesi de uzun süre kıl çadırda kalmışlardı. Ama şu anda yeni yapılan binaların birindeki

Olay,
1941 yılının
sonbaharında
yaşanmıştır.

küçücük bir odaya atmışlardı kendilerini. “Biz müdürüz, biz öğretmeniz. Böyle müdürlük mü olur, böyle öğretmenlik mi yapılır?” de-

memişlerdi bir gün olsun. Yokları, var kabul etmişlerdi. Yakınmamışlardı hiç bir zaman. Gelecek güzel günlerin düşüyle sarılmışlardı işlerine. Hiç bir engelden yılmamışlardı. Yataklarının üzerine yağın karı silkeleyip kalkmışlardı sabahları. »

Yatakhaneler yapılıncaya kadar kurdukları çadırlarda yatıp kalkıyorlardı.

Yarı aç, yarı tok yatmışlardı kimi zaman ot yataklarına. Binnaz Öğretmen, güneş doğmadan kalkardı her sabah. Enstitünün kendisine verdiği boz tulumları sırtına, çizmesini ayaklarına geçirir, öğretmenim, kadınıym demez, öğrencilerle birlikte kimi zaman inşaat alanlarının, kimi zaman tarım arazi-
lerinin, kimi zaman da işlik-
lerin yolunu tutardı. Zamanı geldiğinde de uygun bir alanda kültür dersleri yapardı öğrencileriyle.

Bir gün çalışma saatleri içinde bir öğrenci birden rahatsızlandı. Yerlerde sürünmeye, tepinmeye, bağırıp

çağırılmaya başladı. Hatta saldırganlaştı bir ara. Kimse ne olduğunu anlayamamıştı. Ama kesin olan bir şey vardı; öğrencinin ivedi olarak bir doktora ve hatta hastaneye götürülmesi gerekiyordu.

“Deli bu.” diyenler çıkmıştı.
“Ruh hastası!” demişti

Binnaz Tekben, Malatya Akçadağ Kız Enstitüsü öğrencileriyle/1943

öğretmenin biri. Bir diğeri:

“Sara tuttu herhâlde.” diye yorumlamıştı durumu.

Şerif Tekben, “Akıyla ilgili bir problem olmalı.” dedi.

Binnaz Tekben, “Elazığ’a götürürelim,” dedi. “Akıl hastanesine. Geciktirmeyelim. Biz bakamayız ona.”

Derhal jandarmaya haber uçuruldu. Gecikmeden geldi jandarmalar. “Aklından zoru olan” öğrenci iki jandarma eşliğinde Elazığ Akıl Hastanesine götürülecekti. Ama öğrenci direniyordu gitmemekte:

“Giderim, ama bir şartla...” diyordu.

Kızmıştı çevresine toplananlar.

“Delinin zoruna bak. Bir de şart koşuyor.”

“Binnaz annem gelmedikçe gitmem.” diyor, başka bir şey demiyordu hasta öğrenci.

“Giderim.” dedi Binnaz Tekben. Refakatçi olarak o da bindi trene. Hasta öğrenci, yanında Binnaz

Akçadağ Köy Enstitüsü
Müdürü Şerif Tekben

Tekben’in olduğunun bilinci ve rahatlığıyla gidiyordu hastaneye. Bir ara gözlerini açarak baktı Binnaz annesine:

“Sen benim annemsin öğretmenim.” dedi. “Başımı dizine koyup yatayım mı?”

Binnaz Tekben’in gözleri doldu:

“Yat çocuğum, yat yavrurum, evladım.” dedi.

Çocuk başını uzattı Binnaz Tekben’in dizlerine. Binnaz Öğ-

retmen, öğrencisinin başını ellerinin arasına aldı, şefkatle okşadı. Bir anenin sıcaklığıyla yol boyunca rahat rahat uyudu öğrenci.

Elazığ’da onu hemen yatırdı doktorlar. Binnaz Tekben, o gün ve gece yanında kaldı öğrencisinin. Sonra döndü Akçadağ’a. Ama hafta sonu olur olmaz bindi trene, doğruca Elazığ’a gitti. Öğrencisini yokladı. Bu böyle, her hafta sürdü. Ta ki öğrencisi iyileşip enstitüye dönene kadar. •

(H. Nedim Şahhüseyinoğlu, Akçadağ Köy Enstitüsü ve Şerif Tekben, s. 156,157)

“Memleketimizi, toplumumuzu gerçek hedefe, mutluluğa erdirmek için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin istikbalini yoğuran kültür ordusu. Bu iki ordunun her ikisi de kıymetlidir, yücedir, verimlidir, saygıdeğerdir. Fakat bu iki ordudan hangisi daha kıymetlidir, hangisi diğere üstün tutulur? Şüphesiz böyle bir tercih yapılamaz, bu iki ordunun ikisi de hayattır.” (1923)

M. Kemal Atatürk

Meran'a tepeden bakan Schenna

Schenna'nın masalsi atmosferi, Meran kasabasına tepeden bakan bir yamacın üzerinde başlayıp adeta bulutların eşiğine kadar uzanıyor. Kuzey İtalya'nın Güney Tirol bölgesinde, Alpler'in görkemini Akdeniz'in yumuşak esintisi ile birleştiren bu köy, doğa, tarih ve huzur dolu, sessiz bir cenneti andırıyor.

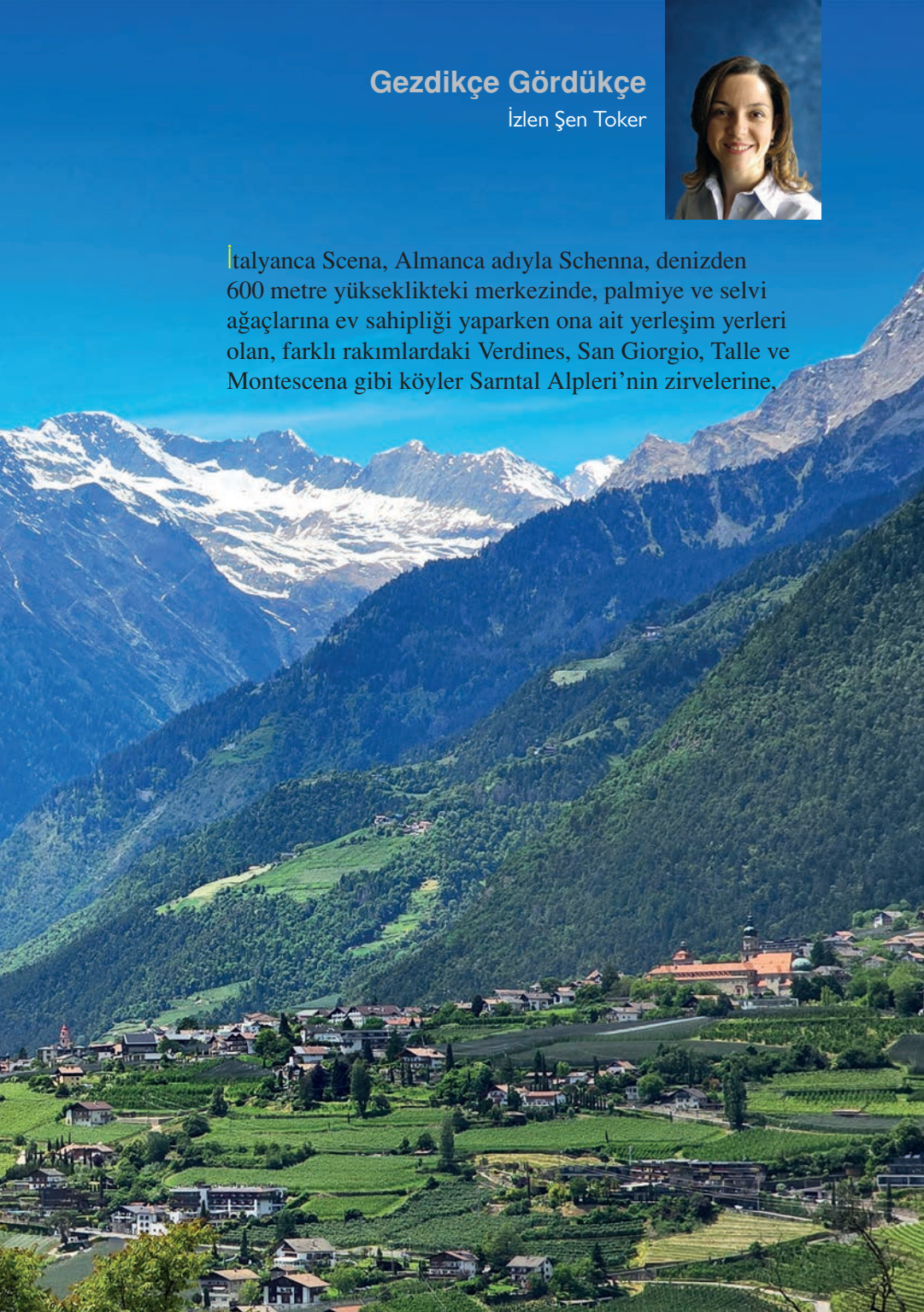

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

İtalyanca Scena, Almanca adıyla Schenna, denizden 600 metre yükseklikteki merkezinde, palmye ve selvi ağaçlarına ev sahipliği yaparken ona ait yerleşim yerleri olan, farklı rakımlardaki Verdines, San Giorgio, Talle ve Montescena gibi köyler Sarntal Alpleri'nin zirvelerine,

Schenna'daki Kilise Tepesi

Monte Ivigna ve Hirzer dağlarına doğru yükseliyor. Bu coğrafi çeşitlilik, ziyaretçilere yıl boyu güzel manzaralar sunmakla kalmıyor; yürüyüş, dağ bisikleti, kayak ve buz pateni gibi farklı etkinliklere olanak sağlıyor.

Dağlarla çevrili bu tarihi köyde, su kanalları boyunca kolay yürüyüşlerden, ormanlar ve çayırlar boyunca, Meran 2000 rekreasyon alanına ve dağ zirvelerine uzanan zorlu yürüyüşlere kadar çok sayıda rota bulunuyor.

Beş teleferik ve iki telesiyej ile daha yüksek patikalara çıkarak farklı yüksekliklerde Akdeniz ve Alp iklimi bitki örtüsünün çeşitliliğini görebiliyorsunuz. Yürüyüş parkurlarında ve köylerdeki restoran ve dağ evleri, geleneksel Tirol yemekleri ile yerel lezzetler sunuyor.

Schenna'ya geldiğimde ilk önce tarihi kiliseler ve kale, Schenna Waalweg dağ yürüyüş parkuru sonra da köyün etrafını çevreleyen tarım alanları ve meyve

Yeşillikler içindeki bölgede, yaklaşık 800 bin ağaç sadece meyve değil, mevsimlere göre değişen eşsiz manzaralar sunuyor.

bahçeleri dikkatimi çekiyor. Burası yalnızca bir tatil yeri değil; sanki doğa ile insanın ahenkli uyumunun bir yansıması gibi... Yüzlerce yıldır sürdürülen tarım ve hayvancılık, yalnızca ekonomiyi değil, aynı zamanda köyün dokusunu da besliyor. Kırsal geleneklerin hakim olduğu yeşillikler içindeki bölgede, yaklaşık 800 bin ağaç sadece meyve değil, mevsimlere göre değişen eşsiz manzaralar sunuyor. Hayvancılıkla uğraşan dağ çiftçileri, çevredeki arazilerin bakım ve onarımını da yapıyor. Burada kırsal miras, modern konforla ustaca harmanlanmış.

Schenna'daki Arşidük Johann Mozalesi (solda)
St. Martin Kilisesi (sağda)

Konakladığınız yerin penceresinden görünen manzara, bazen Alpler'in bir zirvesi, bazen çiçek açmış bir meyve bahçesi, bazen de yamaçlardan süzülen tarihi bir yürüyüş yolu olabiliyor.

Yürüyerek kolayca gezilebilen Schenna'nın merkezini dolaşmaya "Kilise Tepesi" denilen, üç kilisenin bir arada bulunduğu alandan başlıyorum. Köy merkezinin kalbinde

yüklenen bu tepedeki kiliselerin her biri farklı dönemlerde inşa edilmiş. Schenna'nın en eski yapılarından biri olan, 12. yüzyıldan kalma St. Martin Kilisesi mezarlığın ortasındaki konumuyla köyün manevî merkezini oluşturuyor. 13. yüzyılda inşa edilip 16. yüzyılda bugünkü hâlini alan "Eski Bölge Kilisesi" olarak da bilinen Meryem Ana'nın Göğe Kabulü Kilisesi günümüzde daha çok küçük törenler ve düğünler için kullanılıyor. 1914-1931 yılları arasında inşa edilen Yeni Bölge Kilisesi ise Arşidük Johann ve ailesi için yapılan mozolenin yanında bulunuyor. Meran'ı çok seven Avusturya-Macaristan İmparatoriçesi Sissi gibi, Arşidük Johann da Schenna'yı çok seviyor, yaz aylarını sahibi olduğu Schenna Kalesi'nde geçiriyormuş. Köy merkezinin hemen yukarısındaki bu muazzam yapıda bugün hâlâ

onun soyundan gelen Tirol aristokrasisinin üyeleri yaşıyor.

Aileye ait özel odaların bulunduğu bölüm halka kapalı olsa da, kale Ağustos-Ekim ayları arasında haftanın belirli gün ve saatlerinde, Almanca ve İtalyanca, rehberli turlarla gezilebiliyor. Hâlâ kısmen bir hendekle çevrili olan kaleye köprüden geçilerek giriliyor. Salonlar ve büyük odalar özel koleksiyonlara ve çok sayıda sanat eserine ev sahipliği yapıyor. 14. yüzyıldan kalma kalede Tirol bölgesinin savaş tarihine dair en geniş özel koleksiyonlardan biri olan silah koleksiyonu ile Tirol'un ulusal kahramanına ait eşyalar, mektuplar ve belgelerin sergilendiği Andreas Hofer koleksiyonunu görebiliyorsunuz. Avusturya aristokrasisine ait tablolar, ünlü Tirol sanatçılarının eserleri, dönemin orijinal mobilyaları, fırınları, sofa

Schenna Kalesi

Köy merkezindeki küçük meydanlar tarihi evlerle çevrili

takımları ve kişisel günlük eşyalar ziyaretçileri zamanda yolculuğa çıkarıyor. Köy merkezindeki küçük meydanlarda, tarihi evlerin olduğu sokaklarda dolaşıyorum. Schenna'nın en popüler fotoğraf çekim noktalarından biri olan, her mevsim farklı renkteki çiçeklerle, Noel zamanı ışıklar ve çam dallarıyla bezelen büyük Schenna çiçek kalbinin içinden kilise tepesine bakıyorum. Sokaklardaki kanallardan akan suyun sesi insana huzur veriyor. Geniş elma bahçelerinin üzerindeki Kampfl-Kreuz manzara noktasında, granit bir kayaya yerleştirilmiş büyük bank, yürüyüşçüleri durup dinlenmeye ve muhteşem dağ manzarasını seyretmeye davet ediyor. Kampfl-Kreuz, yalnızca dağları ve Merano ovasını gören bir manzara noktası değil, zihninizi dinlendireceğiniz sessiz bir inziva alanı gibi... Schenna'nın sunduğu dinlenme olanaklarından bir diğeri de dağların gölgesinde bir spa otelinde havuz, sauna, tuzlu su banyoları veya

masajlarla zihninize ek olarak bedeninizi de dinlendirmek... Tarımın ve el emeğinin hâlâ büyük bir yer tuttuğu bu köy, ziyaretçilere “Schenner Bauernkuchl” gastronomi haftası, canlı müzikli yaz geceleri ve rehberli köy turları gibi çeşitli etkinlikler de sunuyor.

Eğer bir gün yolunuz Güney Tiro'l'e düşerse, Merano'nun üzerindeki bu doğal terasa, Schenna'ya uğrayın. Belki de aradığınız sessizlik ve huzur, bir dağ evinin verandasında, bir elma bahçesinde ya da eski bir mezar taşının gölgesindedir. •

izlensentoker@butundunya.com.tr

İyi bir şairde bulunması gereken en önemli ve olmazsa olmaz özellik doğuştan gelen yetenektir. Bu yetenek, inşa edilecek bir binanın arsası üzerine eşilmiş ve sağlam şekilde atılmış temel gibidir. Şairin gelecek yaşamdaki eserleri bu temel üzerine kurulur.

Nedir bu doğuştan gelen yetenek?

Şair, duyguları ileri derecede geliştirmiş ve duyguları zirvede olan kişidir.

Yalnızca aşırı duygusallık yeter mi?

Hayır, yetmez. Duygusallığa paralel olarak ileri derecede zekâ sahibi de olmalıdır.

Zekâ, duygularla ortak hareket etmediği sürece, güzel şiirler yazmak olanaksız.

Bir şair için başka nelere ihtiyaç var?

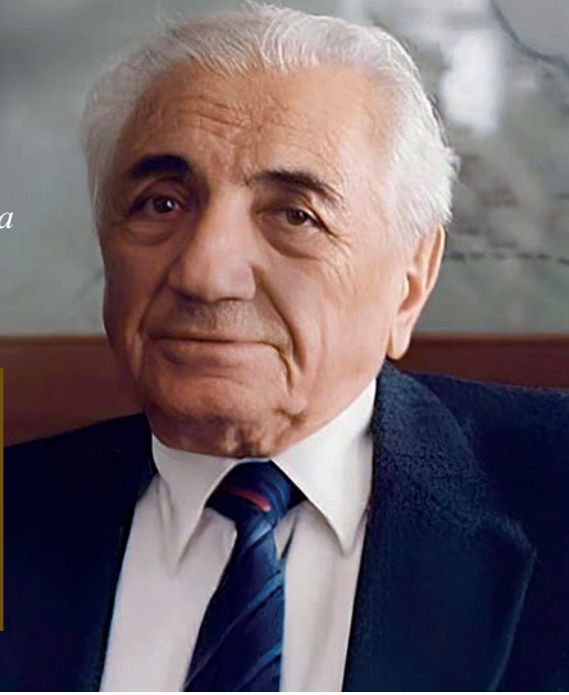
Yazdığı dilin bütün özelliklerini çok iyi bilmesi gerekir. Dilbilgisi, imla, kompozisyon konularında yeterli bilgiye sahip olmalı. Özellikle hece şairleri için geniş bir kelime haznesine ve sözlük bilgisine de ihtiyaç vardır.”

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

*Atatürk'e karşı
derin bir sevgi ve saygı
besleyen, yaşamı boyunca
Atatürk'ün savunucusu
olan şairimiz:*

Cahit Külebi

Yazan: ADA ÖZTÜRK

1. Dünya Savaşı yıllarında Zile'nin Çeltek köyünde doğan Cahit Külebi doğum tarihi hakkında şöyle söylüyor:

“1916 ya da 1917 güzü sonuna doğru doğmuşum. Babamın Kur'an üzerine yazdığı not 1332 Aralık ayı. Miladiye çevrilince 1917 yılının 9 Ocak günü oluyor, doğruysa.”

Asıl adı Mahmut Cahit'ti. Bu ismin öyküsünü de kendisi anlatıyor:

“Doğduğum gece babam Çeltek'te evliya Şeyh Mahmut'un türbesinde rakı içiyormuş. Müjde götürmüşler, ilk oğlu olduğum için çok

sevinmiş. Adımı da türbesinde rakı içtiği şeyh ile o yılların ünlü yazarı Hüseyin Cahit'ten alıp Mahmut Cahit koymuş.”

Cahit Külebi'nin ailesi, Soyadı Kanunu ile Erencan soy ismini alsa da kendisi 1946 yılında soyadını, babasının sülale lakabı olan Gullebiler'den hareketle “Külebi” olarak kaydettirdi. Bu soyadını 1938 yılından sonra şiiirlerinde kullanmaya başlamıştı.

Cahit Külebi'nin ailesi, Çeltek'te çok az bir süre kaldıktan sonra Zile'ye taşındı. »

Cahit Külebi'nin, Çelttek'teki köy yaşantısı üç yaşında sona ermiş oldu. Ancak Çelttek'te kısa bir süre bulunmuş olsa da Çelttek, belleğinde silinmez güzel izler bırakmayı başardı: *“Daha doğrusu belleğimde küçük toz pembe bulutlar; hoş kokular var(...) Çelttek Köyü benim için haşhaş çiçeği, mısır tarlası, eşkiya baskını, tüten damlalarla dolu bir yer.”*

Cahit Külebi'nin *“Annem çok sağlam yapılı bir köylü ağa kıızıydı. İnatçı, acımasız, pratik zekâlı. Yaşı belli değildir. Hiç perhiz etmedi, 90'ına doğru öldü.”* diye anlattığı annesi, oğluna, ilk erkek çocuk olmasının etkisiyle çok değer verirdi. Bu yüzden annesi, oğlunun iyi bir eğitim almasını istiyordu ve Cahit Külebi'yi erken yaşta okula gönderdi. Ancak Cahit Külebi, okuldan kaçardı. Annesi oğlunu gerekirse dövüp okula geri gönderirdi: *“Ablalarımın araya girmesi de para etmez annem beni süpürgeyle, değnekle döverdi. Kimi kez ben de anneme saldırdım. O zaman ablalarım da beni tutarak anneme yardım ederlerdi. Köylü annem çok zeki, şahin gibi bir kadındı. Başka zamanlar ayaklarımı eteklerinin altına sokarak masal dinlediğim o sıcak anne, okul konusunda zebani gibi olurdu.”*

Okul yaşamının ilk yılları sıkıntılı geçen Cahit Külebi'ye okulu sevdiiren kişi “Pamuk Hoca” oldu:

“Sanıyorum ki üç yaşına geldiğimde Zile'ye taşındık. Beni hemen

“Sanıyorum ki üç yaşına geldiğimde Zile'ye taşındık. Beni hemen anaokuluna verdiler. Okulda sonsuz bir yalnızlık ve gurbet duygusuna kapılır ve korkardım.”

anaokuluna verdiler. Okulda sonsuz bir yalnızlık ve gurbet duygusuna kapılır ve korkardım. Ya eve ya da ablalarımın okuduğu İnas Mektebi'ne kaçardım. Kendim de ablalarım da çok sıkıntı çektik bu yüzden. Sonra bir Nümune-i Terakki adlı Allah'ın belası güya modern okula verdiler. Orada hiç ders yapılmazdı. Bizi davar gibi sınıfa kapatırlardı.

Ben de pencereden kaçardım. (...) Sonunda beni evimize çok uzak Dutulupınar İlkokulu'na verdiler: Öğretmenim uzun aksakallı, nur yüzlü, mahalle mektebinden gelme biriydi. Hiç bizi derse kapatıp gitmez, çok sevgi gösterir ve elişi kâğıtlarından levhalar yapardı. Çok küçüktüm ama hâlâ unutamadım. Pamuk hoca beni öyle bir bağladı ki bir daha hiç kopamadım."

Yaşamında birçok kez taşınmak zorunda kalan Cahit Külebi, ailesiyle bu kez Artova'ya taşındı. Daha sonra Artova için "Bütün yaşamım boyunca benim tek cennetim varsa o cennet Artova'da kaldı." sözlerini dile getirdi.

“*Atatürk'ü, Latife Hanım'ı yine bizim okulun önünde gördüm. İkisi de spor giysiler içinde okulun önünde karşılandılar. Biz 20-30 kadar çocuktuk...*

Cahit Külebi bu dönem, Mustafa Kemal Atatürk ve Latife Hanım ile tanıştı. "Atatürk'ü, Latife Hanım'ı yine bizim okulun önünde gördüm. İkisi de spor giysiler içinde okulun önünde karşılandılar. Biz 20-30 kadar çocuktuk. Atatürk bizi okşadı. Çok sevindik."

Atatürk'e karşı derin bir sevgi ve saygı besleyen Cahit Külebi, yaşamı boyunca Atatürk'ün savunucusu oldu. Okul yaşamına Niksar'da devam etti. İlkokul ve ortaokulu bitirdi. Lise için başka şehre

gitmesi gerekiyordu. Babasından ayrılmak onun için çok zordu.

"Lisenin yıllık ücreti memur çocuklarına 120 liraydı. Babam uzun yıllar çok güçlükle karşılayacaktı. Ama bir yaylı tuttu ve Tokat'a oradan da kamyonla Sivas'a gittik. Birkaç gün birbirimizden ayrılamadık. Her gün, sabah akşam ikimiz de ağlaştık durduk. Annem ne denli çetin ve dayanıklı ise babam da o denli duyarlı bir kişiydi. En sonunda zorla birbirimizden ayrıldık. O Niksar'a döndü. Bense, uzun yıllar bir gurbet, bir hasret yaşamı sürdürdüm, Sivas Lisesi'nin karanlık, soğuk duvarları arasında kaldım."

Lise yılları verimli geçti. Okulda, Ahmet Kutsi Tecer, Ziya Karamuk, Fazıl Yinal yazın, Muzaffer Sarısözen müzik, Turgut Zaim, Eşref Üren resim, Osman Hora-sanlı yurttaşlık bilgisi öğretmeniydi. Ayrıca

lise yılları Cahit Külebi'nin yazınsal kişiliğinin şekillenmesini sağladı. Cahit Külebi burada; Âşık Veysel, Talibi, Mesleki, Ruhsati, Ali İzzet, Ağa Dayı gibi âşık ve halk öykücülerini tanıma şansı elde etti. Bu durum onun "halkçı şair" yönünü etkiledi.

Cahit Külebi, babasının yaşamını yitirmesinin ardından liseyi bitirdi. Üniversite okumaya karar verdi:

"O yıllarda tıp fakültesinde parasız yatılı olmak için sınav bile yapmıyorlardı. Mülkiye okulunun çetin bir sınavı vardı. Ama parasız

yatılı iki yüz kişi alacakları da biliniyordu. Annem bu iki okuldan birine girmemde diremiyor, 'giremezsen iki elim yakanda kalır.' diyordu. (...) Ama aklım ozan olmaktaydı. Edebiyat Fakültesinde okumazsam ozan olamayacağımı sanıyordum. Parasız yatılı olmazsam okuma olanağım yoktu. (...) Bir açmaza düştüm ki sormayın."

takılır dururdu: "Sen birincilikle girdin ama kim birincilikle bitirdi?" diye. Profesör soruyu sorar sormaz, Behçet'in parmağı kalkar, son yarıyıldakilerden bile daha önce ve çok daha eksiksiz yanıtlar verirdi. Bir, bir buçuk ay sonra onunla yarışı bıraktım."

Okula birincilikle giren Cahit Külebi, ikinci olarak fakülteyi bitir-

di. Behçet Necatigil ise birincilikle mezun oldu. Cahit Külebi, fakültede Knut Hamsun'un kitaplarının Fransızca çevirilerini okuyarak Fransızca öğrendi. Yıllar sonra Behçet Necatigil, Knut Hamsun'un kitaplarını Türkçeye çevirdi.

Atatürk öldüğü gün Cahit Külebi üniversitedeydi. 10 Kasım 1953 günü Atatürk'ün naaşı Anıtkabir'e taşınacaktı. Cenaze töreninde müzik yasak olduğu için 9 Kasım gecesi Atatürk Oratoryosu seslendirildi. "Atatürk'e Ağıt" adıyla uzun bir şiirin ardından, on üç şiirden oluşan

"Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda" adlı yapıtta çağcıl bir davranışı yitirmeden Türk destan "esprisine", Doğu Anadolu diyalektiğine başvurduğunu söyleyen Külebi: "Bir eylem şiiri yazmak ve Atatürk'ü özgürlükçü bir eylem içinde göstermek istemişim. Bach'tan sonra dinsel konu dışında

“Bir eylem şiiri yazmak ve Atatürk'ü özgürlükçü bir eylem içinde göstermek istemişim. Bach'tan sonra dinsel konu dışında oratoryo yazılmadığı halde bunu denemek benim için bir yüreklilik olmuştur.

Annesinin sözünü dinlemeyen Cahit Külebi, Edebiyat Fakültesi'ni birincilikle kazandı. Yalnız üç kişinin alındığı fakülteye ikinci olarak giren Behçet Necatigil, Cahit Külebi'nin sıra arkadaşı olur.

"Bu benim Behçet karşısında tek başarım oldu. Ondan sonra da

oratoryo yazılmadığı halde bunu denemek benim için bir yüreklilik olmuştur. Övünme sayılsa da, bağışlanmamı dileyerek belirteyim ki, yapıtın ilk dizesi olan 'Edirne'den Ardahan'a kadar' deyimini bugün herkesçe kullanılıyor. Ben bile acaba daha önce böyle bir deyim var mıydı diye düşünüyorum."

Cahit Külebi kendini "iyi öğrenci" veya "çalışkan" olarak nitelendirmez. "Bir kere bütün öğrenciliğimin bütün ortalamasını alırsak ben iyi bir öğrenci degildim. Ancak, gerek ilkokuldan başlayarak, sınıf arkadaşlarımdan bugün gördüklerim, gerekse lisedeki öğretmenlerimin birçoğu, çok canlı bir çocuk olduğumu söylerler. Edebiyat derslerinde yalnız lise son sınıfta iki dönemde 10 aldım, onun dışında en çok 6-7 almışumdır. Bütün yaşantımda da iki kez birer dersten bütünlemeye kaldım. İkinci bütünlemede de fizikten sınıfta kaldım."

Cahit Külebi, sonunda düşerinin işi olan "edebiyat öğretmenliği"ne kavuştu. Uzun yıllar Milli Eğitim'in bünyesinde çeşitli görevler yaptı. En sonunda 1973'te görevinden kendi isteğiyle ayrıldı.

"32 yıl Milli Eğitimde görev aldım. 16 yıl Türk dili ve edebiyatı uzmanı olarak müfettişlik yaptım. Bu arada 1957'de düzenlenen müfredat programının hazırlanmasında Talim Terbiye Dairesi üyesi arkadaşlarımla birlikte çalıştım. Eğitim enstitülerince uygulanmak üzere düzenlenen fakat uygulamaya konulmayan

müfredat programını ben hazırladım. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığınca basılıp şimdi hangi köşede unutulduğunu bilmediğim Avrupa Konseyince hazırlanmış olan Avrupa Konseyi Üyesi Ülkelerde Anadil Öğretimi adlı yapıtı Türkçeye ben çevirdim."

Cahit Külebi, emekli olduktan sonra Atatürk'ün kurmuş olduğu Türk Dil Kurumu'nda çalışmaya başladı. Dilde özdeşleşmeyi savunan Cahit Külebi, bir yazısında şöyle seslendi:

"Bırakalım, dilimizi yazarlarımız gerektiği gibi, ellerinden geldiği kadar yavaş yavaş geliştirsinler. Zoramayalım" diyenler yanılıyorlar. Dilciler çalışmaz, eskiden beri bilim eserlerimizde, sözlüklerimizde, edebiyatımızda ve konuşma dilimizde kullanılmış, sonra çeşitli etkiler ile bırakılmış kelimeleri ortaya koymazlarsa, yabancı teşkilli kelimeler ile ifade edilen veya yeniden ortaya çıkan kavramların karşılıklarını bulmazlarsa, dilimiz nasıl gelişip zenginleşebilir?"

Genel yazmanlığını yaptığı Türk Dil Kurumu hep hedefteydi. Külebi: "Atatürk öldükten sonra her dönemde Atatürk devrimlerine, daha doğru bir deyişle Türkiye'nin uyarlaşmasına karşı olan birtakım adamlar ortaya çıktı. Özellikle Türk Dil Kurumu'na, dilimizin özleşmesine karşı 1950'de Demokrat Parti'nin iş başına geçmesiyle bir tepki uyandırmaya çalışıldı. Daha sonra 27 Mayıs'ta Türk Dil Kurumu'nda

çalışan, hatta yönetim kurulunda da görev alan birkaç öğretim üyesi ve dilci, 27 Mayısçılara başvurarak kurumun kapatılmasını, Atatürk'ün mirasıyla bir dil akademisi kurulmasını önerdiler.” Bu öneri Türk Dil Kurumu'na karşı olanlarca hep gündemde tutulmasına, çeşitli akademi tasarımları geliştirilmesine karşın bir türlü gerçekleştirilemez. Ta ki 12 Eylül'e kadar...

Çok sevdiği Türk Dil Kurumu'nun başına 1980 Darbesi ardından gelenler Cahit Külebi'ye büyük bir üzüntü yaşattı. Onu kurtarmak için büyük bir çaba gösterdi. Cahit Külebi'nin gösterdiği büyük savaşı ne yazık ki sonuç vermedi. Atatürk'ün emaneti olan Türk Dil Kurumu, yerini bambaşka bir yapıya bıraktı. Dil Devrimi'ne olumlu bakmayan yönetimlerin elinde “Türk Dil Kurumu” altındaki bu yapının parlak bir gelecek göstermeyeceğini bilen Cahit Külebi asıl savaşımın devrimci bir partiye girek yapılacağına inandı.

80'li yıllarda Erdal İnönü'nün çağrısına uyarak siyasete atıldı. “*Türk Dil Kurumu'na yapılanların hesabı görülmeden ölürsem, gözüm açık gideceğim, inanın.*” diyordu. Türk Dil Kurumu için bir sürü emek harcayan Cahit Külebi, hesaplar görülmeden aramızdan “gözü açık” ayrıldı.

Dilini seven, koruyan ve diline değer veren Cahit Külebi, Türk dilinin gücünün farkındaydı. Dil Devrimi'nin yılmaz savunucusuydu.

Atatürk'ün temellerini attığı “dilde özdeşleşme” çalışmalarını sürdürdü.

Günümüzde dile olan önem git-tikçe azalıyor. Yabancı kökenli sözcükler dilimize kolayca girebiliyor. “Modern olmak” adı altında Batı dillerindeki sözcükleri kullananların yanında, artık geçerliliğini yitirmiş, günlük yaşamda yeri olmayan Osmanlıca sözcükleri inatla kullananlar bulunuyor. Ancak bu davranışlar dilin anlaşılabilirliğini yitirmesine ve bozulmasına yol açıyor. Dil bir ulusun kimliğidir. Cahit Külebi dili için çabalarken aslında kendi ulusu, ülkesi için çabalıyordu. Bir gün Cahit Külebi'nin tüm çabaları yerini bulacak...

İSTANBUL

*Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Niksarda evimizdeyken
Küçük bir serçe kadar hürdüm.*

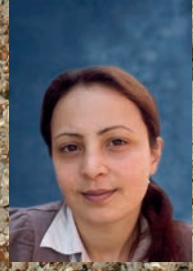
*Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Mevsimler ne çabuk geçiverdi
Unutmak, unutmak, unutmak.*

*Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti.
Yine kamyonlar kavun taşır,
Fakat içimde şarkı bitti. •*

adaozturk@butundunya.com.tr

Dünya Döndükçe

Sabriye Aşır

Parmak arası terlikler ve küreselleşmenin karanlık yüzü

Tatiliniz için valizinizi hazırlarken parmak arası terliklerinizi de yanınıza almayı unutmayın; onlara bir kez daha bakarken, sizden çok daha fazla yol kat etmiş ve sizin göremediğiniz pek çok şeye tanık olmuş olabileceklerini de anımsayın. Parmak arası terlikler, basit ve ucuz görünebilir fakat daha büyük ve daha karmaşık bir öykünün

parçasıdır.

Spor ayakkabılardan bile daha yüksek satış rakamıyla parmak arası terlikler, dünyanın en çok satan ayakkabılarından. Her yıl, çoğu Çin'de bulunan küçük fabrikalarda milyarlarca parmak arası terlik üretiliyor. Satış rakamları da dünya nüfusunun artmasına paralel biçimde artış gösteriyor. »

Dünya genelinde bir milyar insan halen çıplak ayakla dolaşırken, parmak arası terlikler, dünyamızın güney yarımküresinde bulunan ülkelerin büyük bölümünde yaşayan pek çok insanın “ilk ayakkabıları” oluyor. Pek çoğumuz onları plaj giysilerimizin tamamlayıcısı olarak görsek de, bazı yerlerde günlük olarak kullanılmaktadırlar. Parmak arası terlikler ayrıca, küreselleşmenin gerçekte nasıl işlediğine dair de son derece

halinde sondaj kulelerinde çalışan, Suriye ve Güney Hindistan’dan gelen göçmen işçiler tarafından çıkarılıyor.

Ham petrolden elde edilen petrokimyasalların bir kısmı, Güney Kore’nin Daesan kentindeki devasa ve insansız tesislerde küçük plastik peletlere dönüştürülüyor. Daesan, tüm plastik türlerinin yapımında kullanılan yapı taşlarını üreten, küresel

çapta önemli bir merkezdir. Bu peletler, fabrikada dolaşarak bilgisayar kranlarından uzaktan kullandıkları makineleri kontrol eden petrokimya işçileri tarafından üretilir. Bu plastik peletler, Vietnam ve Sahra Altı Afrika’nın çeşitli bölgeleri gibi işgücünün ucuz olduğu üretim alanları başta olmak üzere, dünya genelinde milyonlarca küçük ve orta

önemli bir anlatıyı taşıyorlar.

Parmak arası terlikler plastikten yapılır ve öyküleri de hidrokarbon ekonomisinde, yani Orta Doğu’nun petrol sahalarında başlar. Terliklerin hammaddesi, çöl kamplarında yaşayan ve kavurucu sıcakta 12 saatlik vardiyalar

ölçekli fabrika tarafından satın alınıyor. Kırsal alanlarda yaşayan göçmenler de Güneydoğu Çin’de, tarım arazilerinde türeyen sanayi köylerindeki küçük fabrikalarda hâlâ plastik üretiyor. Plastik atıklar, kırsal kesimde asit pembesi ve mavi renkte küçük dağlar gibi yığılmış durumda. Çin değer zincirinde yukarılara tırmandıkça üretim de başka yerlere kaydı ve aynı derecede güvencesiz bir şekilde yaşayan diğer işçilerin yaşamlarını şekillendirdi.

Parmak arası terliklerin en büyük pazarları düşük gelirli ülkelerdir. Örneğin, Doğu Afrika’da denize kıyısı olmayan bir devlet olan Etiyopya, ucuz parmak arası terliklerin en büyük tüketicilerinden biridir. Somaliland kıyılarından Etiyopya sınırını geçerek gelen parmak arası terlik konteynerlerini takip ettim ve terlik taşıma rotalarının çoğunun ithalat vergilerinden kaçınmak üzere tasarlandığını keşfettim. İşlerinde usta olan kaçakçılar, büyük risk alarak bu ürünleri taşımaya devam ediyorlar.

Addis Ababa’nın büyük merkezi pazarı Mercato’ya vardıklarında, kaçak ve resmi olarak ithal edilen

parmak arası terlikler artık fiyatları dışında birbirlerinden ayırt edilemez hale geliyorlar. Kaçak olanlar daha ucuzdur ve kısıtlı kaynaklarla idareli yaşayan yoksul nüfusa hitap eder.

Parmak arası terliklerin öyküsü, Addis Ababa’nın eteklerindeki Koshe adlı bir çöplükte sona eriyor ya da en azından ben öyle sanıyordum. Burada, yaklaşık 200 kişiden oluşan ve geri dönüşüm tesislerine satılabilecek metal, ahşap ve plastik gibi atık malzemeleri toplayan gruptakilerden bazılarıyla konuştum. İnanılmaz görünen bu uçsuz bucaksız alan, soluk renkli atıklar ve molozlarla dolu. Atık ayrıştırıcılar da renklerini kaybetmiş giysileriyle bu görüntünün içinde kaybolup gidiyorlar. Şehrin farklı bölgelerinden gelen kamyonlar yüklerini boşaltırken, atık ayrıştırıcılar da en iyi parçaları kapmak için yoğun bir mücadele veriyorlar. Bu insanlar çöpün geldiği mahalleye göre şehrin coğrafyasını okuyabiliyorlar. Örneğin lüks alışveriş merkezleriyle ünlü Bole’den “en iyi atıklar” geliyor ve ayrıştırıcılar arasındaki en şiddetli mücadeleler,

Bole'den gelen kamyonlardan sonra yaşamıyor.

Çoğunlukla geri dönüştürülemeyen plastik parmak arası terlikler, parçalanmadan önce yüz yıldan fazla bir süre çöpte kalırlar. Parmak arası terliklerin Orta Doğu'daki petrol üretiminden Koshe'deki çöplüğe uzanan bu ilginç öyküsü, küreselleşmenin bize inandırıldığımız gibi küresel emtia zincirlerinin sorunsuz işleyişinden ziyade, yaşamlar ve geçim yolları arasındaki değişken bağlantıların ilginç bir mozağini, alışılmadık bir tabloyu sunar.

Fakat aslında öykü burada da bitmiyor. Çünkü çöp, sadece artık kendisinden vazgeçilen ve atılmış bir malzeme değil, geleceği şekillendiren aktif bir unsurdur. 2017 yılında Addis şehrinin dışındaki Koshe çöp sahasının çökmesi nedeniyle 113'ten fazla insan yaşamını yitirdi, pek çok insan da yaralandı. Çöküşün nedenleri hala belirlenemedi. Addis şehri büyüdükçe tarım arazileri de gittikçe

şehre katılıyor. Atık ayrıştırıcılar gibi şehirde yaşayan diğer güvencesiz işçilerin yaşadıkları yerleşim yerleri ve çalıştıkları tarım alanları, lüks konutlar inşa eden müteahhitlere satılıyor. Şehir genişledikçe, bir zamanlar marjinal kabul edilen araziler değerli hale geliyor.

Etiyopya, milenyumun başından bu yana yıllık yüzde 7 ile yüzde 10 arasında büyüme kaydettiği tahmin edilen, dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden birine sahiptir. Yine de uzmanlar, bunun yoksulluk düzeyini düşürmediğini bildiriyor. Etiyopyalıların yüzde 33,5'i hâlâ aşırı yoksulluk içinde yaşıyor. Hükümetin özel kazanç için tarım arazilerini müteahhitlere satması, yoksulların geçimini sağlayan güvencesiz iş olanaklarını bile ortadan kaldırıyor. Zengin Etiyopyalılar için lüks konutlar, yoksullar için yerinden edilme, evsizlik ve işsizlik demek. Parmak arası terliklerin serüveni, küresel ticaretin kusursuz düzeninden çok, geçim yolları arasındaki kırılğan ve şaşırtıcı bağlantıları ve küreselleşmenin karanlık bir yüzünü açığa çıkarıyor. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı yazı: "How your flip-flops reveal the dark side of globalisation", Caroline Knowles, 9 Temmuz 2018, theconversation.com

Yenilenebilir Kaynaklardan Elektrik Üretim Maliyetlerinin Düşüşü Devam Ediyor

Giriş

Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (International Renewable Energy Agency -IRENA), yayınladığı son raporlardan birini, 2024 yılında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik maliyetlerindeki önemli düşüğe ayırdı.¹ IRENA Genel Direktörü Francesco La Camera, raporun girişinde, şu

noktaların altını çiziyor:

“Küresel enerji sistemi köklü bir dönüşüm geçiriyor ve yenilenebilir kaynaklar, küresel elektrik üretiminde, giderek daha büyük bir paya sahip oluyor. 2024 yılında küresel yenilenebilir enerji kapasite artışı 582 GW’a ulaştı. Bir önceki yıla (-2023) kıyasla, %19,8’lik bir artış ifade ediyor ve bu oran, »

şimdiye kadarki en yüksek yıllık artış olarak kayda geçti. Bu büyüme; teknolojik yenilikler, rekabetçi tedarik zincirleri ve ölçek ekonomileri sayesinde gerçekleşti.

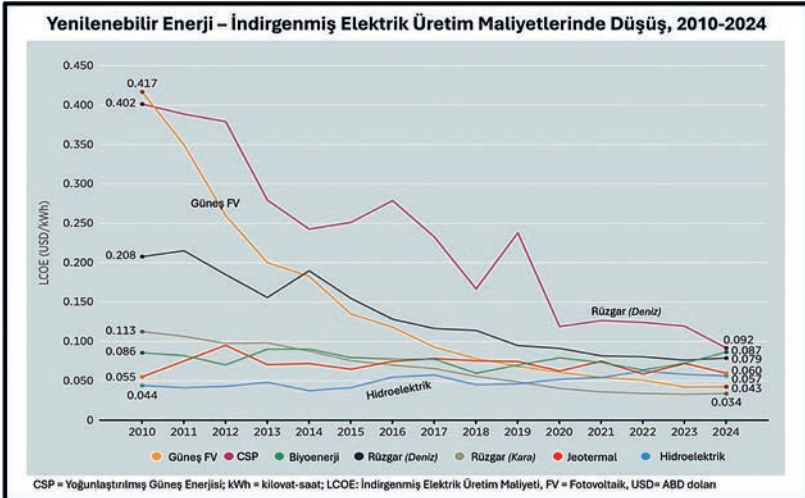
Maliyet rekabetçiliği, yenilenebilir enerji kaynaklarının ayırt edici özelliği olmaya devam ediyor. 2024 yılında, yeni devreye alınan tüm **kamu ölçekli yenilenebilir projelerin %91'i, en ucuz yeni fosil yakıtlı alternatiften daha düşük maliyetle elektrik üretti**. Karasal rüzgârdan elde edilen elektrik maliyeti, küresel düzeyde yeni olarak devreye alınan santrallardan elektrik üretiminde, en uygun maliyetli kaynak olma konumunu korudu; küresel ağırlıklı ortalama indirgenmiş elektrik üretim maliyeti (LCOE: Levelised Cost of Electricity) 0,034 USD/kWh olarak gerçekleşti. Bunu sırasıyla, güneş Fotovoltaik (0,043 USD/kWh) ve hidroelektrik (0,057 USD/kWh) maliyetleri izledi.”

Francesco La Camera'nın vurguladığı diğer hususlar ise, şöyle sıralanabilir:

- Yenilenebilir kaynaklara dayalı elektrik maliyetlerinin son 10 yıldaki hızlı azalma ivmesi, piyasalar olgunlaştıkça, özellikle rüzgâr ve güneş maliyetlerinde, doğal olarak belli bir duraylılığa dönüştü.

- Batarya enerji depolama sistemleri teknolojilerinde hızlı maliyet düşüşleri devam ediyor. 2024 yılında kamu ölçekli batarya depolama maliyeti 192 USD/kWh seviyesine gerileyerek, 2010'dan bu yana %93 oranında düşüş göstermiştir. Bu gelişme; üretim ölçeğinin büyümesi, malzeme iyileştirmeleri ve üretim verimliliğindeki artışlarla sağlanmıştır.

- Sadece 2024 yılında, yenilenebilir enerji kaynaklarının, elektrik karışımındaki artan payları sayesinde, fosil yakıt maliyetlerinden yaklaşık 467 milyar USD tasarruf

sağlanmışır. Bu husus aynı zamanda, yenilenebilir kaynakların enerji güvenliği ve ekonomik istikrar açısından stratejik değerini de ortaya koymuştur.

● Doğal olarak, yenilenebilir kaynakların daha da yaygınlaşmasının önünde çeşitli riskler ve tehditler de vardır. Örneğin; jeopolitik gerilimler, tedarik zinciri darboğazları ve ticaretle ilgili engeller, finansmana erişim zorlukları ya da şebeke altyapısındaki yetersizlikler, maliyet düşüşlerinin devamını tehdit etmektedir.

Yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen elektrik maliyetleri, 2010 yılından bu yana, teknolojiadaki gelişmelere bağlı olarak, hızla azalmaktadır. IRENA raporundan aktardığımız aşağıdaki grafikte, bu çarpıcı düşüş açıkça görölmektedir.

Raporda Öne Çıkan Başlıca Gelişmeler

İndirgenmiş elektrik üretim maliyetleri (LCOE) temelinde, yenilenebilir enerji kaynakları, 2024 yılında yeni elektrik üretimi için en rekabetçi maliyet seçeneği olmaya devam etti. Yeni devreye alınan kamu ölçekli kapasitenin %91'i, en ucuz yeni fosil yakıtlı alternatiften daha düşük maliyetle elektrik sağladı.

2023'e kıyasla, bazı teknolojilerde LCOE az da olsa (güneş Fotovoltaik'te %0,6, kara rüzgârında %3, deniz üstü rüzgârda %4 ve biyokütlede %13) arttı. Buna karşılık, bazı teknolojilerde maliyetler (Yoğunlaştırılmış güneş enerjisi- CSP %46,

jeotermal %16 ve hidroelektrik %2 oranında) azaldı.

Kapasite faktörlerinde de 2010-2024 döneminde çok önemli artışlar sağlandı. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak sağlanan tüm bu iyileştirmeler, yenilenebilir kaynaklara bağlı elektrik üretiminin, fosil yakıtlar karşısında daha önceki on yıllarda öne sürölen maliyet dezavantajlarını ortadan kaldırdığı gibi, çok daha avantajlı konuma taşıdı.

Karasal (onshore) rüzgârda, bazı ölkelerde uygulanan projelerde, dünya ortalamasından daha uygun maliyetler elde edildi. Örneğin Çin (0,029 USD/kWh) ve Brezilya (0,030 USD/kWh), LCOE değerleri sağlayarak, örnek ölkeler olmuşlardır. Anımsanacak olursa, küresel ortalama karasal rüzgâr için verilen ortalama maliyet 0,029 USD/kWh idi. 2010 ile 2024 yılları arasında, kara tipi rüzgâr enerjisi için küresel ağırlıklı ortalama kapasite faktörü %27'den, %34'e yükselmiştir. Bu artış, büyük ölçüde teknolojik gelişmelerin etkisiyle gerçekleşmiştir. 2024 yılında gerçekleştirilen bazı projelerde, kapasite faktörünün %56'ya kadar çıktığı örnekler raporlanmıştır.

Güneş Fotovoltaik'te indirgenmiş elektrik üretim maliyetleri bakımından öne çıkan iki öлке ise Çin ve Hindistan olmuştur. Çin ve Hindistan, 2024 yılı için sırasıyla; 0,033 USD/kWh ve 0,038 USD/kWh ile ortalamanın altında indirgenmiş elektrik üretim maliyetleri rapor

ettiler. Yeni kurulan şebeke ölçekli güneş fotovoltaik (FV) sistemleri için küresel ağırlıklı ortalama kapasite faktörü, 2010 yılında %15 iken 2024 yılında %17,4'e yükselmiştir. 2023–2024 dönemindeki artış %8 düzeyindedir. Şimdiye kadar kaydedilen en yüksek değer ise 2018 yılında %17,9 olarak gerçekleşmiştir.

Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisinde (Concentrated Solar Power-

maliyetlerini azaltmaktadır. Belirli bir doğrudan normal ışınım (DNI) düzeyi ve santral konfigürasyonu altında, daha yüksek akışkan sıcaklıkları “sıcak” ve “soğuk” depolama tankları arasındaki sıcaklık farkını artırarak, aynı fiziksel depolama hacmiyle daha fazla enerji (dolayısıyla daha uzun depolama süresi) elde edilmesini sağlar; ya da belirli bir depolama süresi için daha az depola-

Yoğunlaştırılmış
Güneş Enerjisi

CSP) küresel ağırlıklı ortalama indirgenmiş maliyet (LCOE) (2024 yılında yapılan yeni tesisler için) 0.092 USD/kWh olarak raporlandı. Bu değer, 2010 yılına (0.402 USD/kWh) kıyasla, %77'lik bir düşüşe karşılık gelmektedir. Son on yılda, termal enerji depolama maliyetlerinin düşmesi ve işletme sıcaklıklarının artması, Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisi (CSP) teknolojisinin ekonomik verimliliğini artıran önemli gelişmeler arasında yer almıştır. Özellikle ikincisi, ısı transfer akışkanlarının daha yüksek sıcaklıklarda çalışması sayesinde depolama

ma ortamı hacmi yeterli olur.

2010'dan bu yana, bu etkenlerin birleşimiyle kapasitif faktörlerdeki artış, belirli bir konumda optimal depolama düzeyini yükseltmiş ve böylece birim enerji maliyetinin (LCOE) azaltılmasına katkı sağlamıştır. Bu dinamikler, yeni devreye alınan “CSP” santrallerinin küresel ağırlıklı ortalama kapasite faktörünün 2010'da %30 iken 2024'te %41'e yükselmesine neden olmuştur -bu, on yıl içinde %37'lik bir artışa karşılık gelmektedir. En yüksek kapasite faktörü ise 2021 yılında %80 olarak kaydedilmiştir. Bu olağanüstü değer,

Şili'nin Atacama Çölü'nde yer alan Cerro Dominador "CSP" projesinin bulunduğu bölgedeki yoğun güneş ışınımı varlığından kaynaklanmıştır.

2024 yılı için **denizel (offshore) rüzgâr** küresel ortalama indirgenmiş elektrik üretim maliyetleri 0.079 USD/kWh oldu. Bu miktar, 2010 yılına kıyasla, %62'lik bir azalmaya karşılık geliyor. Bu alanda da öne çıkan ülke, 2024 yılı için rapor ettiği 0.056 USD/kWh maliyet ile Çin oldu. 2010 ile 2024 yılları arasında, yeni devreye alınan açık deniz (offshore) rüzgâr santralleri için küresel ağırlıklı ortalama kapasite faktörü %38'den %42'ye yükselmiştir. 2024 yılında gerçekleştirilen bazı projelerde, kapasite faktörünün %50'ye kadar çıkan örnekler raporlanmıştır.

Hidroelektrik, diğer yenilenebilir kaynaklarla kıyaslandığında, çok olgunlaşmış ve güvenilir bir yenilenebilir enerji teknolojisidir. 2024 yılı itibarıyla (pompalı depolama hariç), dünya genelinde 1.277 GW'lık kurulu kapasiteye ulaşarak güneş fotovoltaikten sonra en yaygın kullanılan ikinci yenilenebilir enerji teknolojisi konumundadır. Aynı yıl içinde (pompalı depolama hariç), bu teknolojiye dayalı yeni kurulum kapasitesi 9,3 GW olarak gerçekleşmiştir. Küresel ölçekte en büyük beş piyasanın (yatırımın) tamamı, Afrika ve Asya kıtalarında yer almaktadır. Yeni kurulumların %72'si, bir başına Çin tarafından gerçekleştirilmiştir.

2010 ve 2024 arası dönemde, (yeni kurulumların) küresel ağırlıklı ortalama kapasite faktörü, % 44 - % 48 arasında bir seyir izlemiştir. Kapasite kullanım faktörü, en yüksek değere 2023 yılında (%53) ulaşmıştır.

Hidroelektrik yatırımlarının maliyeti, lokasyon, saha ve ülke koşullarına bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bu işlevsel çeşitlilik, "LCOE" değerlendirmelerini karmaşık hâle getirir; zira projeler yalnızca enerji çıktısı açısından doğrudan karşılaştırılabilir değildir. 2024 yılında hidroelektrikten elde edilen elektriğin küresel ağırlıklı ortalama maliyeti 0,057 USD/kWh olarak gerçekleşmiştir; bu değer, 2010 yılında kaydedilen 0,044 USD/kWh seviyesine göre %30'luk bir artışı temsil etmektedir.

Küçük HES projelerinde, ağırlıklı ortalama "LCOE" değerleri; Afrika, Brezilya, Avrasya, Avrupa ve (Hindistan ile Çin hariç) Asya ülkelerinde, 2010'dan bu yana, düşüş yaşamaktadır. Buna karşın Çin ve Hindistan'da bu maliyetler yükselmiştir. 2018 – 2024 döneminde Hindistan, 0.102 USD/kWh ile en yüksek maliyete ulaşmıştır. Buna karşın, diğer Asya ülkelerinde 0.051 USD/kWh'e kadar düşen maliyetler raporlanmıştır.

2024 yılında dünya genelinde, yaklaşık 320 MW'lık yeni jeotermal elektrik üretim kapasitesi devreye alındı. Böylece küresel toplam

kurulu kapasite yaklaşık 15,4 GW seviyesine ulaştı. 2024'te devreye alınan projelerin küresel ağırlıklı ortalama indirgenmiş elektrik üretim maliyeti (LCOE) 0,060 USD/kWh olarak gerçekleşti. Bu değer, 2023'e kıyasla %16'lık bir düşüğe işaret etmektedir. Jeotermal için indirgenmiş maliyetler (LCOE), kullanılan teknoloji ve tesis boyutuna göre, önemli farklılıklar gösterdiğini de not etmekte yarar vardır (2024'te en düşük 0.033 USD/kWh, en yüksek 0.090 USD/kWh).

Biyoenjerjiyle çalışan elektrik üretim teknolojilerinin geniş yelpazesi, kurulum maliyetleri, kapasite faktörleri ve hammadde maliyetlerindeki çeşitlilik; biyoenjerji kaynaklı elektrikte gözlemlenen "LCOE" değerlerinin farklılık göstermesine neden olmaktadır. Sermaye maliyetlerinin nispeten düşük olduğu ve düşük maliyetli hammaddelerin erişilebilir olduğu durumlarda, biyoenjerji son derece rekabetçi elektrik üretimi sağlayabilir. En rekabetçi

projeler, sanayi tesislerinde hâlihazırda mevcut olan tarımsal veya ormancılık artıklarını kullanır; bu tür yerlerde marjinal hammadde maliyetleri çok düşüktür, hatta sifıra yakın olabilir.

Tüm hammadde türleri arasında, pirinç kabuğu bazlı projelerin en düşük ağırlıklı ortalama indirgenmiş elektrik üretim maliyetine (LCOE) sahip olduğu (0,065 USD/kWh) görüldü. Bu durum, söz konusu projelerin nispeten düşük toplam kurulum (installation) maliyetleri ile tutarlıdır. Ağaç atığına dayalı projeler ise en yüksek "LCOE" değerine ulaştı (ağırlıklı ortalama 0,092 USD/kWh). Ağaç atığı tesisleri, istikrarlı olan kapasite faktörlerinin avantajına sahip olmakla birlikte, ülkeler arasındaki kurulum maliyeti farklılıkları nedeniyle "LCOE" değerlerinde daha geniş bir dağılım gözlemlendiği raporlanmaktadır.

Biyokütleden elektrik eldesinde, (2000-2024 arası dönemde) en

Teknoloji Bazında Toplam Kurulum Maliyeti, Kapasite Faktörü ve İndirgenmiş Enerji Maliyeti (LCOE) Eğilimleri, (2010 – 2024)

	Toplam Kurulum Maliyeti			Kapasite Faktörü			İndirgenmiş Enerji Maliyeti		
	(2024 USD/kW)			(%)			(2024 USD/kWh)		
	2010	2024	Değişim %	2010	2024	Değişim %	2010	2024	Değişim %
Biyoenjerji	3 082	3 242	5%	72	73	1%	0.086	0.087	1%
Jeotermal	3 083	4 015	30%	87	88	1%	0.055	0.060	9%
Hidroelektrik	1 494	2 267	52%	44	48	9%	0.044	0.057	30%
Güneş FV	5 283	691	-87%	15	17	13%	0.417	0.043	-90%
CSP	10 703	3 677	-66%	30	41	37%	0.402	0.092	-77%
Rüzgar (Kara)	2 324	1 041	-55%	27	34	26%	0.113	0.034	-70%
Rüzgar (Deniz)	5 518	2 852	-48%	38	42	11%	0.208	0.079	-62%

CSP = Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisi; kW = kilovat; kWh = kilovat-saat; USD= ABD doları

KAYNAK TÜRÜ	TOPLAM KURULU GÜÇ* (MW)	ORAN (%)	TOPLAM ÜRETİM* (GWh)	ORAN (%)
HİDROLİK	32.202,96	27,78	74.881,58	21,57
RÜZGÂR	12.862,79	11,09	36.628,89	10,55
GÜNEŞ	19.909,68	17,17	25.894,53	7,46
BİYOKÜTLE	2.122,94	1,83	10.162,56	2,93
JEOTERMAL	1.733,51	1,50	11.241,52	3,24
YENİLENEBİLİR	68.831,87	59,37	158.809,10	45,74
İTHAL KÖMÜR	10.455,80	9,02	75.408,27	21,72
DOĞAL GAZ	24.917,12	21,49	64.927,63	18,70
LİNYİT	10.229,19	8,82	42.055,09	12,11
TAŞ KÖMÜRÜ	840,77	0,73	4.131,66	1,19
ASFALTİT	405,00	0,35	1.153,81	0,33
FUEL ÖL	251,93	0,22	727,68	0,21
NAFTA	4,74	0,00	0,00	0,00
LNG	1,95	0,00	0,00	0,00
MOTORİN	1,04	0,00	0,00	0,00
TERMİK	47.107,53	40,63	188.404,15	54,26
TOPLAM	115.939,40	100,00	347.213,24	100,00

düşük maliyetler (LCOE) Hindistan'dan rapor edilmiştir (0.062USD/kWh). Aynı dönem için Çin'in elde ettiği en düşük maliyetin 0.064 USD/kWh, Avrupa ortalamasının 0.095USD/kWh, küresel ortalamasının ise 0.078 USD/kWh olduğu da raporlanmaktadır.

2010 ile 2024 yılları arasındaki dönemde, **batarya depolama projelerinin** maliyetleri, %93 oranında azalarak, 2.571 USD/kWh seviyesinden 192 USD/kWh seviyesine geriledi. Bu maliyet düşüştü; batarya kimyasallarındaki teknolojik ilerlemeler, malzeme verimliliğindeki iyileştirmeler, üretim ölçeğinin büyümesi ve optimizasyonu ile artan piyasa rekabeti sayesinde gerçekleşti.

2024 yılında Çin, 84 GWh'lik kurulumla, yeni kapasite

ilavelerinde, lider konumda yer aldı ve küresel toplam yeni kurulumların yarısını, tek başına gerçekleştirdi. Amerika Birleşik Devletleri ise 41 GWh'lik batarya enerji depolama sistemi (BESS) kurulumuyla, ikinci en büyük Pazar (yatırım ülkesi) oldu ve toplam yeni kapasitenin yaklaşık dörtte birini temsil etti.

Elektrik depolamanın temel uygulama alanı “yük kaydırma”, 2024 yılında eklenen toplam kapasitenin %68'ini oluşturdu. (Not: “Yük ya da enerji kaydırma”, enerjinin bol ve ucuz olduğu zamanlarda depolanıp, kıt ve pahalı hale geldiğinde kullanılması uygulamasını ifade eder. Bu süreç, özellikle güneş ve rüzgâr gibi yenilenebilir kaynaklara dayanan enerji şebekelerinde, arz ve talep dengesinin sağlanması açısından

hayati öneme sahiptir.) Son iki yılda, batarya enerji depolama sistemleriyle entegre edilen yenilenebilir enerji projelerinin devreye alınmasında belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu tür projelerin önümüzdeki dönemde daha fazla sayıda devreye girmesi beklenmektedir; bu da şebeke esnekliğini önemli ölçüde artıracaktır.

2010 - 2024 yılları arasındaki dönemde; teknoloji bazında toplam kurulum maliyeti, kapasite faktörü ve indirgenmiş enerji maliyeti (LCOE) eğilimleri, alttaki tabloda özetlenmiştir. (Kaynak: RENEWABLE POWER GENERATION COSTS IN 2024, IRENA)

Bu yazımızı, Türkiye elektrik sektörüne yönelik kısa bir saptamayla tamamlayalım:

Ülkemizin elektrik kurulu gücü, 2024 yılı sonunda 115.939 MW olmuştur.² Bunun yaklaşık %59'u (hidroelektrik dahil) yenilenebilir kaynaklara dayalı santrallardır (68.832 MW). Hidroelektrik santrallarımızın toplam kurulu gücü ise yaklaşık 32.203 MW'tır. (Toplam kurulu gücün %28'i). Rüzgâra dayalı santralların kurulu gücü 12.863 MW (Toplamın %11'i), güneş santrallarının toplam kurulu gücü ise 19.910 MW'tır (%17,2). 2024 yılı elektrik üretimimiz, 347 milyar kW-saat olmuştur. Bunun %46'sı, hidroelektrik dahil, yenilenebilir kaynaklardan elde edilmiştir. Hidroelektrik santralları üretimi, toplam üretimin %22'sini, diğer yenilenebilirler ise %24'ünü karşılamıştır. İthal kömür kaynaklı

üretim, toplamın yaklaşık %22'sidir. Tamamına yakını ithal edilen doğal gaz ise, toplam üretimin yaklaşık %19'unu karşılamıştır.

Türkiye'nin 2024 yılı sonunda-ki Kaynak Bazında Kurulu Güç ve Üretim Değerleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Lisanslı ve lisanssız santraller dâhil edilmiştir).

Karasal rüzgâr potansiyelimizin (47.000 MW– 58.000 MW)³ yaklaşık %24,5'i; 380 milyar kW-saat üretim potansiyeli olan güneş enerjisinin ise sadece %6,8'i devreye alınabilmiştir. 75.000 MW⁴ olarak ifade edilen, denizel (deniz üstü) rüzgâr potansiyelimize ise henüz dokunulmamıştır. Yerli ve yenilenebilir kaynaklarını önceleyen politikalara ağırlık vermeden, enerji/elektrik üretiminde kullanılan ekipmanların yerli üretimini sağlayamadan, sistemin enerji yoğunluğunu köklü biçimde azaltmadan, Türkiye'nin, enerjide bağımsız bir ülke olması olanaklı değildir. •

nedcetpamir@butundunya.com.tr

1- RENEWABLE POWER GENERATION COSTS IN 2024, IRENA

2- Elektrik Piyasası 2024 Yılı Piyasa Gelişim Raporu, EPDK (Yayın tarihi: Temmuz 2025)

3- TMMOB Makine Mühendisleri Odası: "Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) ve onun bağlı kuruluşu olan ELE tarafından yapılan çeşitli açıklamalarda, Türkiye karasal rüzgâr potansiyeli için 47.000 – 58.000 MW aralığında açıklamalar vardır. Bu aralığın ortalaması olarak, 52.500 MW değeri esas alınacak olursa..."

4- Deniz üstü Rüzgâr Enerjisi Derneği Başkanı Murat Durak, ODTÜ Mezunlar Derneği sunumu, 2023. Dünya Bankası Raporu'na göre 54.000 MW. Bunun 47.000 MW'ı yüzer, kalanı sabit santral. (7 Mayıs 2025 tarihinde gerçekleştirilen "Offshore Wind Türkiye 2025" konferansında, 2035'e kadar 5 GW rüzgâr

Anka
Berk Yüksel

Yanlış Yoldasın!

*“Dağın tepesine, aynı yöne doğru birçok yol vardır...
Dolayısıyla hangi yolu seçtiğinizin çok da önemi yoktur...
Sadece zamanını kaybeden, dağın çevresinde koşup duran ve...
Herkes gittiği yolun yanlış olduğunu anlatan kişidir...”*

Hindu Öğretisi

Tekâmül yolu ve yolculuk kişiye özeldir. Kişi kendini bilme, kendini olduğu gibi görme, izan terazisindeki ahenği sağlama, idrak etme, gelişme ve yaşarken değişme yolunda hangi yolu ya da yolları seçtiyse kendinden de özgünlük katarak bu yolda özgürce yürür. Amaç, kendini bilme ile gerçekleştirilen olumlu yönde değişim ve nefse hâkimiyettir. Hindu öğretisinde geçen sözdeki gibi bu yoldaki en büyük tehlikelerden biri durmadan yolcunun karşısına çıkan ve ona “Yanlış yoldasın!” diyen kendince tüm yolların erbabı şahsiyetlerdir. »

**O, “Kendini bil!” sözünü
“Ben senin için de bilirim,
zahmet etme, fazla
düşünme, yorma kendini.
Sen bekle ben hemen
seni de, senin için de bilip
geliyorum...” olarak
algılar.**

O, “Kendini bil!” sözünü “Ben senin için de bilirim, zahmet etme, fazla düşünme, yorma kendini; sen bekle ben hemen seni de, senin için de bilip geliyorum...” olarak algılar.

Sürekli yönlendirme, keskin ahlâkçılık, genel geçer yaşam biçimi dayatması gibi her enstrümanı kullanmada ustadır. “Ben senin iyiliğini düşünüyorum...” söylemini de kullanır. Güzel ahlâk ve erdem sahibi olmak insan gibi insanın yola

çıkışının alt yapısını hazırlar ancak dayatmacı ve aşırı ahlâkçı söylemi kullananlar için ise Nietzsche'nin şu sözü unutulmamalıdır: “Ahlâk ve erdeme ilişkin her sözün ardında bir sahtekârlık ararım.”

Üstüne vazife olmayan her konunun istenmeyen rehberidir. Yolcu ona yolunda rastladığında eylemlerinden ya da söylemlerinden faydalanamaz. Neyin yanlış olduğunu dogmatik olarak dile getirirken, yerine bir öneride bulunamaz. Ya kendi seçtiği yolun ne kadar doğru ve tek olduğunu dayatmaya çalışır ya da sadece kaybolduğu yolda çözüm üretmeden fasit daireler çizerek hayırcı

tavrı ile sürüklenir durur.

Söylemlerinde ağızını doldura doldura pazarladığı erdemlerin eyleme geçirme bölümünde ciddi sıkıntı çeker. Yaşamı bir güzel söz söyleme sanatı zanneder. Eylemde, niyette ve düşüncede de bu birliğin sağlanması gerekliliğini ise ıskalar. Tek dönüştüreceğinin kendisi olduğu bilinci işine gelmediğinden herkese sırayet etmeyi, karışmayı kendine hak görür.

Ölçülü ve dengeli olmadığından kendini insanlığa ışık saçan bir nur kaynağı gibi görüp herkesin yaşamına müdahaleyi bir vazife sayar. Kendince buldurmak değil de üst perdeden “bildirmek” için gerekirse yaşı, deneyimi kullanabileceği hangi aygıt varsa onu hunharca kullanır.

Bu acınacak şahsiyetin kararttığı hayatlar da maalesef çoktur. Kendi yolunu belirleyip bu meşakkatli yolda yürüteceklerine kitleler, kendi nevi şahsına münhasır bu yol kesicilere biat etmektedirler. O, onlar için düşünür ve onlar için karar verir.

Tekâmül yolunda ilerleyen herkes birbirinden bilinçli ya da bilinçsizce etkilenebilir. Herkes birbirinden bir şeyler öğrenir. Yanlış olarak algılanan bir davranış da kişi için çok öğretici olabilir. Tamamlayıcılık ilkesi dışlama, reddetme, inkârcılık ya da göz ardı etme ile başarılı olamaz. Kişiye doğru gelen, aklının önderliğinde düşünerek, sezgisine danışarak, vicdanında tartarak bu yolda yürümektir.

Yol kesiciler her zaman olacaktır. O, birey ile “yücelik” arasında bir yer işgal ettiğini zannettiği halüsinasyon görmektedir. Neyin nasıl olması gerektiğini, hangi durumda nasıl davranmak gerektiğini bizler için düşünüp, hazırlayıp hatta alt yazı olarak verip bize söyletmek isteyen, özün hürlüğüne sizi çok

sevdikleri için çiğneyen yol kesiciler her daim yolunuza çıkacaktır.

Tekâmül yolunda elbette ki bir dost değerine yardımcı olmak için içtenlikle çabalayabilir. Hatta elbirliği ile bir bayrak yarışı gibi bu yolu, güçlükleri ve engelleri atlatmak daha da güzeldir. Birlikte güçlenerek birliğe kendimizce ulaşmak, her yönümüzü tanıyıp onunla yüzleşmek, gerekirse kabul etmek, beğenmediğimiz yönlerimizi törpülemek doğaldır. Kendi kendimize açtığımız savaşta yerimiz her zaman dinamik dengedir. Objektif bakılabilirse, kendimizi bizden başka kimse daha iyi bilemez sadece bize ayna olarak, bizi yansıtarak kendimizi tanımamıza yardımcı olabilirler.

Yol kesicinin açgözlülüğü ve

**Yol kesicinin
açgözlülüğü
ve kibri
onu farklı
bir tahta
oturtur.**

kibri onu farklı bir tahta oturtur. O, kendini bilme yolunu bile bir yarış haline getirebilir. Özünü bulma yolculuğu onun için bir başkası ile yarış olmuştur. Koyulduğu yolda kimsenin yürümediğini fark edince çember çizerek diğerlerinin yoluna yön çizmeye kalkar. “Egomu yendim, seninkini de yenerim der!”

Beklenti onu besler. Her hareketi, eylemi, düşüncesi beklentiyledir. Özden öze iletişim kuramaz. Faydacı beklenti ile sürekli ister durur. Hatta kendine isterken, diğerine de olumsuz düşünür. Bir fıkrada anlatıldığı gibi: “Cinin “Dile benden ne dilersen ancak komşun iki katını alacak” sorusuna “O zaman bir gözümlü kör et” aşağılık söyleminin temsilcisidir.

Huzur kaçırıcı, hegamonik bu şahsiyetleri kendi deli sarmallarında bırakıp kendi özgün ılımlı yollarına devam eden tekâmül yolcuları, önce farkındalık sahibi, gerçek birer birey olup sonra da toplum içerisinde kendilerine biçtikleri görev bilinci ile çalışmaya devam edeceklerdir. Yaşamın ritmine ayak uydurup, gününü değerlendirerek çaba sarf etmek önemlidir.

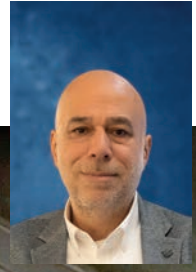
Karışmak, zorlamak, yönlendirmek yerini paylaşmak, konuşmak, akıl yürüterek, düşünerek birlikte doğruyu bulmaya bıraktığında kişisel gelişim ve tekâmül yolculuğu katkı verenlerin zenginleştirmesi ile daha da zevkli hale gelecektir. Hararetle söylenen “Ben biliyorum, bunu size ispat edeceğim, sadece benim dediğim doğrudur, benim gittiğim yoldan beni izlemelisin...” ya da “Tamamen yanlışsın, ben konuşurum ancak seni dinlemem...” şeklindeki sakat kestirip atma yaklaşımları yerini “Seni aktif olarak dinliyorum, sonra fikirlerimi paylaşacağım, bu güzel etkileşim sonucu umarım daha iyi ve güzele birlikte ulaşabiliriz” tavrına bıraktığında kendimizi geliştirmenin keyfine daha da varılabilecektir. Bu da zaten elbirliği ile sevgi ve bilgeliğin evrensel ölçülü yolunda, akıl ve basiret birlikteliğinden oluşan ferasetin ahenkli dengesinin yardımıyla yaptığımız özgür seçimlerimizle iyi, doğru ve güzele yönelik uzun soluklu bir yürüyüştür.

“Sana katılmıyorum ama fikrini söyleyebilmen için canımı veririm.” Voltaire

berkyuksel@butundunya.com.tr

“Kendi varoluşunu başkalarınınkiyle kıyaslayarak yaşayan kişi, yabancılaşma duygusu içindedir.” -Doğan Cüceloğlu

“Yalnızca kendiniz olmak demek, sizi kendinizden başka herkese dönüştürmek için elinden geleni ardına koymayan bir dünyada, her insanın girebileceği o en zorlu savaşa girmek ve durmaksızın savaşılmak demektir.” -E.Cummings

ATEŞİN KALBİNDEN SOFRALARIMIZA GELEN KÜLTÜREL MİRAS

Tandır toprağın kalbinde saklanan, ateşle şekillenen, unla hayat bulan bir pişirme biçimi. Anadolu'nun ve Mezopotamya'nın mutfak hafızasında öyle köklü bir yeri var ki, ekmeğin kokusunun tandırdan yükselmediği bir köyü hayal etmek bile zor.

Sadece bir fırın değil tandır; aynı

zamanda bir buluşma noktası, bir ritüel alanı, bir hatıra taşıyıcısı.

Bugün şehirde yaşayan çoğumuzun tandırla kurduğu bağ sınırlı.

Belki bir seyahatte köy tandırında pişen ekmeğin tadına bakmışızdır, belki de büyüklerimizden dinlemişizdir. Ama bu pişirme yöntemi, Mezopotamya'dan günümüze »

uzanan bir zincirin halkası aslında.

Uruk'ta, Eridu'da ya da Nipur'da binlerce yıl önce insanların kilden gövdeler yapıp ateşle tanıştırdığı, duvarına hamur yapıştırarak ekmeği çıkardığı o ilk fırınları düşünün. Bugün hâlâ Güneydoğu'da kullanılan tandırların, o ilk ateşin devamı olduğunu bilmek insana tuhaf bir aidiyet duygusu veriyor.

kokusu yayılır, çıtır kenarlarıyla tandır ekmeği sofraya gelir.

Bazen et pişer içinde, bazen sebze. Ama her daim ateşin terbiye ettiği bir lezzet vardır ortada.

Mezopotamya'dan günümüze taş fırın da ayrı bir yol açmış. Daha kubbeli, daha yatay, şehirlerin mutfaklarına uygun yapılar.

Büyük kapların sığıdığı, kalabalıklara yemek çıkarılan, ritüellerin gerçekleştiği fırınlar...

Yani tandır ve taş fırın, aynı kökten ayrılan iki farklı dal gibi.

Biri köyün avlusunda, kadınların elleriyle yoğrulmuş hamuru pişirirken; diğeri sarayların, tapınakların mutfağında görev üstlenmiş.

Tandırın etkileyici yönü, sadece yemek pişirmesi değil. Bir kültürü yaşatması. Ka-

dınların tandır başında bir araya gelişi, ekmeği paylaşırken kurulan sohbetler, çocukların çevresinde oynayıışı... Bunların hepsi tandırın etrafında oluşan sosyal dokuyu

Tandırın yapısı yalın: toprağa gömülen silindirik bir boşluk, kilden ya da topraktan sıvanmış duvarlar, ateşin ısıttığı bir iç yüzey.

Yüzyıllar boyunca samanla, kil ile, bazen taşla güçlendirilmiş.

Önce ateş yakılır, duvarlar kızdırılır, sonra hamur o duvarlara yapıştırılır.

Birkaç dakika içinde ekmeğin

Tandırın en etkileyici yönü, sadece yemek pişirmesi değil ocağın etrafında toplanan bireylerle sosyal bir kültürü yaşatması.

gösteriyor. Tandır, bir topluluğun kalbi gibi çalışıyor.

Bayramlarda, düğünlerde, doğum sonrası hazırlanan özel ekmeklerde, hatta kimi dini törenlerde tandırın başrolde olması boşuna değil. Ateşin etrafında toplanmak insana hep bir güven duygusu vermiştir; tandır da bu güvenin somut hali. Ama şunu da kabul etmek gerek: şehirleşme ve modern mutfak alışkanlıkları tandırı gündelik yaşamdan uzaklaştırdı.

Artık apartman mutfaklarında, çelik fırınlarda, dakikalarla sınırlı tariflerdeyiz. Tandırın yavaşlığı, hazırlıkla gerektirmesi, emek istemesi bugünün hızına aykırı. Buna rağmen, Anadolu'nun birçok köyünde tandır hâlâ yaşıyor.

Bu köylerde sabahın erken saatlerinde hâlâ tüten tandırlar var.

Tandır ustaları, kültürünü ölmemesi için direniyor.

Hatta kimi yerlerde tandır ekmeği coğrafi işaret alıyor; bu da o kültürün bir yandan koruma altına alındığını gösteriyor.

Ben tandırın değerini iki boyutta görüyorum.

Birincisi çok pratik: yakıt tasarrufu sağlayan, yerel malzemelerle yapılan, düşük teknolojiyle işleyen bir yöntem. Yani aslında sürdürülebilir.

İkincisi ise daha derin: tandır geçmişle kurulan bağı temsil ediyor.

Dedelerimizin, ninelerimizin elleriyle yoğurduğu hamurun izini taşıyor. O yüzden tandırın kaybolması sadece bir pişirme yönteminin unutulması değil, aynı zamanda bir belleğin, bir aidiyetin silinmesi demek.

Bugün gastronomi dünyası tandırı yeniden keşfetmeye başladı.

Şefler, tandırın pişirme tekniğini farklı yorumlarla modern mutfaklara taşıyor. Etleri tandır usulü pişirmek, ekmekleri tandır lezzetiyle harmanlamak, hatta sebze ve meyveleri tandırda denemek...

Tüm bunlar bir yandan geleneği yaşatıyor, bir yandan da geleceğe taşımayı mümkün kılıyor.

Ama asıl mesele, tandırın köklerinin unutulmaması.

Onu bir inovasyon malzemesi olarak değil, kültürümüzün derinliklerinden gelen bir değer olarak görmek.

Sonuçta tandır sadece bir fırın değil. O, ateşin çevresinde kurulan bir hayat biçimi. Ekmek kokusunun, dumanın, çıtırtının; sohbetin,

paylaşmanın, hafızanın fırını.

Binlerce yıl önce Mezopotamya'da yakılan o ilk ateş, bugün hâlâ Anadolu'nun bazı köylerinde tütüyorsa, tandır sadece bir geçmiş değil, aynı zamanda yaşayan bir gündür.

Ve belki de asıl soru şu: Biz o ateşi geleceğe taşıyabilecek miyiz? • rehatartici@butundunya.com.tr

ÖZEL BİR ÖĞRETMEN

Yıllar önce bir John Hopkins Üniversitesi profesörü, bir grup lisansüstü öğrencisine şu ödevi vermişti: "Gecekondlu mahallelerine gidin. 12 ila 16 yaşları arasında 200 erkek çocuğu seçin. Geçmişlerini ve çevrelerini inceleyin. Ardından, gelecekteki şanslarını tahmin edin."

Öğrenciler, sosyal istatistikleri araştırıp, çocuklarla konuşup, çok sayıda veri topladıktan sonra, çocukların yüzde 90'ının bir suçla karışıp çok büyük ihtimalle hapse düşecekleri sonucuna vardılar.

Yirmi beş yıl sonra, başka bir lisansüstü öğrenci grubuna bu araştırma sonucunu test etme görevi verildi. Öğrenciler aynı bölgeye gittiler. O yıllarda öğrenci olan İlk 200 kişiden ancak 180'yle iletişime geçebildiler. 25 yıl içinde bazıları ölmüş bazıları da taşınmıştı. Sonuçta 180 kişilik gruptan sadece dört kişinin hapse atıldığını gördüler. Suçun yoğun olarak yaşandığı bir bölgede yaşamış bu adamların neden bu kadar şaşırtıcı derecede iyi bir sicile sahip oldukları sorusuna araştırmacılar sürekli şu cevabı veriyordu: "Bir öğretmen varmış."

Araştırmalarını sürdürdüler ve vakaların %75'inin öğrencilik hayatında aynı öğretmen kadının bulunduğunu gördüler. Öğrenciler, emekli öğretmenler yurdunda yaşayan bu öğretmene gittiler. Öğretmen bu çocuk grubu üzerinde nasıl bu kadar olağanüstü bir etki yaratmıştı? Bu çocukların bunca yıl sonra onu hâlâ hatırlamalarının özel bir nedeni var mıydı?

"Hayır..." dedi öğretmen. "Bir nedeni var mıydı gerçekten hatırlamıyorum."

Sonra, yıllar öncesini düşünerek, düşünceli bir şekilde şöyle dedi:

"O çocukları çok severdim."

Gençliğin Pozitif Enerjisi

Bir yaz daha bitti ve artık yeni bir eğitim döneminin başındayız. Yüksek öğrenim gençliği, koca bir senenin yorgunluğunu atmış olduklarını umduğum bir tatilin ardından okullarına döndü.

Kavurucu yaz günleri boyunca çoğunlukla sessiz kalan kantinler, üniversite gençliğinin enerjisi ve görenlere umut veren görüntüleriyle bir anda canlanıverdi. Yerleşkeler, kütüphaneler ve derslikler önümüzdeki aylar boyunca öğrencilerin doğalarından gelen o sıcakık heyecanla

sarıp sarmalanacak.

Okul yıllarım çok gerilerde kalmış olsa bile her sonbaharda sanki yeniden üniversiteye başlayacakmışım, yine kantinlerde eski dostlarla bir araya gelecekmişim gibi insanın ruhunu ısıtıveren, hoş bir duyguya kapılıyım. »

Vitrinlerde dizili not defterleri, farklı amaçlar için kullanılacak rengârenk kalemler ve diğer kırtasiye malzemelerine içimde yükselen bir özlemle bakarım.

Hatta bu tatlı heyecan zaman zaman beni bile şaşırtacak bir yere doğru gelişerek kendimi okul malzemeleri satan mağaza ve tezgâhların önünde bulurum. Vitrinlerde dizili not defterleri, farklı amaçlar için kullanılacak rengârenk kalemler ve diğer kırtasiye malzemelerine içimde yükselen bir özlemle bakarım. Bazen kendimi tutamayıp onlara dokunduğum bile olur. Her sonbahar, öğrenim yılı başında vazgeçemediğim bir tutkudur bu benim için. Bugüne kadar o vitrinlerin önünden evime hiç elim boş dönmedim. Sanki okula başlayacakmış

gibi her seferinde kendime yepyeni okul malzemeleri aldım.

Ülkemiz gençliğine her zaman inandım ve güvendim. En sıkıntılı, en umutsuz zamanlarda bile onların yaratıcılıklarına ve güçlüklerin üstesinden gelebilme enerjilerine hayran kaldım. Bunu gençlere salt bir övgü olsun diye yazmıyo-

rum. Milyonların arasında sıyrılıp bir yüksek öğrenim kurumuna girme hakkını kazanmak ve senelerce orada öğrenim görebilmek için gösterilen o büyük özveri benim gözümde fazlasıyla övgüye değer bir çabadır. Üniversite gençliğimiz, hem kendilerini hem ailelerini hem de içinde yaşadıkları toplumu şaşırtıkları pozitif enerjiyle mutlandıran gerçek kahramanlardır. Çünkü çok ama çok zor bir uğraşın altından başarıyla kalkmasını biliyorlar.

Bir öğrenci, ilk ve orta öğrenimi boyunca genelde ailesinden maddi anlamda destek görür. Yüksek öğrenim çağına gelmiş bulunan bir gencimiz ise eğitim harcamalarını artık kendisinin karşılamasının gerektiğinin bilincindedir. Bu konuda her ne kadar ailelerinden de destek görseler asıl sorumluluğun kendilerinde olduğunun ayrımındadırlar. İşte bu noktada gençliğin önüne geçilemeyen pozitif enerjisi devreye girer. Yaşamlarının bundan

sonraki dönemde her şeyden önce kendilerine güvenmeleri gerektiğini bilmektedirler. Bunun için tüm olanakları zorlayarak okul saatleri dışında kalan zamanlarında uygun bir işte çalışıp eğitim harcamalarının

Üniversite gençliğimiz, hem kendilerini hem ailelerini hem de içinde yaşadıkları toplumu saçıtlıkları pozitif enerjiyle mutlandıran gerçek kahramanlardır.

en azından bir kısmını karşılamaları zorluklara karşı açtıkları savaşın en güzel örneğidir. Ailelerinin yükünü de azalttıkları için bu çabaları fazlasıyla övgüye değerdir.

Dünyanın diğer ülkelerinde de yüksek öğrenim gençliği benzer bir mücadelenin içindedir. Buna karşın bulunduğumuz çetin coğrafyanın sosyal ve ekonomik zorlukları içinde seneler sürecek olan bir yüksek öğrenim kurumunu bitirebilmek gerçek anlamda bir kahramanlıktır ve bunu, gençliklerinin pozitif enerjisiyle desteklenen o büyük adanmışlık duygusuyla başarırılar. Hem okuyup hem çalışarak üniversiteye devam etmek hatta dinlenmeleri gereken yaz mevsimlerinde bile bir sonraki öğrenim döneminin giderlerini karşılamak için çalışmaları onların bu enerjiyi nedensiz içlerine sindirmiş olduklarının göstergesidir.

Sevgili gençler, haklısınız; günümüzün zorlu ekonomik şartlarında yüksek öğrenime devam edebilmek çok zor. Bunun için sarf ettiğiniz çabalar fazlasıyla takdire değer. Umutsuzluğa düştüğünüz ya da gelecek kaygısı duyduğunuz zamanlar olmuştur ve olacaktır. Bunlar sizleri asla yıldırmasın. Cesaretiniz ve güçlükleri aşmak uğruna adanmışlığınız size her zaman gerek duyduğunuz enerjiyi sağlayacak. Sizler bugüne kadar çok büyük engelleri aşmış nicelerinin üstesinden gelemediği zorluklara başarıyla kafa tuttunuz. Öğrenim yılı başında bir kez daha derslikleri, laboratuvarları ve kütüphaneleri doldurduğunuzda pozitif enerjiniz hep yanınızda olacak. Kendinize her zaman güvenin. Unutmayın ki, ulu önder Mustafa Kemal Atatürk size her zaman güvendi ve kurtardığı bu güzel ülkeyi sizlere emanet etti. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

SUDOKU

7				5	9			2
6		5			2			8
2		8		7			3	9
	8	7	9		3	2	5	
			2				1	3
3	4		1	8		6	9	
		3					8	
9				3		7		
	2	6	7	9		3		

Sudoku Yapamayanlar İçin

				6	4			8
	8					1		
	3	5						7
	5	1	8		9	7		2
	7		2			3		
9	2			7		8	5	
			4	2				1
8				1				
	9		6	3				

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Halil İnalçık

*Eserleri tüm dünyada
okunan ünlü tarihçimiz*

Eserleriyle Osmanlı-Türk tarihine siyasi, ekonomik, kültür ve uygarlık tarihi alanlarında özgün katkılarda bulunan Prof. Dr. Halil İbrahim İnalçık 1916 yılında İstanbul'da doğdu. Mezun olduğu Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yeni Çağ Tarihi bölümünde asistan olarak çalışmaya başladı. Tanzimat ve Bulgar Meselesi adlı tezi ile doktor, Viyana'dan 'Büyük Ricat'e Osmanlı İmparatorluğu ve Kırım Hanlığı başlıklı teziyle doçent unvanını kazandı. Osmanlı ve Avrupa tarihi üzerine dersler verdi. Türk Tarih Kurumu üyeliğine seçildi. İngiltere'ye giderek British Museum'da Türkçe yazmalar üzerinde çalıştı. 1951 yılında Türkiye'ye döndü. 1952de profesörlük unvanı aldı. Columbia, Princeton, Pennsylvania, Harvard üniversitelerinde ziyaretçi profesör olarak dersler veren İnalçık,

Ankara Üniversitesi'nden emekli oldu ve Chicago Üniversitesi'nde Osmanlı Tarihi Kürsüsünü kurdu. Osmanlı/Türk tarihine ilişkin yeni bilgi ve bulguların en üst düzeyde paylaşılıp tartışılması için "International Association for Social and Economic History of Turkey" adlı uluslararası bir birlik kurdu, 11 uluslararası kongrenin toplanmasına öncülük etti. Bilkent Üniversitesi'nde Tarih Bölümü'nü kurdu. Çok iyi düzeyde Osmanlı Türkçesi, iyi düzeyde; İngilizce, Fransızca, Almanca, orta düzeyde de; Arapça, Farsça ve İtalyanca bilen; dünyanın çeşitli üniversiteleri tarafından fahri doktora ile onurlandırılan; Cambridge Üniversitesi tarafından dünyada sosyal bilimler alanında 2000 bilim adamı arasında gösterilen; ulusal ve uluslararası sayısız ödüllerin sahibi Prof. Dr. Halil İnalçık, birbirinden değerli birçok eser bırakarak 2016 yılında Ankara'da yaşama veda etti. •

Şiirin

DORUKLARINDA

Ahmed Arif

Yazan: SABRİ KEMAL

Şiir arındırır insanı, insanı insan eder. Ahmed Arif'in şiirleri prangalar eskitir insan olana hasretinden insan sevgisinin. İlk şiirleri 1940-1945 yıllarında değişik dergilerde yayımlanmış olsa da biz şiire sevdalı gençler 60'lı yılların ilk yarısında haberli değildik henüz onun hep ezilen insandan ezilenlerin kardeşliğinden yana şiirlerinden. Ne şiirlerinden ne de kendisinden. 1968 yılında ilk ve tek kitabı "Hasretinden Prangalar Eskittim" yayımlandığında tanıyıp sevdik onu yürekten. »

23 Nisan 1927'de Diyarbakır'ın Hançepek mahallesinde doğmuştu asıl adı Ahmet Hamdi Önal olan Ahmed Arif. İlkokulu Siverek'te, ortaokulu Urfa'da, liseyi Afyon'da okumuş; 1943 yılında Van'da 32 kişinin ölümü 1 kişinin yaralanması ile sonuçlanan Muğlalı Katliamı sonrasında yazdığı Otuz Üç Kurşun şiiri nedeniyle alınıp işkence edilip öldü sanılarak bir çöplüğe atılmış; Diyarbakır Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1951 ve 1952 yıllarında, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü öğrencisiyken TCK 141'e muhalefetten iki kez tutuklanmış, 1952 yılında da gizli örgüt

kurmakla suçlanıp iki yıl hapse mahkûm olmuştu.

İlk şiiri "Millet" dergisinde yayınlanan Ahmed Arif, sanatını ve kişiliğini 1948-1954 arasında Yeryüzü, Beraber, Seçilmiş Hikâyeler, Yeni Ufuklar, Kaynak dergilerinde yayınlanan şiirleriyle ortaya koydu.

Uzun bir suskunluk döneminden sonra yayınlanan "Hasretinden Prangalar Eskittim" ile Türkçeyi en iyi kullanan şairlerimizden biri olarak tanımlandı.

Hapisten çıktıktan sonra Ankara'ya yerleşti; gazeteler ve dergilerde çalıştı ve 1991 yılında aramızdan ayrıldı. •

ANADOLUYUM

Beşikler vermişim Nuh'a
Salıncaklar, hamaklar
Havva Anan dünkü çocuk sayılır
Anadoluyum ben
Tanıyor musun?
Utandırım
Utandırım fukaralıktan
Ele, güne karşı çıplak...
Üşür fidelerim
Harmanım kesat.
Kardeşliğün, çalışmanın
Beraberliğün
Atom güllerinin katmer açtığı
Şairlerin, bilgilerin dünyalarında
Kalmışım bir başıma
Bir başıma ve uzak.
Biliyor musun?
Binlerce yıl sağılmışım
Korkunç atlılarıyla parçalamışlar
Nazlı, seher-sabah uykularımı
Hükümdarlar, saldırganlar,

haydutlar

Haraç salmışlar üstüme.
Ne İskender takmışım
Ne şah, ne sultan
Göçüp gitmişler, gölgesiz!
Selam etmişim dostuma
Ve dayatmışım...
Görüyor musun?
Nasıl severim bir bilsen.
Köroğlu'yu
Karayılanı
Meçhul Askeri...
Sonra Pir Sultanı ve Bedrettini.
Sonra kalem yazmaz
Bir nice sevda...
Bir bilsen
Onlar beni nasıl severdi.
Bir bilsen, Urfa'da kurşun atanı
Minareden, barikattan
Selvi dalından
Ölüme nasıl gülerdi.
Bilmeni mutlak isterim

Duyuyor musun?

Öyle yıkma kendini
Öyle mahzun, öyle garip...
Nerede olursan ol
İçerde, dışarda, derste, sırada
Yürü üstüne - üstüne
Tükür yüzüne celladın
Fırsatçının, fesahtçının, hayının...
Dayan kitap ile
Dayan iş ile.
Tırnak ile, diş ile
Umut ile, sevdâ ile, düş ile
Dayan rüsva etme beni.
Gör, nasıl yeniden yaratılırım
Namuslu, genç ellerinle.
Kızlarım
Oğullarım var gelecekte
Her biri vazgeçilmez cihan

parçası.

Kaç bin yıllık hasretimın koncası
Gözlerinden
Gözlerinden öperim
Bir umudum sende
Anlıyor musun?

**

HASRETİNDEN PRANGALAR ESKİTTİM

Seni, anlatabilmek seni
İyi çocuklara, kahramanlara.
Seni anlatabilmek seni
Namussuza, halden bilmeze
Kahpe yalana.
Art arda kaç zemheri
Kurt uyur, kuş uyur, zindan
uyurdu.
Dışarda gürül gürül akan bir
dünya...
Bir ben uyumadım
Kaç leylim bahar
Hasretinden prangalar eskittim.

Saçlarına kan gülleri takayım
Bir o yana
Bir bu yana...
Seni bağırabilsem seni
Dipsiz kuyulara
Akan yıldız
Bir kibrit çöpüne varana
Okyanusun en ıssız dalgasına
Düşmüş bir kibrit çöpüne.
Yitirmiş tılsımını ilk sevmelerin
Yitirmiş öpücükleri
Payı yok, apansız inen akşam-
lardan
Bir kadeh, bir cigara, dalıp gidene
Seni anlatabilsem seni...
Yokluğun, cehennem in öbür adır
Üşüyorum, kapama gözlerini...

**

AY KARANLIK

Maviye
Maviye çalar gözlerin
Yangın mavisine
Rüzgarda asi.

Körsem
Senden gayrısına yoksam
Bozüksam
Can benim, düş benim
Ellere nesi?
Hadi gel
Ay karanlık...
İtten aç

Yılandan çıplak
 Vurgun ve bela
 Gelip durmuşsam kapına
 Var mı ki doymazlığım?
 İlle de ille
 Sevmelerim
 Sevmelerim gibisi?
 Oturmuş yazıcılar
 Fermanım yazar
 N'olur gel
 Ay karanlık...
 Dört yanım puşt zulası
 Dost yüzlü
 Dost güllüklü
 Cıgaramdan yanar.
 Alınım öperler
 Suskun, hayın, çıyansı.
 Dört yanım puşt zulası
 Dönerim dönerim çıkmaz.
 En leydim gecede ölesim tutmuş
 Etme gel
 Ay karanlık...

**

HANI KURŞUN SIKSAN GEÇMEZ GECEDEN

Yiğit harmanları, yığınıklar
 Kurulmuş çetin dağlarında vatan-
 ların.
 Dize getirilmiş haydutlar
 Hayınlar amana gelmiş
 Yetim hakkı sorulmuş
 Hesap görülmüş
 Demdir bu...
 Demdir
 Derya dibinde yangınlar
 Kan kesmiş ovalar üstünde
 Mayıs...
 Uçmuş bir kuştüyü hafifliğinde
 Çelik kadavrası koruganların
 Ölmüş canım, ölmüş
 Murad alınmış...

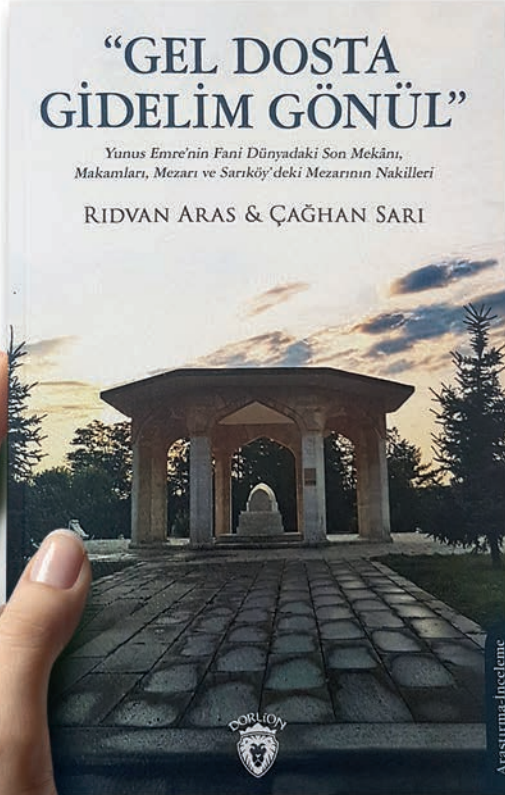
Gelgelelim
 Beter bize kismetmiş
 Ölüm, böyle altı okka koymaz
 adama
 Susmak ve beklemek müthiş.
 Genciz namlu gibi
 Ve çatal yürek.
 Barışa, bayrama hasret
 Uykulara, derin, kaygısız, rahat
 Otuz iki dişimizle gülmeye
 Doyasıya sevişmeye, yemeğe...
 Kaç yol ağlamaklı olmuşum
 geceleri
 Asıl bizim aramızda güzeldir
 hasret
 ve asıl biz biliriz kederi.
 İçim, bir suskunsu tekin mi ola?
 O Malta bıçağı, kınsız, uyanık
 Ve genç bir mısradır
 Filinta endam...
 Neden, neden alınıdaki yıkkınlık
 Bakışlarındaki öldüren buğu?
 Kaç yol ağlamaklı oluyorum
 geceleri...
 Nasıl da almış aklımı
 Sürmüş, filiz vermiş içimdeki
 sevdan
 Dost, düşman söz eder kendi
 kavlince
 Kınamak, yiğit başına.
 Bu ne ayıp, ne de yasak
 Öylece bir gerçek, kendi halinde
 Belki, yaşamama sebep...
 Evet, ağlamaklı oluyorum, demdir
 bu.
 Hani kurşun sıksan geçmez
 geceden
 Anlatamam, nasıl ıssız, karanlık...
 Ve zehir-zıkkım cıgaram.
 Gene bir cehennem var yastığımda
 Gel artık... •

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra hız kazanan milli edebiyat eğilimi ve Türkçeye yönelim, özellikle Fuat Köprülü'nün gündeme getirmesi sonucu Yunus Emre'nin "yeniden keşfedilmesi"yle yeni bir boyut kazanmış, Yunus Emre'ye olan ilgi 1930'lu yıllardan sonra tekrar hız kazanmıştır. Sonraki yıllarda artarak devam eden ilgi sonunda ülkemizde sahiplenme yarışına dönmüştür. Önce Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Sarıköy ön plana çıkmış, sonrasında İbrahim Hakkı Konyalı ile Cahit Öztelli'nin çabalarıyla Karaman iddiası ortaya atılmıştır. Her iki yer arasında tartışma sürerken yirmiye yakın yer Yunus Emre'nin mezarının kendi şehirlerinde olduğu savıyla harekete geçmişlerdir. Kuşkusuz, bir kişinin ancak bir mahalde kabri olur, diğerleri makamdır. Bu nedenle Yunus Emre'nin mezarlarının bulunduğu iddia edilen yerler tek tek ele alınıp bilgi ve belgelerin bir araya getirilmesiyle tarafımızdan çalışma başlatılmıştır.

"GEL DOSTA GİDELİM GÖNÜL"

*Yunus Emre'nin Fani Dünyadaki Son Mekânı,
Makamları, Mezarı ve Sarıköy'deki Mezarının Nakilleri*

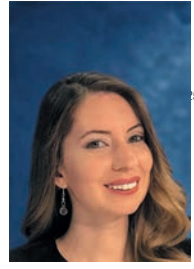
RİDVAN ARAS & ÇAĞHAN SARI

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Neler Olmuyor ki Dünyada

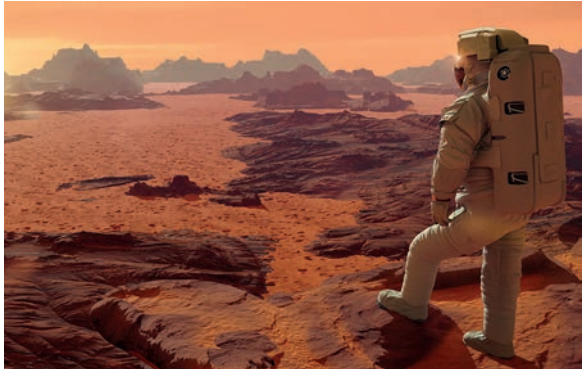
Dr. Sezin San Sungunay

İnsanlı Mars Yolculuğuna Adım Adım

Elon Musk'ın uzay şirketi SpaceX, Starship roketinin 10'uncu test uçuşunu başarıyla gerçekleştirdi. Bu deneme, SpaceX için büyük önem taşıyor. Zira şirket, dönüş yolculukları yapabilecek yeniden kullanılabilir uzay araçları üzerinde çalışıyor. Nihai hedef ise uzay aracının Ay'a ve

Mars'a insan ve kargo taşınması. Teksas'taki Starbase üssünden fırlatılan dev roket, test amaçlı geliştirilen Starlink uydularını yörüngeye bırakmayı başardı. 123 metre yüksekliğindeki Starship, kalkıştan üç

dakika sonra Super Heavy güçlendiricisinden ayrıldı. Üst kademe, 30 dakikalık uçuşun ardından sekiz adet test uydusunu yörüngeye bıraktı. Uçuş kapsamında ayrıca yeni nesil altıgen ısı kalkanı karoları test edildi. Atmosfere yeniden giriş sırasında aşırı ısılara karşı dayanıklılığı ölçülen kalkanlar, roketin Mars ve diğer derin uzay görevlerinde kullanılabilmesi için kritik önemde görülüyor. Super Heavy güçlendirici, Meksika Körfezi'ne alternatif motor konfigürasyonu kullanarak yumuşak bir iniş yaptı. Üst kademe Starship ise son saniyede meydana gelen patlamaya rağmen Avustralya açıklarında, Hint Okyanusu'na planlanan şekilde iniş gerçekleştirdi.

2 Dünyanın En Yüksek İq'suna Sahip Ülkeler

Doğu Asya ülkeleri, küresel zekâ sıralamalarında liste başında yer almaya devam ediyor. Dünya Nüfus İncelemesi'ne göre en yüksek IQ ortalamasına sahip ülkeler 107 ile Çin, Tayvan ve Hong

Kong. Bunları 106 ile Güney Kore ve Japonya takip ediyor. Listede 60 ortalamayla Senegal son sırada görülürken, Türkiye 93 ortalamayla 88. sırada yer aldı. Uluslararası IQ Testi sonuçları, dünya çapında 1,3 milyondan fazla katılımcıyla en kapsamlı küresel karşılaştırmalardan birini sunuyor. Ancak IQ'nun zekâ için tek ölçü olmadığı söyleniyor. Eğitim kalitesi, inovasyon ve Nobel Ödülleri gibi faktörleri dikkate alan Zekâ Sermayesi Endeksi gibi daha geniş kapsamlı endeksler ise farklı bir tablo çiziyor. 2017 yılında ABD, Zekâ Sermayesi Endeksi Testi'nde ilk sırada yer almıştı. Çin ve Rusya ise ilk 10 içindeydi. Hindistan, Brezilya ve Endonezya da sıralamada yer alarak farklı ölçümlerin önemini gösterdi. IQ, yaygın bir ölçüt olmaya devam ederken analistler, sonuçların eğitime erişim ve sosyoekonomik kaynaklardan etkilendiğine vurgu yapıyor. Düşük puan alan bölgeler genellikle eğitim ve kalkınma alanındaki eşitsizlikleri yansıtıyor.

3 Ünlü Yargıç Hayatını Kaybetti

Amerika Birleşik Devletleri'nde duruşma salonlarındaki anlayışlı ve insancıl yaklaşımıyla tanınan eski yargıç Frank Caprio, 88 yaşında hayata veda etti. Kamuyunda "dünyanın en nazik hakimi" olarak anılan Caprio, sergilediği şefkatli tavırlarla milyonların sevgisini

Frank
Caprio

kazanmıştı. Mahkeme salonlarında yalnız yasaları değil, vicdanını da rehber edinen Caprio'nun insan hikayelerine duyarlı yaklaşımı, onu sıradan bir hukuk adamının ötesine taşımıştı. Yargıç Caprio, aynı zamanda kamu hizmeti ve toplumsal dayanışmaya da büyük önem verdi. Caprio'nun sosyal medya hesabından yapılan açıklamada, “Şefkati, insanlardaki iyiliğe olan sarsılmaz inancı, alçakgönüllülüğü sayesinde milyonlarca insanın hayatına dokundu.” denildi. Yargıç Caprio'nun ölümünün, sadece hukuk camiası için değil, onun insan odaklı yaklaşımından ilham alan milyonlar için de büyük bir kayıp olduğu vurgulandı.

4 Ukrayna'da “Radyoaktif Tarım” Soruşturması

Ukrayna'da Çernobil felaketinin yaşandığı radyoaktif bölgelerde gizlice tarım faaliyetleri yapıldığı ortaya çıktı. Ukrayna

savcıları, radyoaktif olarak kirlenen topraklarda yasa dışı tarım yapılıp ürünleri sattıkları gerekçesiyle şüpheliler hakkında soruşturma başlattı.

Yaklaşık 2 bin hektarlık radyoaktif toprakta ayçiçeği yetiştirildiği ve ürünlerin ekmek fabrikalarına satıldığı belirlendi. Şüphelilerin 6.6 milyon Ukrayna Grivnası değerindeki 360 ton ayçiçeği hasadı gerçekleştirdiği saptandı. Ürünlerin hem iç piyasada satıldığı hem de bölge dışına ihraç edildiği ortaya çıktı. Şüphelilere radyasyon güvenliği kurallarını ihlal, mal ve para zimmeti ile kara para aklama suçlamaları yöneltildi. Ukrayna'da 26 Nisan 1986 yılında gerçekleşen Çernobil felaketi, tarihin en büyük nükleer kazası olarak kayıtlara geçmişti.

5 Gıda Fiyatlarında Türkiye Detayı

Birleşmiş Milletler raporları dünya genelinde gıda fiyatlarında sınırlı bir artışa işaret ederken, Türkiye İstatistik Kurumu'nun

verileri gıda enflasyonunun ülkede yükseldiğini gösterdi. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü tarafından hazırlanan ve tahıl, yağlı tohum, süt ürünleri, et ile şeker fiyatlarındaki değişimleri takip eden endeks, Ağustos'ta 130,1 seviyesine yükseldi. Temmuz ayındaki endeks ise 130 olarak revize edildi. Et, şeker ve bitkisel yağ fiyatlarındaki artış, tahıl ve süt ürünlerinde görülen düşüşü dengeledi. Bitkisel yağ fiyatları Ağustos'ta yüzde 1,4 artarak son üç yılın zirvesine çıktı. Tahıl fiyatları, yüzde 0,8 gerileyerek düşüş gösterdi. Uluslararası buğday fiyatları, Avrupa Birliği ve Rusya'daki yüksek hasatların etkisiyle aşağı yönlü hareket etti. Tereyağı, peynir ve tam yağlı süt tozu fiyatları bu dönemde düştü. Şeker fiyatları ise Temmuz'da bir önceki aya göre yüzde 0,2 oranında sınırlı bir artış gösterdi. Et fiyatları ise Çin ve ABD'deki güçlü talebin etkisiyle Ağustos'ta yüzde 0,6 yükseldi. Büyükbaş ve küçükbaş etlerinde fiyat artışı görülürken, kanatlı etinde ise düşüş kaydedildi.

6 Yapay Zeka Robot Fuarı

Çin'in Guangzhou kentinde kapılarını açan yapay zeka robot fuarı, geleceğin teknolojilerini bugünden deneyimleme fırsatı sundu. Fuarda sergilenen robotlar, yalnızca teknolojik becerileriyle değil, izleyicilerle kurdukları etkileşimle de ilgi gördü. Gençler için düzenlenen yarışmalar, robot gösterileri, etkileşimli projeler ve deneyim alanları sayesinde fuar alanı bir teknoloji üssüne dönüştü.

Özellikle genç katılımcıların yoğun ilgi gösterdiği etkinlikte, yapay zeka uygulamalarından günlük yaşamda nasıl faydalanabileceği anlatıldı.

Organizatörler, bu tür etkinliklerin yapay zeka bilincini artırmayı, gençleri teknoloji alanına yönlendirmeyi ve bilimsel eğitimi teşvik etmeyi hedeflediğini vurguluyor.

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

EKİM AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

7	3	4	8	5	9	1	6	2
6	9	5	3	1	2	4	7	8
2	1	8	6	7	4	5	3	9
1	8	7	9	6	3	2	5	4
5	6	9	2	4	7	8	1	3
3	4	2	1	8	5	6	9	7
4	7	3	5	2	6	9	8	1
9	5	1	4	3	8	7	2	6
8	2	6	7	9	1	3	4	5

Sudoku Yapamayanlar İçin

2	1	9	7	6	4	5	3	8
7	8	4	5	9	3	1	2	6
6	3	5	1	8	2	4	9	7
3	5	1	8	4	9	7	6	2
4	7	8	2	5	6	3	1	9
9	2	6	3	7	1	8	5	4
5	6	3	4	2	7	9	8	1
8	4	2	9	1	5	6	7	3
1	9	7	6	3	8	2	4	5

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(c) Lisans
- 2-(d) Süreçen
- 3-(a) Trabzon
- 4-(b) Turuncu
- 5-(a) Nadas
- 6-(b) Susam
- 7-(d) Queen
- 8-(c) Diskalifiye
- 9-(c) Oksijen
- 10-(d) Mineral
- 11-(b) Rövaş
- 12-(a) Gayzer

- 1-(b) Hava basınç birimi
- 2-(a) Evrensel
- 3-(b) Yüksekokul
- 4-(b) Yarış atı binicisi
- 5-(a) Fiyat düşürerek satmak
- 6-(a) Evcil hayvan bilimi
- 7-(b) Gerilim birimi
- 8-(c) Ağaç türü
- 9-(d) Kışkırtma
- 10-(c) Yörekent
- 11-(a) Mimarlığın bir kolu
- 12-(c) Örgü gözeneği
- 13-(d) Derme çatma yapı
- 14-(b) Osmanlı başlığı
- 15-(d) Felsefede bir öğretici

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	D	İ	N	Ç	E	R	S	Ü	M	E	R		S	A	Y
2	E	D	A		S	A		S	A	F	A	H	A	T	
3	R	E	S	İ	M		Ş		Y	O	B	A	Z		V
4	V		S	T	E	R	İ	L		R	A		A	S	A
5	İ	S	A		R	E	F	İ	K		T	U	N	U	S
6	Ş		U	R		Z	A	M	İ	R		T	R	R	A
7	Z	A		O	L	E		A	R	A	B	A	N	A	T
8	A	D	A	K		N	A	N	A		A	H	A	L	İ
9	İ	R	S		A	E	T		Z	A	M		R	İ	
10	M	A	T	İ	Z		İ	Z		A	Y	A	N		B
11		S	A	F	İ	R		K	A	R	A	B	İ	N	A
12	M	A	R	A	L		B		S	E		L	A	İ	K
13	İ	N		K		K	A	R	E		E	A		F	İ
14	N		S	A	T	İ	R		T	A	K		T	A	Y
15	E	M	E	T		M	A	K	İ	L	E	R		K	E
16	R	O	M		P	I	N		L	A					
17	V		A	R	A	L		K	E	K					
18	A	S	V	A	N		K	A	N						
19		P	E	T	E	K		L	V						
20	A	K	R	E		A	C	E	L	E					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 2 MB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Ege Doruk Ögeyik, *Tunceli*

Lara Abbasi, *Azerbaycan*

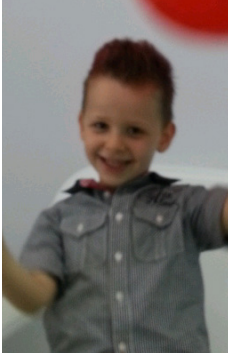
Çınar Uysal, Eymen Kambur, Bulut Kula, *Ankara*

İkra Ada ve Rüzgar Ata, *Romanya*

Kerem Albayrak,
Gebze

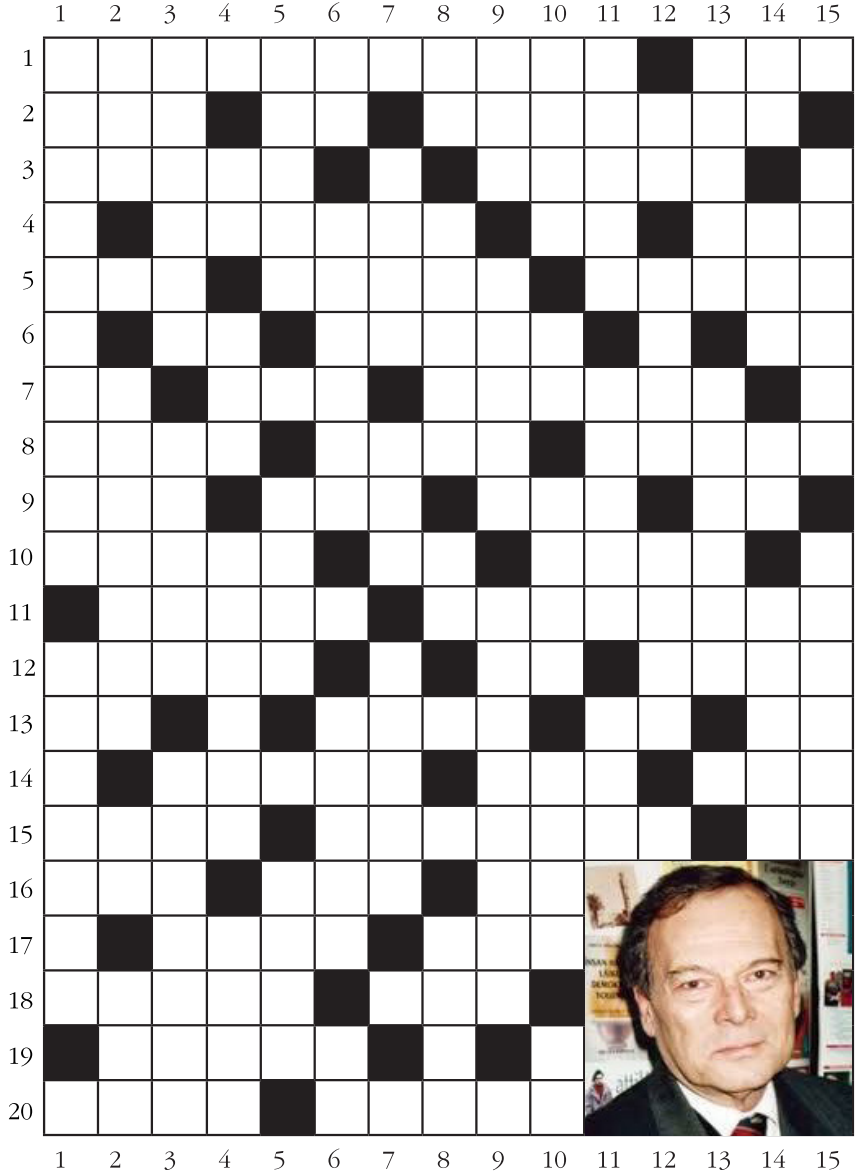
Mehmet Yavuz Emgen, *Adana*

Can Arman Kocabal, *Ankara*

Doruk Kaya, *Alanya*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-2019 yılında yitirdiğimiz fotoğrafta görülen tiyatro yazarı, yönetmeni ve seslendirme sanatçımız.-"Her arz kendi talebini yaratır" görüşünü savunan ekonomik kanun. 2-Tavır.-Selenyumun simgesi.-Mehmet Akif Ersoy'un bir yapıtı. 3-Güzel sanatların bir dalı.-Tutucu, bağnaz. 4-Hekimlikte tüm mikroplardan arındırılmış olan ortam.-Eski Mısır'da güneş tanrısı.-Baston. 5-Bir peygamber.-Arkadaş, dost.-Afrika'da bir ülke. 6-Tümör.-Adil.-Radyumun simgesi. 7-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka imi.-İspanyolların sevinç ünlemi.-Türk musikisinde bir makam. 8-Adanan şey.-Emile Zola'nın ünlü bir yapıtı.-Aynı yerde oturuyor olmaktan başka ortak niteliği olmayan insan topluluğu. 9-Kalıtım.-Avrupa Ekonomik Topluluğunun eskiden kullanılan kısa adı.-Bir malın fiyatını arttırma.-Endonezya'nın plaka imi. 10-Orta oyununda sarhoş tiplmesi.-Belirti, emare.- Gözle görül-en, açık, belli. 11-Mavi renkli değerli bir taş.- Yivli namlulu, kısa ve hafif bir tüfek türü. 12-Dişi geyik.-Tavлада bir sayı.-Din işlerini devlet işlerine karıştırmayan. 13-Küçük mağara.-Dört kenarı birbirine eşit geometrik şekil.-J. RR Tolkien'in bir yapıtında yarattığı hayali dünyanın adı.-Geçmiş bir zamanı anlatmakta kullanılan terim. 14-Et kesmeye yarayan ağır ve enli bir tür bıçak.-Bayramlarda caddelere kurulan süslü kemer.-Atın yavrusu. 15-Kütahyanın bir ilçesi.-Cemil Meriç'in bir yapıtı.-Fizikte dairesel dalga sayısı sembolü. 16-Şeker kamışından yapılan sert bir içki.- Kablo-suz cihazlar kapsamında veri iletimini tamamlamak için verilen kişisel kimlik numarası.-Bir nota. 17-Asya'da bir göl.-Bir tür tatlı çörek. 18-Mısır'da bir baraj adı.-Damarlarımızda dolaşan hayati sıvı. 19-Topraktan, çamurdan yapılan tahıl ambarı.20-Yabancı bir alan ölçüsü birimi.-İvedi.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-'Cenneti Beklerken', 'Gölgeler Ve Suretler' adlı filmlerinde de tanıdığımız sinema yönetmenimiz.-Roma mitolojisinde akıl ve hikmet tanrıçası. 2-Fikir-Antalya'nın Kumluca ilçesine bağlı turistik bir belde.-Molibdenin simgesi.-Sermaye Piyasası Kurulu'nun kısa adı. 3-Karaiip denizinde bulunan bir ada başkenti.-Duvarlara sıva veya boyadan önce vurulan kat.-Ömer Seyfettin'in bir yapıtı. 4-'... Dalışı' (Avustralya'lı yazar Markus Zusak'ın bir yapıtı)-Satrañçta yapılan özel bir hareket.- Hastalıkları kurtulup tamamen iyileşinceye kadar aradan geçen zaman.-Türlü nedenlerden dolayı başarıya ulaşamamış kimse. 5-Karlaya çalan buğday rengi.-Görevden alma.-Düz yüzey, levha. 6-Bir nota.-Maydanozgillerden iştah açıcı, yatıştırıcı özelliği olan bir bitki.-Tahillara zarar veren bir böcek.-Kiloamperin kısa yazılışı. 7-Sağlık, sıhhat.-Gelecek.-Üzüm, meyve, ağaçlar ve bitkilerin irisi. 8-Bir işi yerine getirmek için merkez olarak seçilen yer.-Gemi barınağı.-Zirkonyumun simgesi.-Denizli'nin bir ilçesi. 9-'Şevkiye ...' (Cumhuriyet döneminde sahneye çıkan ilk kadın sanatçılardan olan operet ve sinema oyuncumuz)-Lezzetli bir yaz meyvesi.-Renksiz, güçlü ve beyaz bir ışık vererek yanan hidrokarbonlu bir gaz. 10-Zihince ve bedence ortaya konan çaba, emek.-Radyumun simgesi.-İsviçre'de bir akarsu.-Kur'anda bir sure.-Bir bağlaç. 11-Afrika'da bir başkent.-Ebegü-mecigillerden, sıcak ve ilıman yerlerde yetişen bir bitki.- Kurnaz, açığız kimse. 12-Kabaca evet.-ABD'de bir eyalet.-Büyük kız kardeş. 13-Tatlı sularla yaşayan eti lezzetli bir balık.-'..... Günlükleri'(yönetmen Andrew Adamson'un 2005 yapımı fantastik filmi). 14-Satrañçta bir taş.-Kale duvarı.-Lityumun simgesi.-Geçimsizlik, arabozculuk. 15-Ortalama.-Arta kalan, geriye kalan şey.

Satranç

Mustafa Yıldız

FIDE GRAND SWISS 2025

04-15 Eylül 2025 tarihlerinde Özbekistan'ın Semerkant kentinde düzenlenen ve 1. ve 2.'nin Dünya Şampiyonluğu Adaylar Maçlarına katılma hakkı kazandığı turnuvada genç büyük ustalarımız Yağız Kaan Erdoğan ve Ediz Gürel, harika oyunlarıyla göz doldurdular.

Ediz Gürel

Ediz Gürel Dünya Şampiyonunu Yendi

Ediz Gürel (2631) - Dommaraju Gukesh (2767), Grand Swiss 2025, 7. Tur

46...Fxa3?? Dünya Şampiyonu, vezir kandaındaki geçer piyonlarıyla oyunu kazanacağını umarak 2 piyon karşılığında filini veriyor ama umduğunu bulamayacak. 46...Fxf8 veya 46...Şb7 sonrası eşitlik. 47. Fxa3 Kxh6 48.g5 Kg6 49.Şg2? (49.Kf7 Kxg5 50.Kxa7+-) 49... Kg7?? (49...Şb7 daha dirençli.) 50.Fd6 a5 51.Ff4 Kd3 52.Kb1 Dünya Şampiyonu terk etti. 1-0 Kuşkusuz bu oyunun sonucu turnuvanın en büyük sürpriziydi ve Ediz Gürel, Dünya Şampiyonu'nu yenen ilk Türk satranççı olarak tarihe geçti.

Erdoğan Vezir Fedasıyla Kazandı

Mittal Aditya (2589) - Yağız Kaan Erdoğan (2646), FIDE Swiss 2025, 4. Tur

35.d7?? Beyaz, eğer Siyah da onun istediği gibi 36.Kxb5 oynarsa yeni vezir çıkarıp bir kale kazanmayı hayal ediyor ama işin içinde başka işler var. Az sonra her şey ortaya çıkacak. 35...Kxd2 36.Vb8+ Şh7 37.d8V?? Beyaz, başına geleceklere bakmadan ikinci vezirini de tahtaya koydu. Şimdi Siyah, 6 hamlede mat ilan etti: 37...Vxf2!!

Gökten düşen yıldırım. 38.Kxf2 Ke1+ 39.Şh2 Kxf2+ 40.Şxh3 Kh1+ 41.Şg4 f5+ 42.Şh5 g6# 0-1 Hintli Büyükusta sonuna kadar oynadı. Eski Dünya Şampiyonu Magnus Carlsen'in övgülerini haklı çıkartan harika bir oyun.

Yağız Kaan Erdoğan Aronian'ı Yendi
Yağız Kaan Erdoğan (2646) - Levon Aronian (2744), FIDE Grand Swiss, 8. Tur
 43.Kd8 Kxg6 Kalite kaybı zorunlu, yoksa 1 hamlede mat olurdu: 44.Kh8# 44.hxg6 Şxg6 45.Ke1 Ka7 46.Ke6+ Şf7 47.Kb6! Geçer piyonun arkasına rakipten önce geçti. 47...Kc7 48.Şf1 g6 49.Kdd6 Siyah terk etti. 1-0

TÜRKİYE HIZLI VE YILDIRIM SATRANÇ ŞAMPİYONASI

12-13 Eylül 2025 tarihlerinde Hatay'da 165 katılımcı ile düzenlenen Türkiye Hızlı Satranç Şampiyonası'nda Alparslan Işık 11 / 9,5 puanla 1. oldu.

Alparslan Işık - Umut Erdem Gündüz, 2025 Türkiye Hızlı Satranç Şampiyonası, 8. Tur

22.f6 Kxd1 23.Vxd1 Fxf6 24.Vf3! Fe7 25.Vxf7+ Şd8 26.Kd1+ Şc8 27.Vxe7 Ah5? Sonunu hızlandıran bir hamle. Beyaz, 5 hamlede mat yapıyor. 28.Fxe6+ Şb8 29.Kd8+ Siyah terk etti. 1-0

29...Kxd8 30.Vxd8+ Fc8 31.Vxc8#

14 Eylül 2025 tarihinde Hatay'da 164 katılımcıyla düzenlenen Türkiye Yıldırım Satranç Şampiyonası'nda Dinçer Taşdöğen 11/9 puanla 1. oldu.

Deniz Dirikolu - Dinçer Taşdöğen, 2025 Türkiye Yıldırım Satranç Şampiyonası, 7. Tur

37...Fxe3 Bu fil hemen alınmalıydı. 38.Kxg4?? fxe5 Beyaz, -f piyonu açmazda kaldığı için fxe3 oynayamıyor. 39.Kxd5 Kxf2+ 40.Şe1 Kxb2 41.Kxe5 Fc5 42.Kg6+ Şf7 43.Kxg4 Fxa3 44.Kh4 Şg7 45.Kg4+ Şh8 46.Şd1 Kxh2 Beyaz terk etti. 0-1

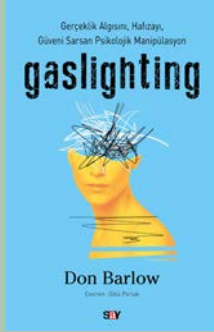

Bize Gönderilen Kitaplardan

Gaslighting

Don Barlow
Say Yayınları

Gerçek-
liğiniz
sürekli sorgu-
lanıyor, duy-
gularınız yok
sayılıyor ve
her tartışma-
nın sonunda
kendinizden
şüphe mi
ediyorsunuz?

Bunlar özellikle yakın ilişkilerde fark edilmesi zor ama etkisi derin bir psikolojik istismar biçiminin yani duygusal manipülasyonun açık ve tehlikeli işaretleri. Kimi zaman bir partner, kimi zaman bir ebeveyn ya da iş arkadaşı aracılığıyla kişinin benlik algısını sarsar, özgüvenini zedeler ve gerçeklik duygusunu sistemli bir şekilde yok eder. Kitap duygularınızı yeniden sahiplenmek, güveninizi onarmak ve manipülasyondan özgürleşmek için Gerçeklik Algısını, Hafızayı, Güveni Sarsan Psikolojik Manipülasyon, bu karmaşık süreci anlamınızı, maruz kaldığımız manipülatif davranışları tanımanızı ve kendinize yeniden güvenmenizi sağlayan kapsamlı

bilgilere yer veriyor. Gaslighting'in nasıl işlediğini, sizi nasıl etkilediğini ve bu döngüden nasıl çıkabileceğinizi açıklarken aynı zamanda istismardan kurtulma ve sonrasında iyileşme sürecine dair güvenilir bir yol haritası sunuyor.

Yeryüzündeki Dinler Tarihi

Ömer Rıza Doğrul
Büyüyenay Yayınları

Mehmet Akif
Ersoy'un
damadı olan Sa-
fahat'ı yayına
hazırlayan Ömer
Rıza Doğrul'un
bütün eserleri-
ni yok olmaktan
kurtararak yayımlayan Büyüyenay

önemli bir işi daha başarıyor. Büyü Devri, Şamanlık, Fetişizm, Putpe-
restlik, Tabular, Törenler; Bâbil Di-
ni-Kâhinleri, Sâmîlerin İlaheleri ve
Telsisleri, İhtar ile Ayinleri, Müneccimlik, Mısırlılar, Hayvanlara İbadet,
İlah Birliğine Doğru, Büyük Müceddit Aten, Yunanlılar, Hindistan, Çin,
İran Dinleri; Yahudilik, Peygamberler, İslamiyet, Hz. Muhammed, İslâm Ahlâkı... "İnsan tâ başlangıçta en doğru din üzerinde iken yeryüzündeki yaşayışın icaplarına kapılmış, maneviyatını semavîleştirice-

ğine, topraklaştırarak alçalmış ve bu alçalışını putperestliğin çeşit çeşit şekillerine sapmakla göstermiştir. Maddeden ve her şeyden korkmuş, bu korkularını tatmin için, maddeye tapmış, arza hâkim olmak üzere yaratıldığı hâlde kendini arzın mahkûmu saymış, bu mahkûmiyet yüzünden kendine bir sürü yükler yüklemiş ve bu yüklerin altında ezilip durmuş...”

Evliya Çelebi Üzerine Araştırmalar

Mehmet Ali Ünal
Paradigma Akademi Yayınları

Türk kültür tarihinin en önde gelen şahsiyetlerinden Evliya Çelebi yaklaşık 40 yıl seyahat etmiş, hayatının son yıllarını Mısır Kahire’de seyahatnamesini yazmakla geçirmiştir. Seyahatnamenin yazımının 10 yıl sürdüğü tahmin olunmaktadır. 1640’larda başladığı seyahatlerine 1680’lerde son vermiştir. 40 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluk coğrafyasını karış karış dolaştığı gibi Osmanlı coğrafyasına komşu bazı ülkeleri de görmüştür. Seyahatlerinde ileride yazmak amacıyla notlar almış, görüştüğü kişilerin anlattıklarını, duyduğu ilgi çekici

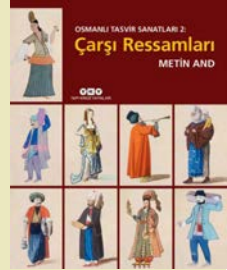
hikâye, masal, efsaneleri defterine kaydetmiştir. Bununla kalmamış, gördüğü şehirler, kasabalar, köyler, kaleler, nehirler, göller, dağlar vs. hakkında bilgi vermek için arşiv belgelerine, genel ve yerel tarihlere, kendisinden önce yazılmış seyahatnamelere baş vurmuştur. Onun faydalandığı kaynaklarla ilgili tam bir araştırma yapılmış değildir.

Osmanlı Tasvir Sanatları 2:

Çarşı Ressamları
Metin And
Yapı Kredi Yayınları

Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası, Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu (1839-1908),

Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1923), Rittüelden Drama – Kerbelâ – Muharrem – Ta’ziye, Oyun ve Bügü/Türk Kültüründe Oyun Kavramı, Kısa Türk Tiyatrosu Tarihi, 16. Yüzyılda İstanbul/Kent – Saray – Günlük Yaşam, Karagöz, Osmanlı Tasvir Sanatları: Minyatür... Sabri Koz’un titizlik ve saygıya dayalı emeği ile gün yüzüne çıkan Metin And’ın kitapları. (...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ARZU CANIK, BURSA

Kare Kodla Derginiz Her Ay Kapınızda

Bütün Dünya, dergisini her ay kapısından almak isteyen okurlarına yepyeni bir imkân sunuyor.

Telefonundan kare kodu okutarak, siparişini veren okurlarımızın dergileri

DK **DERGİ KAPINDA** ile kapılarına kadar geliyor.
Türkiye'nin en büyük dergi merkezi

Siparişinizi kare kodla verin, derginiz kapınıza gelsin

FATMA NAZLI ECEVİT

Edebiyat Fakültesini bırakıp Kız Güzel Sanatlar Okulu'nun ilk öğrencilerinden oldu. İzin verilmeyen erkek heykele peştamal takarak yaşağı aşan Mihri Müşfik öğretmeni idi. Mondros'tan bir gün önce, Arabistan'da İngilizlere iki yıl esir düşen babası gelir gelmez Kurtuluş Savaşı'na katılmak için Anadolu'ya geçti. 1922'de diplomayı beklemeyen öğretmenlik belgesini edinen kızı da Kastamonu'da resim öğretmeni oldu. Resmi sevdi. İzmit'e atandığında 1924'de Adli Tıp'ın öncüsü Dr. Fahri Ecevit ile evlendi. Bir yıl sonra oğulları Bülent doğdu. Cumhuriyet'in ilk kadın doktoru Hatice Safiye Ali teyzesiydi. Ankara'daki ilk sergisini Amerikan Kültür Merkezi'nde açtı. Güzel Sanatlar Birliği'ne girdi. Uluslararası Kadın Kulübü'nün Paris'teki sergisine katıldı. Kadın portreleri, İstanbul manzaraları ile ses getirdi. En çok üreten sanatçılardan. Güzel Sanatlar Birliği'nde yer aldı. Galatasaray ve Devlet Resim Heykel Sergilerine katıldı. Yurt gezilerine Eren Eyüboğlu, Maide Arel ile katılan çok az sayıda kadın sanatçılardı. Yaşamı boyunca elinden fırçayı bırakmadı. İstanbul Resim ve Heykel Müzesi demirbaşından düşülen yitik "Kurtuluş Savaşı" tablosu vardı.